

[Kapak]

BİRLEŞİNİZ BÜTÜN DÜNYA İŞÇİLERİ

**TÜRKİYE KOMÜNİST FIRKASI'NIN BİRİNCİ
KONGRESİ**

- Birinci İçtimâ —
Türkiye Komünist Fırkası Neşriyatından
Bakû,
1920

[s. 3]

- Türkiye Komünist Fırkası'nın Birinci Kongresi**
— Birinci İçtimâ —

Türkiye Komünist Teşkilâtının Birinci Kongresi, 10 Eylül 1920 cuma günü saat beşte, Bakû'de Kızıl Ordu Klübü'nde açılmıştır. Kongreye rey-i tam sahibi 32, rey-i istişârî ile 42 âzâ iştirak ediyordu; âzânın en büyük kısmı Türkiye'nin muhtelif mahallerinden gelmişti.

Kongrenin resm-i küşadında Azerbaycan İnkılâp Komitesi Reisi Neriman Nerimanof Yoldaş ile Azerbaycan Harbî Komiseri Ali Haydar Karayef, Üçüncü Enternasyonal'in Merkezî Komitesi âzâsından Pavloviç, Stasova ve daha birçok med'uv yoldaşlar hazır bulunmuşlardır.

Yoldaş Mustafa Suphi'nin nutku

Resm-i küşad münasebetiyle Mustafa Suphi Yoldaş tarafından âtideki nutuk irad edilmiştir:

Türkiye İştirakiyun teşkilâtının birinci kongresini açmakla kendimizi bahtiyar addediyoruz. (Sürekli alkışlar, mızıkâ Enternasyonal'i çalar)

Arkadaşlar, bir zamanlar bir hayal halinde telâkki olunan komünizm, bugün, Rusya'da meydana getirdiği hayat ile, kurduğu yeni şekl-i hükûmetle, Kızıl Ordusu ile amele, rençber ahali içerisinde kuvvetlendirdiği teşkilâtıyla şarkın ve bütün dünyanın mazlum millet ve sınıflarına pek büyük ümit veriyor. Son aylar zarfında, bize görünen iki büyük manzara [s. 4] bu ümitlerin ne kadar esaslı olduğunu gösteriyor. Bu manzaralardan biri, Üçüncü Enternasyonal'in ikinci kongresidir ki orada şark ile garbın muhtelif mahallerinden gelmiş 37 millete mensup amele ve rençber vekilleri içtimâ etmişti. Bu içtimâ proletarya hareketlerinin yeryüzünde ne derece kuvvetli olduğunu gösteren aşikâr ve maddî bir delildir. Diğer taraftan, içtimânı henüz bitiren Beynelmilel Şark Kongresinde şarkın muhtelif milletleri, Hindliler, Cavalılar, İranlılar, Türkistanlılar, Buharalılar, Dağıstanlılar, Kırımlılar, Türkiyeliler ile Gürcistan ve Ermenistan mazlum milletleri tarafından gönderilen binlerce vekiller bir yerde toplanarak aynı hedefe doğru amel ve iradelerini ilân etmiş olmakla Avrupa cihangirlerine karşı azim ve maksatlarını anlatmış oldular. Üçüncü Enternasyonal'in kongresi son cellesini kapatırken, Rusya'nın muzaffer Kızıl Ordusu'nu dünya proletaryasının ve şark mazlum milletlerinin hâdim ve müdafii bir ordu olarak ilân etmiştir. (Şiddetli alkışlar)

Bakû'da toplanan Beynelmilel Şark Kongresi de Avrupa ve Amerika'nın zâlim ve hunhar emperyalizmine karşı mukaddes mübareze ilân etti. (Şiddetli alkışlar) İşte bu iki misâl karşısında bolşevizmin yeryüzündeki içtimâî inkılâba nasıl esaslı bir istinatgâh olduğu meydana çıkıyor. Türkiye'deki son vak'aları tetkik etseniz, gelen arkadaşları dinleseniz, fırkamıza gönderilen mektupları görseniz, memleketimizin son ümidinin bolşevizmde olduğu kanaatini anlarsınız. Arkadaşlar, Rusya inkılâb-ı kebirî son üç sene zarfında icazkâr numuneler görmüştü. Hiç kimsenin ümit etmediği halde Rusya proletaryası evvelâ bir inkılâp ordusu vücuda getirdi ki cihanı hayran bıraktı. İşte bu inkılâp şimdi demir ellerini şarka uzatıyor. Şark siyaseti Üçüncü Beynelmilel'in ruznamesinde birinci maddeyi [s. 5] teşkil ediyor. Bu meselede en ziyade alâkadar olanlar şüpheşiz bizleriz. Biz Türk komünistleri bu hareketin kıymetini bilmeli, tarihin kaydedeceği bu fırsatı iyi takdir etmeliyiz. Biz de kendi memleketimizde Avrupa em-

peryalizminin ve haricî ve dahilî düşmanların haddini bildir-meliyiz. Bütün bu arzularımızı tasavvur ve temenniden ha-kikat haline koyacak, bu kongredir. Türkiye komünist kongresi Rusya'dan uzanan bu demir elleri tutabilecek kuvvetler yetiştirecek ve fırkamız yalnız Türkiye'de değil, bütün şark-ta inkılâbın alemdarı olacaktır. (Alkışlar) Onun için, Yaşasın Türkiye Komünist Fırkası (Alkışlar) Yaşasın bütün komü-nist fırkalarını har-i aguşunda toplayan Üçüncü Enternasyo-nal ((Alkışlar ve marş) Yaşasın şarkta birinci inkılâp ocağı kuran Azerbaycan Şûra Cumhuriyeti. (Alkışlar ve marş)

Yoldaş Neriman Nerimanof'un nutku

Azerbaycan inkılâp komitesi reisi Yoldaş Neriman Neri-manof, sürekli alkışlar arasında meclisi samim-i kalbden teb-rik ederek âtide istihsar edilen nutku söyledi:

Ben isterim ki, bütün ömrünü harbler ve felâketlerle ge-çiren Türkiyeliler için bu meclis ebed nişan olsun. Siz şüp-hesiz bu mecliste dertlere ilâçlar arayacaksınız. Fakat bu ilâcınız vatana münhasır mı yoksa bütün beşeriyete mi aid olacaktır. Dört yıllık harp bize gösterdi ki bütün milletleri zelâletten kurtaracak ilâç ancak komünizmdir, başka ilâç yoktur. (Alkışlar) Feylesoflar, âlimler, insanların ahlâkını tehzib için pek çok kitaplar yazdılar, fakat insanlık hep felâ-ket içinde yaşamaya devam ediyordu. Niçin? Çünkü [s. 6] sözle, kitapla beşerin ahlâkını tehzib etmek mümkün de ğil-dir. Ona tabî bir yol lâzımdır. Bunu Karl Marx buldu ve gös-terdi. O diyordu ki, bir taraftan fabrikalar di ğer taraftan ameleler ço ğalırken hayat gittikçe çetinleşiyor.

Bir taraftan kapitalizm medeniyeti yükselirken di ğer ta-raftan karanlıklar içinde mazlumlar ziyadeleşiyor, binaena-leyh bir gün gelip mutlaka büyük bir inkılâp kopacaktır. İşte cihan harbi neticesinde mazlum amele hakiki hayata kavuştu. Memleketin hakiki sahibi, hayatın hakiki mâliki oldu. (Alkış-lar) Yoldaşlar, sizin kongrenize büyük ve mühim vazifeler düşüyor. Şarkı iyi tanıyınız, oraya ihtiyatlı gidiniz, çünkü şarkın hayatı, âdetleri, düşünce ve itiyatları pek başkadır.

Şark, Rusya amele ve köylüsünün gitti ği yoldan gidemez. Bizim bir sehvimiz şarkı felâkete sürükler. Bunun için tatbi-kat cihetini evvelce hâl etmeli, şarkı öyle bir canladırma-lısınız ki, o ba ğırsın: Artık ben yaşıyorum, ben bu dünyada

buyruklar verebiliyorum, diyebilsin; şarkı bizden soğutmak isteyenler bilsinler ki bu emellerine nail olamayacaklardır. Yoldaş olalım, Üçüncü Enternasyonal'in bayrağı altında toplanalım, azadlığımızı halâs edelim. (Alkışlar ve mars)

Bundan sonra Rusya Komünist (Bolşevikler) Fırkası merkezî heyeti namına Yoldaş Stasova söz alarak Rusça bir nutuk irad etti. Yoldaş Stasova bu nutkuna kongreyi tebrik ile başlayarak dedi ki: Siz gayet müsaîd bir zemin-i mesâi bulduğunuz için bahtiyarsınız, halbuki Rusya Komünist Fırkası pek müthiş müşkülâta maruz kalmıştı. Rus komünistleri çarlığın en zâlim devirlerinde müşkül vaziyetlerde bulundu. Biz vaad ediyoruz ki, daima her hususta yardımınıza [s. 7] koşacağız. (Alkışlar) Arkadaşlar, biliyorsunuz ki, son zamanlarda mesleksiz, hüviyeti meçhul çok adamlar komünist yazılmaya başlamışlardır. Bunun için aramıza girmek isteyenleri iyi tahkik ediniz. Emin olmadığınız adamları almayınız. Yoldaşlar, biz Rus komünistleri tehlikeli zamanlarda amele teşkilâtlarından pek ziyade istifade ettik. Maateessüf, kuvvetli şerik-i istinatgâh olan amele teşkilâtlarını Anadolu'da zayıf bulacaksınız, o teşkilâtlarınız ancak İstanbul'da kuvvetlidir ki orası da halihazırda düşmanın taht-ı işgâlinde dir. Fakat, komünizmin ittifakıyla bu mazlum şehirin mazlum amelesini kurtaracağımıza emin olalım. (Alkışlar) Yoldaş Stasova'dan sonra Azerbaycan Komünist Fırkası merkez-i umumisi ile Bakû komitesi namına Yoldaş Ali Haydar Karayef kongreyi tebrik ederek dedi ki: Rusya inkılâbı umum cihan zahmetkeşleri ah ve nâlelerinin bir semeresidir. Bunun için bu inkılâp yalnız Rusya'ya mahsus değildir. Türkiye zahmetkeşlerinin yıllardan beri akıttığı kanlı gözyaşları da bu inkılâbın ruhunda yer bulmuştur. Türk zahmetkeşleri de o inkılâbın bayrağı altında toplanarak saadet ve necat bekliyorlar. Sizin birinci kongreniz bugün Azerbaycan'ın kırmızı payitahtında açıldı ise, yarın pek yakında İstanbul'da sizin kızıl payitahtınızda açılacaktır. (Sürekli alkışlar) Azerbaycan Komünist Fırkası sizinle bu mukaddes yolda ilerleyecek ve zâlimleri kahretmedikçe kırmızı bayrağı elinden bırakmayacaktır. (Alkışlar ve mars)

Yoldaş Karayef'ten sonra Üçüncü Enternasyonal'in merkezî komitesi namına Yoldaş Pavloviç Rusça olarak irad et-

tiği nutkunda, Türkiye'nin son harbde oynadığı rollerden bahsederek, Avrupa'nın tazyiki ile bir çok zayıyata uğradığını söyledi. Bâdehu şu sözlerle nutkuna devam etti: «Şimdi Çanakkale ve Karadeniz boğazlarına hâkim olan düşman, aksi inkılâbçuları üstümüze musallat etmeye fırsat buluyor. [s. 8] Biz herşeyden evvel istiyoruz ki, Türkiye yalnız kendi menfaati için değil bütün beşeriyetin saadeti için İstanbul üzerine kırmızı bayrağını yükseltsin.» (Alkışlar ve marş)

Bundan sonra, Bakû ameile ve köylü bahriyelileri şûrası vekili Kasımof Yoldaş söz alarak kongreyi tebrik etti. İrat ettiği nutuktan aşağıdaki parçayı iktibas ediyoruz: «Yoldaşlar, bizim şiarımız şarkı kurtarmak olsun. Bu da ancak komünizm sayesinde mümkün olacaktır. Şimdiye kadar birçok kurbanlar verdik. Şarkın hâlâsı namına bundan sonra siz de kırmızı kurbanlar vereceksiniz, biz sonuna kadar sizinle beraberiz. (Alkışlar) Ve, siz bize söz vermelisiniz ki bu zamana kadar şarkın birinci kahramanı olduğunuz gibi bundan sonra da kırmızı bayrak altında şarkın halâskâr kırmızı kahramanları olacaksınız. Yoldaşlar, şarkı halâs etmedikçe silâhlarımızı terketmeyelim.» (Alkışlar ve marş)

Yol Kurbanlarına İhtiram

Riyasete verilen bir teklif üzerine Rusya'da, Azerbaycan'da, Türkiye'de ve sair memleketlerde inkılâp yolunda canlarını feda eden yoldaşların ruhunu şâd etmek için matem marşı kaimen okundu. Bunu müteakip Dağıstan komünistleri namına Yoldaş Celâl Korkmazof tarafından kongre tebrik edildi.

Şark Beynelmillel Teşkilâtı teşvikat-ı icraiye komitesi namına İsmail Hakkı Yoldaş kongreyi tebrik ettikten sonra, komünist hareketinin tarihine ait müfid bir nutuk irad etti. Son kısmını iktibas ediyoruz:

«919 martta Moskova'da içtimâ eden Üçüncü Enternasyonal'de birinci defa olarak Türkiye proletaryasının da vekili bütün cihan amelelerinin [s. 9] vekilleri arasında bulunuyordu. O da muhterem yoldaşımız Mustafa Suphi idi. Arkadaşlar, Türkiye'de şimdiye kadar çeşitli simaların, şahsiyetlerin, sırmalı paşaların pek çok sözlerini dinledik, fakat bu sözler Anadolu köylüsüne hiç bir fayda vermedi. Komünistler ise köylerde kırmızı çiçeğin tohumlarını ekecek ve bedbaht

Anadolu'yu bu suretle yükseltecektir. Bu gayeye vusül için çok çalışacağız ve her fedakârlığa katlanacağız. Biz Türkiye'deki işçilere ve rençberlere istinat ediyoruz. Cihan proletaryası da bizimle beraberdir. Biz yalnız değiliz. Üçüncü Enternasyonal bizim istinatgâhımızdır. (Sürekli alkışlar)

*
**

Azerbaycan'da inkılâp hareketini temsil eden hemkârlar namına kongreyi tebrik eden maarif komiseri Yoldaş Dadaş Bünyadzade'nin nutkundan: «Birkaç gün evvel şark illerinin kurultayı vardı. Oradaki nümayendeler Avrupa'ya cihad ilân ettiler. Afganistan nümayendesi de «Biz bolşevik değiliz. Fakat emperyalizme karşı açılan bu muharebede sizinle beraber yürüyeceğiz» demişti. Bu doğrudur ve pek aydın bir meseledir ki bütün şark beraber yürüyecektir. Türkiye komünistleri hat ve hareketlerini şimdiden sağlam esaslar üzerine kurmalı, tâ ki memleket dahilindeki menfaatperest kara kuvvetler baş kaldırmasin ve komünizm kökleşsin, Ben size Azerbaycan fırkası namına söz veriyorum ki şarkın müstemleke halinden kurtarılmış[ması] ve komünizmin intişarı için Azerbaycan daima size yardım edecektir. (Alkışlar)

*
**

Türk kızıl askerleri namına kongreyi tebrik eden Mehmet Emin Yoldaşın nutkundan: «Yoldaşlar, memleketimizin büyük mâzisi ve siyasi [s. 10] tarihi vardır. Şimdiye kadar birçok cemiyetler ve siyasi fırkalar tesis edilmiş! Bunlar memleketle, Türkiye'nin mukadderatıyla oynamak istemişlerdir. Zavallı memleketin halâsı için birçok kongreler toplanmış, kararlar verilmiştir. Ancak hâkim sınıfların menafiine hizmet eden bu mukarreratta her ne kadar fakir ahalden de bahsedilmişse de, zavallı halk ancak âlet olarak kullanılmış ve onun faidesine verilen parlak kararlar kâğıt üstünde kalmaktan başka bir şeye yaramamıştır.

Halbuki, bugün bu tarihî kongre artık o çürük mefkûreleri ve şahsi düşünceleri kökünden imha ile şimdiye kadar Avrupa kapitalizmi faidesine âlet olan zavallı Anadolu köylü ve ameleleri hesabına iş görecek ve Türkiye'nin mukadderatını memleketin hakiki sahibi olan mihnetkeşlere teslim edecektir. Biz eminiz ki Anadolu bu suretle kurtulacak ve eskiden kuru

bir nâm olarak İstanbul'u şarka merkez addedenlere karşı İstanbul'un hakikaten şark ve garp proletaryasının halâsına hâdim bir merkez olduğunu ispat edecektir. Üç senedenberi Rusya inkılâbının muhtelif cephelerinde fedakârane çarpışan kızıl Türk askerleri diyor ki: Bugünden itibaren Türkiye'nin hakiki inkılâbı uğrunda son katresine kadar kanımızı feda etmeye hazırız.» (Alkışlar)

*
**

İstanbul komünist grubu nâmına Hilmi oğlu Hakkı Yol-
daşın nutkundan: «Arkadaşlar, zannettiğiniz gibi Türkiye
amelesi hakikati yalnız bugün anlamış değildir. Tahsil için
Avrupa'nın muhtelif memleketlerine ve muhtelif fabrikalarına
gönderilen genç Türk ameleleri, Avrupa amele hareketlerinde
[s. 11] ümit verici roller oynamışlardır. 918-919 inkılâbına iş-
tirak eden hakiki Spartakistlerle beraber büyük cidalde can
veren birçok komünistlerimiz vardır. Yoldaş (Bela Kun) ken-
disiyle görüştüğüm zaman, Macaristan inkılâbına birçok Türk
gençlerinin de iştirak ve Türklerin bir ihtilâl taburu teşkil
ettiğini bana söylemişti. Avrupa'dan avdet eden yoldaşlar
memleketi teşkilât vücuduna getirmişlerdir.

Türkiye komünistlerinin nâmına kongreyi tebrik eden
Maksud Yoldaş nutkunda, Türkiye'de işçi ve rençberlerin ısı-
tırap hayatından bahsederek bu zavallıları kurtarmak için
ancak kızıl bayrağa sarılmak icabedeceğini söyledi; alkış-
landı ve marş çalındı.

Fahrî riyasete intihap

Tebrik nutuklarına nihayet verildikten sonra, riyaset he-
yetine verilen müteaddit imzalı bir teklif üzerine (Lenin),
(Troçki), (Zinovyef), (Stalin) yoldaşlar ittifak-ı ârâ ile fah-
rî riyasete intihap olundu.

Tebrik telgrafları

Diğer bir teklif üzerine de, Üçüncü Enternasyonal İcra
Komitesine, Rusya Komünist (Bolşevik) Fırkası merkez-i
umumisine, bütün dünya emperyalizmine karşı fedakârlık
göstermekte berdevam olan Rusya Kızıl Ordusuyla Antanta'-
nın kara kuvvetlerine karşı mukavemetinde bulunan Türkiye
İnkılâp Ordusuna tebrik telgrafları çekilmesine karar verildi.

vesait-i neşriyeleri de vardır. Türkiye proletaryası uyumuyor.
Bundan emin olunuz. (Alkışlar ve marş)

Tataristan komünistleri

Birinci meclis Enternasyonal marşını müteakip saat sekizde kapandı.

[s. 12]

11 Eylül 1920

*

**

**İkinci içtimâ, Birinci meclis
(Kırmızı Gençlik Klübünde)
Heyet-i riyaset intihabı**

Müstafi komisyonun tebliği üzerine bazı münakaşat cereyan ettikten sonra hak-ı reye mâlik yoldaşların isimleri okunarak kâffesi kabul olundu. Reisin teklifi ile usul-u müzakereye aid bazı maddeler de kabul edildi. Bâdehu heyet-i riyaset intihabına başlanıldı. Mustafa Suphi, Mehmet Emin, Abid Alim, Cevad «Erzurum delegesi», Süleyman Nuri, Nazmi, İsmail Hakkı yoldaşlar ekseriyetle heyet-i riyasete ve fahrî olarak Ali Haydar Karayef, Stasova ve Celâl Korkmaz yoldaşlar da mezkûr heyete intihap olundu. Riyasete geçen Mustafa Suphi Yoldaş, ruzname-i müzakeratın birinci maddesini teşkil eden (ahvâl-i hâzıra hakkında malumat)a dair izahat verecek olan Abid Âlim Yoldaş'a söz verdi, Abid Âlim Yoldaş âtideki noktaları izah etti.

Ahval-i Hâzıra Hakkında

İnhisar ve istilâ devrine ayak basan sermayedarlık 1914 cihan harbine sebebiyet verdi. Harb-ı umumî iktisadiyatında büyük bir buhran doğurdu. Sermayedarlık buhranını önünü alamıyor. Bunun neticesi olarak mağlub memleketlerde inkılâp esasları hazırlanmış oldu. Rusya'da sermayedarlık teşkilâtı vasî değildi. Mutlakiyetin tesiri altında proletaryanın hareketi öteden beri büyük tesirler icra ediyordu. İnkılâbın Rusya'da başlayacağı öteden beri takdir ediliyordu. Hakikaten burada proleterler burjuvaziyayı daha kolaylıkla mağlub ederek hâkimiyeti eline geçirdi. Rusya'da zuhur eden inkılâbî garbde diğer bazı [s. 13] inkılâbî hareketler takip etti. Almanya'da kıyam zuhur ettiği gibi, Macaristan'da şûrâlar hükûmeti bile teessüs etti. İngiltere, Fransa gibi yerlerde amele, mühim tatil-i eşgaller ile burjuvaziyayı sarstı. Mammafih, garbda burjuvazya çok kuvvetli olduğu için şarkta umumî ve vasî bir kıyam olmadıkça garbda proletarya hareketlerinin lâyıkiyla inkişaf edemeyeceği anlaşıldı. Müstem-

lekecilik siyaseti zaten şarkın mazlum milletlerin incitmişti. Rusya'dan yükselen inkılâp sesi şarkta müsaid bir mâkes buldu. Fakat sermayedarlar inkılâpçı şarkı derhal taziyeye başladı. Garp cihangirleri aleyhine Rusya inkılâbına şark hareketleri inzimam etti. Bütün kuvvetler inkılâbı idare eden Üçüncü Enternasyonal'in bayrağı altında toplandı. Bugün bir taraftan bütün dünya içtimâî inkılâbı gözümüzün önünde durduğu gibi, diğer taraftan şarkda cihangirler son kuvvetlerini sarf ediyorlar. İktisadî (kara) buhranlar: Cihan harbi esnasında en müterakki milletlerde devlet borçları yedi defa arttı, İngiltere ile Fransa sermayesini yarı yarıya, İtalya yüzde yetmiş ve Rusya yüzde doksan nisbetinde kaybetti. Bunun neticesi olarak, eşar ile işçi gündeliği arasındaki müsavatsızlık nisbeti artmıştır. Amerika'da eşya fiyatı yüzde yüz yirmi arttığı halde, amelenin ücreti ancak yüzde seksen; Fransa'da eşya yüzde üç yüz, amelenin ücreti ise yüzde iki yüz artmıştır. Bu rakamlar amelenin her yerde daha fena şerait-i hayatiye içerisine girdiğini gösteriyor. Yine harbin tesiriyle paranın fiyatı her yerde alçalmıştır. Amerika dolarına nisbeten İngiltere'de para yüzde otuz, Fransa ve İtalya'da yüzde altmış, Almanya'da yüzde doksan altı alçalmıştır. Görülüyor ki, büyük devletlerin [s. 14] iktisadiyatı mahvolmaktadır. Vaziyetin düzelmesi imkân haricindedir. Dünya inkılâbı pek yaklaşmıştır.

Ganimetlerin taksimi: Dört müttelik haydud dünyayı aralarında taksime başladılar. Fakat, Almanya meselesinde araları açıldı. Türkiye ve Rusya meselelerinde de uyuşamadılar. Bu ittihadsızlık sebebiyle umumî buhran hâd bir hale geldi.

İnkılâbî buhranlar: Düşmanlarımızın buhranlarına rağmen her tarafta amele arasında Rusya inkılâbına temayülkâr cereyanlar uyanmış, grevler çoğalmıştır. Avrupa ve Amerika'da içtimâî inkılâp hareketinin başladığına dair birçok risaleler intişar etti, bu mühim hadiseler inkılâbın yaklaşmış olduğunu gösteriyor.

Yoldaş Alimof nutkuna şu sözlerle nihayet verdi: «Şarkta başlayan millî azatlık hareketleri derinleşirse, bütün dünyada içtimâî inkılâplar kopacaktır. Biz hiçbir vakit garb haydutlarının ve onlarla beraber olanların gittiği yoldan gitmeyeceğiz. Gitmek isteyenlere de bütün kuvvetimizle müsaade etmeyeceğiz.» (Alkışlar.)

Anadolu'nun Vaziyet-i Hâzırası

Bundan sonra Anadolu'nun vaziyet-i hâzırası hakkında söz alan Erzurum delegeşi Cevad Yoldaş dedi ki: «Harbin bidayetinde Türkiye'nin hudutları geniş olduğu halde, şimdi hudutlar küçülmüş, memleket parçalanmış, Antanta tarafından ise harbin bütün ağırlıkları Anadolu fakir halkının boyuna yüklenmiştir. Memleket ve bundan en ziyade müteessir olan Anadolu fakir ve rençber halkının kalbinde büyük bir galeyana vardır; bugün İstanbul ve İngiliz hükûmetine karşı başlayan kıyam harekâtı da o galeyandan doğmuştur. (Alkışlar.) Bu harekâtın başında [s. 15] müdafaa-i nefis meselesi esas idi. Fakat sonra bu hareket içtimâî, sınıflı inkişaflara mazhar olarak inkılâbî mahiyete girdi. Şiarları iki idi: biri, memleketi garb emperyalistlerine teslim etmemek, diğeri ordu arkasında milleti soyan tufeylilere karşı mübareze; ilk kongrede buna dair kararlar verildi.

İşte bugün Anadolu canıyla başıyla memleketi müdafaa etmekle beraber inkılâp yalnız temiz adamları iş başında buldurmağa çalışıyor. Sanadid-i İttihattan ve dalavereci yeni milyonerlerden hiçbiri hareketin içine sokulamamıştır. İnkılâbçı Anadolu fikrini İstanbul'a anlattı. İngilizlerin elinde oyuncak olan İstanbul ise onu boğmak için elinden geleni yaptı. İngiliz silâhlarıyla techiz ve İstanbul hükûmeti tarafından sevk edilen kuvvetlere karşı, Anadolu kararındaki azmini göstererek hayata harb ile cevap verdi. Böylece Anadolu'da dahilî ve sınıflı cidal ilk adımını atmış demektir. (Alkışlar.) Bu mübareze ve hareket-i mühimme buhranlar içinde gittikçe kuvvet bulmakta ve halk arasında yapılmaktadır. Fukara halkın hukukunu müdafaa için hükûmet mesarifatının mühimce kısmını zengin sınıflara yükletmek istemişti. Zenginler, irticai kuvvetler yarattılar. Fakat, halk kütlesinin bütün azameti önünde bu kuvvetler kâmilten erimektedir. (Alkışlar.)

Anadolu hareketi başta Rusya inkılâbının mahiyetine vakıf değildi. Fakat son zamanlarda bütün hakikat anlaşılmağa başlamıştır. Anadolu'da sol sosyalistlerin efkârını neşreden gazeteler vardır. Erzurum'da çıkan «Albayrak» halkı inkılâba doğru götürüyor. Herkes günden güne inkişaf ediyor. Komünist fikir ve teşkilâtları gittikçe kuvvet buluyor. İşte Anadolu'nun hakiki vaziyeti! Anadolu [s. 16] şimdiki hükûmeti,

son ideal hükümet olarak kabul etmiyor. Zaman gelecek halk emeline muvafık hükümet şekline de nâil olacaktır. Anadolu Rusya'dan içtimâî inkılâpdan büyük müzaheretler bekliyor. Anadolu başladığı bu inkılâp hareketleriyle yalnız kendisi için değil, bütün beşeriyet için selâmet vaad ediyor. (Alkışlar).

Erzurum delegesi kendisine karşı vâki olan bir sual üzerine şu sözlerle nutkuna nihayet vermiştir: «Mukaddema hal-kın makam-ı hükümdariyeye karşı büyük hürmeti vardı; herşeyini oraya medyun addediyordu; fakat şark vilâyetlerinde bu fikir tamamen değişmiştir. Çünkü halk padişahın memleketi ne felâketlere sürüklediğini görmüş ve şimdi halâskâr olarak kendi kendini meydana atmıştır.» (Alkışlar)

İttihaz olunan mukarrerat

Ahval-i hâzıra hakkındaki nutuklardan sonra, müttefikan âtidedeki mukarrerat kabul edilmiştir:

1. Bir taraftan Rusya'da başlayan komünist inkılâbının büyümesi, genişlemesi ve günden güne dünya amelesinin Rusya'da açılan komünist bayrağı altına müteazzi bir surette toplanması ve diğer taraftan cihan harbi neticesi olarak hayat-ı maişetin gittikçe daralması dolayısıyla yıkılmakta olan eski dünyanın şeklini idameden âciz kalan sermayedar ve müstemlekeci devletler ailesinin de doğrudan doğruya hâkimiyeti eline almak için mübarezeye atılması, eski sermaye sistemi yıkılıp yerine beşeriyetin mihnetkeş kısmının saadet ve refahını temin eden komünizmin kâim olacağına şüphe bırakmamaktadır.

2. Bütün beşeriyetin komünizm devrine girmesi ve içtimâî [s. 17] inkılâbın muzafferiyet-i kat'iyesinin temini ve dünya inkılâp kuvvetlerinin aynı gayeye doğru gidebilmesi için bütün inkılâbî kuvvetlerin umumî bir merkeze raptı lâzımdır.

3. Rusya komünist inkılâbı tarihi, kuvvetli teşkilâtı ve kızıl ordusuyla bir merkez rolünü tabiatıyla ifaya kâdir ve Moskova'da teşekkül eden Üçüncü Beynelmîlel ise dünya inkılâpçı kuvvetlerinin nâzım ve rehberi heyeti vazifesini görmeye lâyıktır.

4. Anadolu'da devam eden millî inkılâpçı hareketinin umum dünya emperyalizmine karşı mücadelesiyle bütün dün-

ya proletarya hareketine yardım ettiğine kâniyiz, bu milli hareketin memleket dahilinde inkişaf bulması ve derinleşmesiyle, sınıf şuurunun meydana gelmesine hizmet ettiği ve böylece yarınki içtimâî inkılâba müsait bir muhit hazırladığı muhakkaktır.

5. Türkiye Komünist Fırkası bir taraftan Türkiye'de emperyalizme karşı olan bu hareketin derinleşmesine yardım etmekle beraber diğer taraftan reñber, işçi halkın asıl mak-sadı ve son emeli olan çalışanlar hâkimiyetini elde etmek esaslarını hazırlamak için bez-i mesâi edecektir.

**

İkinci içtimâ — Akşam celsesi

Türkiye Komünist teşkilâtı merkezi heyetinin faaliyeti

Lâyhacı : Mustafa Suphi Yoldaş

Türkiye Komünist teşkilâtının faaliyeti hakkında lâyiha-yı esas itibariyle ikiye ayırmak lâzım gelir: biri «tenevvür», diğeri «teşekkül» [s. 18] devri. Tenevvür devri: Bu devrin mahiyetini, mânâsını anlamak için Rusya'da inkılâbın henüz başlamadığı zamanlara kadar geri gitmelidir.

Cihan harbinin zuhuru ile memleketimizin mağdur sınıf-larından yüzbinlerle amele ve reñberlerin asker sıfatıyla Rusya'ya esir düşerek Sibîrya, Türkistan, Kafkasya ve niha-yet İdil ve Ural boylarındaki demiryol, fabrika ve köy işle-rinde hah nâhah çalıştırılmaları, esasen hayatta zahmetle yoğrulmuş Türkiye işçileriyle Rusya proletaryası arasında dostluk ve yakınlık husulüne vesile oluyor. «10» Temmuz İn-kılâbından beri açılan harp sahnelerinde facialı roller oyna-maya mahkûm edilmiş Türk reñber ve askeri bu temastan büyük feyizler alarak sınıfı mübarezede Rusyalı amele yol-daşlarla beraber harekete başlıyorlar: «Ücret ve iş müddeti hakkındaki hareketlere, tatil-i eşgallere iştirak ederek, arka-daşlarının itimât ve muhabbetlerini celb ediyorlar. Vaktiyle memlekette halkçılık ve sosyalistlik hayaline hizmet edip belâdan belâya uğrayan ve nihayet muhaceret ve esaret yoluyla bu işçiler kafilesi içinde çalışmaya mecbur olan muallim, muharrir inkılâpçılarımızdan bazı gençler ise hem amele ile beraber taş taşıyıp, çalışarak kapitalizmin ve harpten doğan

gaddarlığın ağırlıklarını bizzat kendi hayatlarında hissediyor, hem de diğer taraftan amele ve reñber halkımız içinde tu-feyli unsurlara ve umumiyetle işleticilere karşı kaynamakta olan düşmanlık duygularının sınıfî ve inkılâbî cidale esas olabilecek derecede tebarrüzüne şahit oluyorlar. İşte bu gibi tesirat iledir ki, Rusya'daki Türk amele ve reñberleri ile Bolşeviklerin münasebeti 1915 senesinden itibaren başlamış ve umumiyetle sermayedarlarla çar saltanatına ve nihayet Avrupa harbine karşı teşvikatta bulunan Bolşevik edebiyatı Türkler arasında büyük revaç kazanmıştır. Bu edebiyatın iki sene zarfında amele kulübelerinde dağıtılarak gizli köşeler-de tercüme ve tebliğ edilmesi sayesinde mağdur ve müteas-sıp reñber ve askerlerimiz [s. 19] arasında, kendi gaddar ve vahşi kuvvetlerimize, zâlim hükümet ve hükümdarlarımı-za, şan ve şöret düşkünü müfteris paşalarımıza karşı söz söylemek imkânı hasıl olmuştur.

1917 senesi şubatında Rusya'da başlayan inkılâbın Ke-renski zamanına ait ilk kısmında bu gizli faaliyet daha açık bir şekle girerek Bolşeviklerin şehir ve köy işçi ocaklarında içtimâî inkılâbın yaklaştığına dair açıktan açığa tebligat dev-ri başlamış ve Türk Bolşevikleri de gerek kendi hemşerileri gerekse Müslüman ahali arasında Marxism ve Komünizm hakkında konferanslar tertip etmiştir.

Teşrinievvel vekayininin başlamasıyla fabrikalarda ve di-ğer iş ocaklarında çalışan Türk işçilerinin topluluklarına halel gelerek herkes, ele geçen fırsat ve hürriyetten faydalanıp memleketlerine gitmek üzere türlü yerlere dağılıyor. Evvel-ce Bolşeviklerle münasebet peyda edenler ise içtimâî inkılâ-bın payitahtı kırmızı Moskova'da geliyorlar ve buradaki Ta-tar inkılâpçılarıyla kolkola vererek 1918 senesinin ilk ayla-rında Osmanlı şivesinde olarak (Yeni Dünya) gazetesini çı-karmaya başlıyorlar.

(Yeni Dünya)nın intişara başladığı tarih, Bolşevizmin Rusya'da tevessü ve taammümüyle Rus askerlerinin Kafkas-ya'dan ric'ate ve bu fırsattan istifade eden Osmanlı ordu-dularının Kafkasya'yı istilâya başladıkları devre tesadüf edi-yor. Osmanlı ordusu Bakû gaz madenlerini ele geçirerek di-ğer taraftan Almanlarla beraber Dağıstan, Kuban ve Ukray-na üzerine tesirler yaparak inkılâpçı Rusya'yı ışık ve ekmek-ten mahrum etmek tehdidini ikâ ediyorlar. Osmanlı hükü-

met ve ordusu başında bulunan «İttihat ve Terakki» fırkasının Türk ve Müslüman memleketlerine ait istilâ ve ittihat hırsları bütün şark memleketlerine sirayet ederek Müslüman kuvvetlerinin azatlığı Osmanlı istilâsında gördükleri [s. 20] bu devir Türkiye Bolşevikleri için, muhit faaliyetlerinde en ziyade sıkıldıkları bir zaman hatırlatır. Mamaafih, (Yeni Dünya) gazetesi bir taraftan Alman kılıcına dayanan bir istilâ hareketinin memleketi ve mazlum halkı pek tehlikeli uçurlara götürmekte ve azatlığın ancak Rusya gibi Avrupa proletaryası arasında da içtimâî inkılâbın kıyamına bağlı olduğunu söylemekten, diğer taraftan ise bu tehlikeyi bir türlü görmek istemeyen paşalar hükümetinin memleket ve halka reva gördükleri zulümleri tebliğden hâli kalmamıştır. Brest-Litovsk muahedesini imza eden o zamanki muzaffer Türkiye'nin Moskova'daki sefiri Galip Kemalî Bey'in Yeni Dünya ve muharrir aleyhine verdiği üç muhtıra ile protesto, tutulan bu irşat ve muhalefet yolunun tarihi vesikalarını teşkil eder.

Mamaafih, şunu da derhal söylemelidir ki, hakikatin karanlıkları içinde kaybolduğu bu dar ve müziç devir, bize en iyi ve maksada en sadık arkadaşları vermiştir. Muhtelif üsra karargâhlarından Kazan'a gelen felâkete arkadaşların ilk müşaveresi (20 Temmuz 1918) Moskova'da Türk Sol Sosyalistler konferansını davet etmiş ve bu konferans Türkiye Komünist teşkilâtını doğurmuştur.

İkinci devir: Tenevvür devri burada biterek konferansın seçip ayırdığı merkezî heyet doğrudan doğruya teşkilât işlerine girişiyor. Konferansın verdiği istikametler: [1.] Rusya ve Türkiye'deki amele ve rençber ve askerlerimiz arasında tebligat ve teşkilât, içtimâî inkılâp cephesinin fikren ve fiilen müdafaası, 2. İlk müsait fırsatta Türkiye'den de celp olunacak vekillerle Rusya'daki teşkilât vekillerinden mürekkep ilk Türkiye Komünist kongresinin davet ve celbi «teşkilâtın fırka haline getirilmesi» suretinde hülâsa olunabilir.

[s. 21] Konferanstan sonra, teşkilâtımız Rusya Komünist (Bolşevik) fırkası ile daha yakın münasebete girişmekle beraber, benim Bütün Rusya Müslüman İşleri Merkezî Heyet idaresinde âzâ ve Beynelmîlel Şark Tebligat ve Neşriyat şubesinde reis olmaklığım, bütün faaliyetimizin Rusya'daki Müslüman işleriyle beraber ilerlemesine sebep olarak Merkezî Heyet ilk teşkilât devrinde bütün maddî manevî vesai-

tini Müslüman İşleri Komiserliğinden alıyor ve kuvvetinin mühim bir kısmını Müslümanlar arasında küflenmiş fikirlerin yıkılarak inkılâp ruhunun yükselmesine sarfediyor: bu meyanda Türk komünistleri Tatar sol sosyalistlerinin Kazan'da davet edilen ilk konferansına iştirak ile ilk programın tesbitine fiilen iştirak ettiği gibi, bütün Rusya Komünist teşkilâtlarının Moskova'da açılan birinci kongresine de altı vekil vermeye muvaffak olmuştur.

Faaliyetin Dört Cephesi

Gerek Türkler ve gerekse Müslümanlar arasındaki faaliyetleri itibariyle İdil ve Ural'da, Kırım'da, Türkistan ve Azerbaycan'da olmak üzere dört kısma ayırmak mümkün olur:

1. Teşkilâtımızın Moskova, Kazan, Samara, Ufa ve Saratof gibi İdil ve Ural yollarındaki siyasî hücreleri ilk faaliyet yuvasını teşkil ederler. Bu muhtelif memleketlerde adetleri 500'e baliğ olan Türk komünistleri, mürteci kara kuvvetlerle mübareze maksadıyla Türk esirlerinden kızıl askerler teşkiline muvaffak olmuş, Ufa ve Kazan'da (Çekoslovak) türedilerine, Orenburg'ta ise Dutof bandasına karşı Rusya'nın inkılâp cephesini müdafaada yararlık göstermişlerdir. İdil ve Ural boyunca Çekoslovak menhuslarından temizleyince, buradaki eski Sosyalist Müslüman Sosyalistleri yeniden ihya edilerek İrtica ile Mübareze Fevkalâde Komisyonuna [s. 22] teşkilâtımızdan vekil olarak iştirak edilmiş ve Kazan'daki (İlmi Heyet) yeniden teşkil ve üç ay kadar idare olunarak Tatar maarif ve medeniyetine ait birçok meseleler meyanında hat ve imlâ usulünün islâhına hâdim bir konferans da davet edilmiş ve konferans mühim ve faideli kararlarla işinde muvaffak olmuştur.

Moskova ve İdil — Ural'daki faaliyetimiz: Türkiye ile başlayan yeni münasebetimiz teşkilâtımıza beynelmilel teşkilâtlar arasında mevki tutmak liyakatını vermesiyle 1919 Martında Moskova'da içtimâ eden Beynelmillel Müşavere Meclisi'ne bizim vekilimiz de dahil olmuş idi. Otuz dört memleketten birçok vekilin gelmesi üzerine Üçüncü Enternasyonal'in ilânı takarrür etmesiyle Türkiye Komünist teşkilâtı da Üçüncü Enternasyonal'in Birinci Kongresinde de vekilini buldurmıştır. Bu sene Temmuz ayında toplanan İkinci Kongre-

ye teşkilâtımız iki vekil göndererek inkılâbî müesseseler arasında tasdik ettirmiş ve gelecek kongrelere dört rey ile işti-
rak hakkını ihraz eylemiştir.

2. Kırım'da: Şark cephesinin kara kuvvetlerden temizlenmesiyle bütün faaliyetini cenup Ukrayna'daki Uskuro-pa-tevski (Skoropadski) saltanatı üzerine tevcih olduğu sıradadır ki, Merkezî Heyet İdil ve Ural'da çalışan bütün faal arkadaşlar için seferberlik ilân ederek Kırım hududuna hareket ediyor. Yeni Dünya gazetesi muharrir, mürettip, huruf ve saire levazımıyla 22 Kânunusânî 1919'da Kırım'a varınca, orada Bolşeviklerden mürekkep bir Müslüman Komünist şubesini vücuda getirmiş ve iki ay sonra davet ettiği konferansa onyedi şehir ve köy teşkilâtından otuzu mütecaviz vekilin iştirak etmesiyle Kırım'daki komünistlerin [s. 23] adedi dört yüzü geçtiği anlaşılacak şu kısa zamana ait faaliyetin neticesini görmüştür. Teşkilâtımız bu arada (Kırım Müslüman Komünistler Ülke Bürosu) yanında açılan fırka mektebinden yirmiyedi genç ve münevver komünist yetiştirmeye delâlet ederek, inkılâbî harekete müteayyin esaslar hazırlamıştır.

Türklerle mahsus olmak üzere Kırım sevahilindeki şehirlerde mahallî teşkilâtlar yanında Türk komünist şubeleri ve idarelerde yaşayan Türkiyeliler arasında küçük mikyasta Türkiye amele ve reñber şûrâları teşkil olduğu gibi, esas yuvası Türk askerlerinden mürekkep olmak üzere Beynelmîlel Şark Alayı da teşkil olunmuştur.

Kırım'da neşriyat işlerine kuvvet verilerek Yeni Dünya ve Kırım Haberleri isminde iki gazetenin sıra ile her gün çıkarılmasına ve Kanun-u Esasî ve İştirakiyun Programı gibi birkaç eser tercüme edilip basılmasına ve birçok beyannameler neşrine muvaffakiyet hasıl olup bunlar gerek Kırım içinde gerekse Türkiye sahillerinden gelmekte olan kaçak kayıklar vasıtasıyla memleketimizdeki amele ve reñber halka dağıtılmış ve bu kayıklarla arkadaşlardan ve Kırım'daki amele ve reñberlerden birçoğu Türkiye'ye gönderilmiştir.

İngiliz ve Fransız donanmalarının tehdidi ve çar saltanatını iadeye çalışan Denikin'in hücumu karşısında 23 Nisan 1919'da ricate mecbur olduğumuz zaman, Kırım'ı inkılâp ateşleriyle tutuşmuş ve bütün azadlık ümitlerini proletarya hareketine bağlanmış bir halde bırakıyoruz. Kırım'da iken hayırhahlık münasebetleri tesis ettiğimiz mülteci kurultaycılar

bizden sonra çıkardıkları (Millet) gazetesinde bu ümitleri açıktan açığa kuvvetlendiriyorlardı. Sonra aldığımız haberlere göre [s. 24] oradaki Bolşevik arkadaşlarımızdan ve bu hayırhah inkılâpçılardan 17 kahramanın Vrangel haini tarafından telef edildikleri anlaşılıyor. Burada teşkilâtımızın delâletiyle meydana çıkan Kırım hududunda Kızıl asker sıfatıyla düşman kurşununa hedef olduklarını ihtiram ile zikretmek lâzım gelir. (Matem marşı.)

Kırım ric'atinden sonra Odesa'daki faaliyetten de bahsetmek lâzım gelir. Teşkilâtımız arkadaşlardan bir kısm-ı mühimi Türkiye'ye nakletmek üzere Mayıs 1919 tarihinde Odesa'ya gönderildiği zaman, orada Üçüncü Enternasyonal şubesiyle teşrik-i mesâi etti. Beraber getirdiği matbaasında beyannameler ve Enternasyonal Manifesti'ni neşrederek Türkiye'ye gönderdi. O zaman başlıca arkadaşlarımız, daha birtakım amele ve rençber esirlerle iki gemi içinde memleketine sevk olundular ki bu meyanda Merkezî Hey'et âzâsından iki arkadaş İstanbul'a gitmişler ve beni murahhas olarak Rusya'ya bırakmışlardı.

3 — *Türkistan'da* : Dört düşman kuvvetlerle sarılmış Odesa havalisinden 12'inci ordu cenup grubu ile muzafferen çıkılıp Moskova'ya gelindiği zaman Türkiye'de olan biten vak'aların Moskova inkılâpçı mehafilinin dikkatini celbettiği görüldü; vakıa Antanta'nın İstanbul'u işgali ve Osmanlı ordusunun kısmen terk-i silâh ile inhilâle uğraması üzerine takvim politikasının bütün şiddetiyle meydana çıkması kıyam hareketlerine sebep olmuş, bu kıyâmı idare eden Mustafa Kemal Paşa ise Bolşeviklerle münasebete girişmek teşebbüslerinde bulunmuştu. Rusya Komünist Bolşevik Fırkası Merkez-i Umumîsi ile cereyan eden muhaverede Türkiye'de baylayan bu müdafaa-i milliye hareketine müzaheret edilerek aynı zamanda inkılâp fikirlerinin neşrine [s. 25] çalışılması yolunda teşkilât nâmına vâki olan teklifimiz kabul edilmiş ve bu teklif kendilerine yazı ile tebliğ olunmuştur.

Şimdi bizim için Türkiye'ye yaklaşmak lâzım olduğu halde, cenup hududu kara kuvvetlerle tamamen kapanmış olduğundan, Türkistan, İran veya Kafkasya yoluyla uzun bir seyahate mecburiyet hasıl oldu. Türkistan'a ve solumuzda Bahr-i Hazer sevhilinde ahvalin seyahate müsait olmaması ve Türkistan İşleri Komisyonu reisi İlyava Yoldaş tarafından lüzum

gösterilmesi üzerine birkaç arkadaşı Kafkasya tarikiyle Türkiye'ye gitmek üzere memur edilmiş olmakla beraber Taşkent'te de üç ay kadar kalmaya mecburiyet hasıl olmuştur.

Bu sırada Türkistan Komünist Teşkilâtının üçüncü konferansı ile burada intihap olunan merkezi komitenin faaliyetine iştirak edilmiş, bir taraftan müslüman zahmetkeşleri arasında beynelmilel inkılâp yolunda fedakârlık hislerinin intişarına, diğer taraftan ise mülkiyet ve şeriat meseleleri etrafında halkın mukadderatıyla oynayan irtica kuvvetlerine ve hususiyle ötedenberi memleketi soymaya alışıp nihayet komünist nikabı altında gizlenerek işine devam eden kolonizatörlere karşı mübarezeye kuvvet verilmiştir. Şarkta inkılâp yollarını açmak ve şark inkılâpçı ve komünist teşkilâtlarını bir yere toplayabilecek bir müesseseye ihtiyaç ötedenberi hissedilmekte olduğundan, Taşkent'te Beynelmilel Şark Tebliğat Şûrâsı nâmiyle bir müessesenin vücuda getirilmesine delâlet olundu. Bütün tesisat işleri tarafından bu müessese içinde Çin, Kaşgar, Buhara, Hiva, İran, Türkiye komünist teşkilâtları toplanmaya muvaffakiyet hasıl olmuş ve az zamanda Türkistan'ın şark memleketleriyle birleşen bütün hudutlarında rabıta şubeleri açılmış ve [s. 26] hariçte gizli teşkilâta başlanılmıştı. Türk teşkilâtına ait olmak üzere burada Şubiri yanındaki şubeden başka Eskişehir'de bir şube daha açılarak Sibiryâ'dan gelmekte olan esirlerin terbiye ve işe-leri işine delâlet olunmuş ve Türkistan cephesi başkomutanlığı huzurunda Türk kızıl askerlerinden mürekkep bir kıt'a-i askeriye teşkil edilmiştir ki bu kıta şimdi Bakû'ye nakledilmiştir.

4 — *Azerbaycan'da*: Türkistan'da açılan teşkilâtlar etrafında toplanan Türk komünistlerinin miktarı 40'a balığ olarak Bahr-ı Hazer'in düşmandan temizlenmesinden sonra bu arkadaşlardan 23'ü ile beraber Türkiye'ye ait faaliyetin Kafkasya'ya nakli kararlaşılarak 27 Mayıs 1920 tarihinde Bakû'ye gelindi, Bakû'ye gelir gelmez teşkilâtımız ilk defa olarak Türkiye'ye yaklaştığımız ve kendi kitlesi içinde çalışmak imkânına malik olduğumu hissetmiştir. Teşkilâtımız Bakû ve etrafında Türkiye'den bir veya diğer suretle gelip toplanmış olan binlerce amele ve rençberlerle tuttuğumuz yola hayırhah ziyahılar, şair ve resamlara mülâki oldu. Mesleğimize mütakit bazı arkadaşlar da teşkilâta ilhak olunarak Merkezî Büro

yeniden faaliyete girdiği gibi, Bakû'de evvelden teşkiline teşebbüs olunan Türk Komite veya Fırkası lağv ve yeni esaslarda tesis olundu. Bu hususta biraz tevakkufa ihtiyaç var:

Bir müddetten beri Anadolu kıyam hareketini inkılâpçı Rusya ile birleştirmek ve Azerbaycan Şûrâlar Hükûmetini tesis etmek maksadıyla Kafkas Ülkesi Bolşevik Komitesi ile beraber çalışan arkadaşlar evvelâ bir Türk Komünist Fırkası vücuda getirerek Merkez Komitelerini intihap etmişler ve Şûrâya İttihat Terakki hükûmeti ve harp zamanında büyük roller oynamış bazı kimseler ithal edilmişti.

[s. 27] Yakın mazileri memleketin son harp felâketleriyle alâkadar olan bu zatlarla amele ve rençber fırkasını tesis ve temsil gayr-ı tabii idi. Onun için bu teşkilâtın ilgasında tereddüt olunmayarak eskiden beri Azerbaycan Komünistleri ile beraber çalışmış olan bazı Komünist arkadaşların Rusya ve Türkistan'dan gelenlere ilâvesiyle vücuda gelen gruppâ Bakû Teşkilâtına esas olarak kabul edilip bu gruptan Türkiye Teşkilâtının Bakû şubesi vücuda getirildi ve bu şube Azerbaycan Bakû komitesine ilhak olundu.

Böylece vücuda gelen şube, faaliyetinde Merkezî Heyetle birleşmiş ve âzâsı iki yüze baliğ olmuştur. Kayıt ve tescil esasında teşkilâta maksadı esasıyeye hizmet edemeyecek bir takım şahısların girdiği hiss olunmasıyla, bunlar hakkında tasfiye muamelesine teşebbüs olunmuştur. Bakû teşkilâtının faaliyeti Meclise ayrıca takdim edileceğinden bu babda daha fazla tafsilâta lüzum yoktur.

Bakû Teşkilâtı.

Merkezî Hey'etin faaliyetine gelince, bunu anlamak için bir kerâ Merkezî Hey'etin esas teşkilâtına vakıf olmak lâzımdır:

Merkezî Hey'et, Teşkilât, Matbuat ve Tebligât, Rabıta ve İstihbarat, Harbî şubelerinden, bir de Umumî Kitabet ve Malî şubesinden tereküp eder.

Teşkilât Şubesinin Faaliyeti:

Bu şube faaliyetini, Türkiye ve Kafkasya'ya ait olmak üzere üç ay zarfında memul olmayacak derecede tevsi etmiştir. Ayrıca, tafsilî görüleceği üzere, bilhassa İstanbul ve etrafı, maden ocak mıntıkları ve Karadeniz sahilleri gibi

Avrupa emperyalistlerinin istilâsına [s. 28] maruz muntakalarda çalışmış ve Şark Beynelmilel Kongresi ile teşkilâtımız kongresine yüze yakın ülkenin bulunmasına muvaffakiyet hasıl olmuştur.

Kafkasya'da kalmış olan Türkiye amele ve rençberleri arasında teşkilât arttırılmış ve böylece memleketimizde fikir neşrine hâdım mühim bir basamak daha vücuda getirilmiştir.

Yeni Şubeler.

Arzolunduğu gibi Anadolu ve Rusya dahilinde faaliyette bulunmuş, Anadolu'nun muhtelif mahallerine gönderilmiş arkadaşlar aşağıda gösterilen şubeler teşkil edilmiştir. Bu şubeler vekillerini elyövm kongremize göndermiş bulunuyorlar.

İstanbul şubesi: 1919 senesi bidayetinden beri hâl-i faaliyettedir. Haziran bidayetinde Bakû'den iki arkadaş (Mithat, Alâaddin) gönderilmişti. İstanbul şubesinden bugün kongrede müteaddit vekiller bulunuyor.

Zonguldak şubesi: Abdurrahman ve Ahmet yoldaşlar Haziranda teşkilât için gönderilmişti. Ereğli ve Zonguldak'ta şubeler açarak faaliyette bulunmuşlar ve kongreye vekiller celbine muvaffak olmuştur.

Trabzon ve havalisi: Yusuf Kemal Yoldaş tarafından Trabzon ve Rize'de şubeler açılmıştır.

Nahcivan şubesi: Nahcivan'da hem Anadolu ile muvasala ve münasebet temin etmek hem orada bir şube açmak üzere haziran ortasında Cemal Yoldaş ile Salih Zeki, Hilmi, Hakkı, Nurettin Yoldaşlar gönderilmiş ve orada bir şube açılarak arzu edilen şekilde faaliyette bulunulmuştur.

Salih Zeki Yoldaş'a Erzurum, Sivas, Ankara ve Trabzon havalisinde faaliyette bulunması için vekalet verilmiştir.

[s. 29] Yekatrınadar, Novorosiski, Tuapse şubeleri Temmuz evahirinde Kuban ve Çorni More (Karadeniz) guberniyası ile Anadolu'nun Karadeniz sahillerinde teşkilât yapmak, konfiansa ve kongreye vekiller getirmek üzere gönderilen Baha Ali Yoldaş'la diğer yirmi arkadaş tarafından Yekatrınadar, Novorosiski, Tuapse'de şubeler açılmış ve Anadolu ile bu şubattan yüz yirmi beş kadar vekil getirilmiştir.

Bundan başka Bakû'da bir şube teşkil edilmiştir. Oltu'da bulunan teşkilât ile münasebette bulunmak üzere Yusuf Zi-

ya ve İran'da Hintli efrat arasında propagandada bulunmak üzere Sadık, Kuban ve Rostof havalisinde kesif miktarda sivil Türk esirleri bulunduğu anlaşıldığından oralara da Nakizade Selâhattin, Yurş ve Çinof Yoldaşlar gönderilmiş ve askerî teşkilât için binden fazla Türk esir ve askerleri toplanmıştır.

Matbuat ve Tebligat Şubelerinin Faaliyeti :

«*Yeni Dünya gazetesi*: Bakû'de tekrar intişar ederek bugüne kadar on bir nüsha çıkmış, her nüshadan iki bin âdet Azerbaycan'a, üç yüz elli sekiz adet Rusya ve İran'a, üç yüz elli adet Türkistan'a gönderilmiştir. Şimdi her bir nüshadan ihtiyat olarak dört, beş yüz adet depoda mevcut bulunmaktadır.

Telif ve Tercüme Komisyonu: Bu nâm ile bir komisyon teşkil edilerek Kanun-u Esasî, Komünist Fırkası Programı, Lenin'in Tercüme-i Hâli, Lenin'in Burjuvazya Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü hakkındaki tezleri, Komünist Programı'nın Şerhi, Komünist Beyannamesi [s. 30] (Manifest), Sâ-y ve Sermaye, Bolşevizm Nedir?, Şûrâ Hükümeti Nedir ve Nasıl Teşkil Edilir?, Kırmızı Ordu Kıt'aatı, Fırka Hücreleri Talimatnamesi, Çocuk Dostu, Mektebe Kadar Terbiye Müesseseleri, Talimatname ve Programları nâmiyle on iki adet kitap tercüme edilmiştir. Lenin'in Tercüme-i Hali, Şuralar Hükümeti Nedir?, Komünist (Bolşevik) Programı, Burjuvazya Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü nâmındaki kitaplar tabedilmiş ve diğerleri tabedilmek üzeredir. Bunlardan başka Komünizmin Elifbası, Hükümet ve İnkılâp, Altına İbadet, Büyük Başlangıç, Enternasyonal Tarihi, Mahkeme ve Sosyalizm, Kanun-u Esasî kitapları da kısmen tercüme edilerek yakında ikmal edilecektir.

Levhalar: Ressamlarımız tarafından amele ve rençberlerimizden geçirdikleri elim hayata ait 29 levha da tersim ve neşir olunmuştur.

Siyasî Kurslar: Bakû teşkilâtına merbut olmak üzere 17 Haziranda bir de siyasî fırka mektebi açılmıştır. Bu mektepten maksat, amele ve asker arasında içtimâî inkılâbın esasına vakıf yoldaşlar yetiştirme'dir. Mektep elli talebe ile tedrisata devam etmiştir. 4 Eylül 1920 tarihinde birinci devre ikmal edilmiş ve kırk üç genç komünist şahadetname almıştır.

Mektepte okunan dersler şunlardan ibaret idi: Tarih-i Medeniyet, İctimaî İnkılâp Tarihi, İktisat, İktisad-ı Siyasî, Kooperasyonlar, Fırka Tebligat ve Teşkilâtı, Kızıl Ordu Teşkilâtı, Coğrafya, Tarih-i Umumî, Musiki.

Rabita ve İstihbarat Şubesinin Faaliyeti:

Bu şubenin şarka ait rabita ve istihbar faaliyeti Türkistan'da teşkil olunup şubeleri Pamir'den [s. 31] Bahr-i Hazar'a kadar intişar etmiş olan Beynelmilel Şark Tebligat Şûrâsı vasıtasıyla cereyan etmiş ve yeniden garbe doğru tevsi edilerek Nahcivan ve Karadeniz'de tesis olunan bazı noktalara irtibat temin olunmuştur. Bu şube tarafından şimdiye kadar 33 arkadaş işe gönderilmiş ve ahvale dair 29 lâyiha ve mektup alınmıştır. Bu muharrerat içinde kıyam hareketlerinin başında duran kumandan ve valilerden küçük zabıt, amele ve askerlere varıncaya kadar birçoklarının gönderdikleri mektuplar vardır ki bunların muhteviyatı memleketin muhtelif tabakaları arasındaki ahval-i ruhiyeyi pek aşikâr olarak göstermektedir. Türkiye'de kumandan ve vali bey ve paşalar da dahil olduğu halde, bolşevizmin halâskâr bir kuvvet olarak telâkki edildiğini söylemek doğru olur. Yalnız büyük memurlar komünizmin Türkiye'de tedrici ve yukarıdan aşağıya doğru muhil bir usulde tatbiki mümkün olacağını düşünmekte, amele ve askerler ise harbin, müdafaanın en büyük ağırlıkları kendi sırtlarına yükletildiğinden ve zengin sınıfların kendilerini yine istedikleri gibi soyduklarından şikâyet ederek, buna nihayet vermek için çare aramaktadırlar.

Hülâsa, Antanta'ya karşı son azim ve kararlarla mücadeleye girişen Anadolu içtimâî inkılâp için şarkın hiçbir tarafında görülmeyen istidatlar göstermektedir. Anadolu'nun Trabzon, Erzurum, Eskişehir gibi şehirlerinde komünistliği alenen müdafaa eden (Albayrak, İşçi) nâmlarıyla muhtelif gazeteler çıkarılmış ve İstanbul'da komünist arkadaşlarımız tarafından Kurtuluş isminde bir de mecmua neşrine muvaffakiyet hasıl olmuştur. Beş numarası çıkan bu mecmuada Üçüncü Enternasyonal ile müttefikan çalışıldığı alenen yazılmaktadır ki, kongremiz bu gazetelerin [s. 32] müessis ve muharrirlerinden bazılarını faaliyeti içine almış olmakla haiz-i şereftir.

Harbi Şubenin Faaliyeti:

Daha Türkistan'da iken Türkiye'de tebligat ve teşkilât işleri ile meşgul olmak üzere gönderilen Abit Âlim Yoldaş tarafından Bakû'da Türk esir askerlerinden mürekkep bir Komünist kıt'a-i askeriyesi teşkil edilmek üzere teşebbüsâtta bulunulmuştu. Merkezî Hey'et Bakû teşkilât işlerini yoluna kor komaz, kıt'a-i askeriyeyi kendi idaresine alarak kumandan ve siyasi mürebbiler temin etmiş ve sevkiyat cihetiyle her teşekkül eden askerî kıt'anın bir kumandanlığa merbutiyeti lüzumuna nazaran bu kıt'anın da on birinci ordu kumandanlığına merbutiyeti temin edilmiştir.

Bir müddet sonra Türkiye'den alınan haberlerde mümkün olduğu kadar süratle muavenet edilmesi arzu ve talep edildiğinden, burada mevcut Türkiyeli amele ve rençberlerle üseradan daha birçoklarının iltihakı ve teşkilâtın ikmâli sonunda fırka-i askeriyenin Anadolu'ya gönderilmesi düşünülmüş ve bu maksatla Rusya Şûrâlar Hükûmeti ve Onbirinci Ordu Kumandanlığı ile Şube müzakârata başlayıp esasen maksadını elde etmeğe muvaffak olmuştur.

Bu suretle eski Komünist kıt'a-i askeriyesi bu kızıl fırkanın esas kadrosuna kabul edilmiş ve Birinci Nişancı Alayı nâmiyla bir alay teşkil ve yeni kumandan ve siyasi komiserler tayin edilerek fırka karargâhı da küçük miyasta teşkil edilmiştir. Bundan maada, içeri Rusya'dan üserayı toplamak için yirmi kadar arkadaş gönderilerek oralardan gönüllü celbedilmeye başlanmış ve Azer [s. 33] baycan Şûrâlar Cumhuriyeti dahilinde ise, Türkiyelilerin seferberliği ilân ettirilmiş ve işe ciddiyetle başlanılmıştır.

Birinci Alay'ın mevcudu az müddette tezayüt ile yedi yüze karîp bir hale geldiği ve seferberlik muvaffakiyetle devam ettiği sıralarda Moskova'daki Anadolu Elçiliğinin vekili olan İbrahim Talî bugün on birinci ordu kumandanı ve merkezi heyet ile mülâkatında (Türkiye'nin adama ihtiyacı yoktur, ancak esliha ve cephaneye ihtiyaç vardır) yolunda vâki olan ifadesi üzerine ordu kumandanlığı tarafından seferberliğin durdurulması hususundaki istifsara tarafımızdan cevabı muvafakat verilerek seferberlik durdurulmuştur. Böylece on beş yirmi bin kişilik müsellâh bir kuvvetin müstevlilere karşı gönderilmesinden —ma'haza Anadolu kıyamcılılarıyla ara-

da bir suitefehhüm vücuda getirmemek maksadıyla— sarf-ı nazar olunmuş ve mühim bir fırsat elden kaçırılmıştır. Şimdiki halde mevcudu bine yaklaşan alayın iki haftaya kadar Anadolu'ya sevki hazırlıklarıyla uğraşılmaktadır.

Bundan başka Harbî Şube yanında bir de Esirler Şubesi açılmış ve Rusya'nın muhtelif yerlerinden gelen esirlerden askerliğe giremeyenler arasında teşvikat işlerine germi verilerek bir taraftan da işeleri temin edilmiş ve şimdikiye kadar Bakû'ya gelen 1099 esirden 349 kişilik iki kabile Türkiye'ye gönderilmiştir.

Kitabet ve Maliye Şubesinin Faaliyeti:

Merkezi heyetin 26 Mayıs 1920'den 10 Eylül 1920 tarihine kadar devam eden muamelâtı kuyudat defterlerine göre 1401 giden ve 202 gelenlerden ibaret olmak üzere 1603 kâğız [kâğıt] yekûna baliğ oluyor.

[s. 34] Bu muharrerat içinde fırka işleri için 52 ve askerî işler için 21 kişiye verilen tasdiknameler vardır.

Maliye işlerine gelince: Burada Meclis Suphi Yoldaş'ın sözünü keserek hesabat hakkında Mecliste tafsilâtlı malûmat verilmesine müsaade olunmamış ve bu hesabatı tetkik ve neticesini arz etmek üzere Ahmet Cevat, Yakup ve Abdurrahman Yoldaşlardan mürekkep bir komisyon seçmiştir. Bununla beraber Mustafa Suphi Yoldaş maliye cihetinden teşkilâtın geçirdiği muhtelif devirleri muhtasarca anlattıktan sonra sözlerini şöyle bitiriyor:

Bu tafsilâttan anlaşıldığı üzere, teşkilâtımızın masrafı büyük bir tasarruf ve itidal ile icra edilmektedir. Bunun sebepleri:

1. Türkiye ile muvasalânın son zamanları kadar pek müşkül olması dolayısıyla muntazaman para gönderilmesinin temin edilememiş olması,

2. Memlekette masrafı kontrol edecek yüksek teşkilâtın henüz mevcut olmaması cihetiyle, giden tebliğcilere asgarî miktarda para verilerek fedakârlık hislerinin inkişafına çalışılması ve nihayet ihtiyat bir kısım meblâğın muhafazası fikirleri ile izah olunabilir. Halihazırda yoklar temin edilmiş olduğu gibi, mes'ul arkadaşlarımız da İstanbul ve Anadolu'da çoğalmış olduklarından, ciddi faaliyet nisbetinde kasamız varidat ve medfuatının sür'atle yükseleceğine şüphe yoktur.

Bununla beraber bizim para sarfiyatında tasarruf, teftiş ve ihtiyat prensiplerini terket[me]memiz lâzım gelir.

Bugün biz beynelmilel inkılâp muhitinde yardım almakla beraber, düşünmeliyiz ki memlekette kara kuvvetlerle çarpışarak beynelmilel inkılâp [s. 35] muhitiyle münasebete girişmeyeceğimiz zamanlar da gelebilir. Bu gibi zamanlardaki müzayakaya tahammül haysiyetini şimdiden kazanmaya çalışmalıyız.

İşte arkadaşlar, böylece size altı senelik harp ve mübareze tarihinin muhtelif safhaları hakkında malûmat verdiğim gibi, aynı zamanda Türkiye Komünist Teşkilâtı Merkezi Hey'etinin hülâsa-i faaliyetini arz etmiş oldum. Hey'et-i Merkeziye bu faaliyeti ile, Türkiye ameale ve rençber halkının zâlim ve yağmacı hükûmet ve devletler ayağı altında ezilmiş olan hukuk ve metalibini beynelmilel inkılâp ufuklarında göstermeye muvaffak oldu. Şimdi ise bu hukuk ve metalibi kızıl bir bayrak halinde Türkiye ve Rusya'daki komünist arkadaşlarımızın birleştikleri bu muhterem kongreye takdim ile vazifesini ikmal etmiş oluyor. Bu kongreye birleşerek inkılâpçılıktaki itimat ve kuvvetlerini arttıran Komünist arkadaşlarımızın mukaddes bayrağını yere düşürmeyerek zafer ve ikbal yolunda daima ileriye, büyük adımlar atacaklarına ümit ve itimadımız tamdır (Sürekli alkışlar).

Abid Âlim Yoldaş — Yaşasın Türkiye Komünist Teşkilâtını kuran ve ona hayat ve kuvvet veren Suphi Yoldaş (Alkışlar).

İsmail Hakkı Yoldaş — Arkadaşlar, bir zamanlar Rusya'da, karargâhların dört duvarları arasında Çarlık zamanında Türk esirleri inler ve hayatları tehdit edilirken, «Yeni Dünya» onların ruhlarına nüfuz etmekten halî kalmıyordu. Türkistan'a geldiğimiz zamanlarda, Suphi Yoldaş'ın vefatını işittik, Anadolu fukarası için çalışan, Üçüncü Enternasyonal'de Türkiye nâmına âzâ olarak bulunan yoldaşımızın bu elim haber-i vefatı bizi matemlere boğmuştu.

Fakat, bunun yalan olduğunu, ve mefkûresinde sabit, metin adımlarla ilerlediğini [s. 36] bu Mecliste gördük...

İşte arkadaşlar, kongremiz kendilerinin inkılâp yolundaki mesâi-yi fedakâranesi ile fikirlerindeki isabet-i siyasiyesini takdir ederek teşekkürler etmesini teklif ederim.

Mehmet Emin Yoldaş — Arkadaşlar, ben yalnız diyeceğim ki, kırmızı inkılâp fikrinin Türkiye amele ve rençberleri arasında intişarı için sebatkârane çalışan Suphi Yoldaştır. Binaenaleyh, Rusya'da (Lenin) ne ise, bizim için de Mustafa Suphi odur. (Alkışlar.) Biz isterdik ki, bu salonumuzu Suphi Yoldaş'ın resimleriyle tezyin edelim, fakat kendileri razı olmamıştır.

Teklif ediyorum ki, yoldaşımızın fotoğrafı meşhur inkılâpçılar arasında tâlik edilsin.

Suphi Yoldaş — Arkadaşlar, teveccühünüze teşekkürler etmekle beraber, bu meselenin bu vadede ileri götürülmesi vaktin ziyayı demektir. Şahsım hakkındaki sözlerden vazgeçmenizi rica ederim.

Selim Mehmet Yoldaş — Arkadaşlar, Türkiye Komünist Fırkası'nın dünya işçileri arasına geçerek tarihî roller oynamasına sebep olan muhterem arkadaşımızın lehinde ne kadar söz söylemiş olsak çok değildir. Bu vadede biraz daha söz söylendikten sonra Mehmet Emin Yoldaş'ın fotoğraf hakkındaki teklifi kabul ve Merkezî Hey'etin faaliyeti tamamiyle takdir ve tasdik edilmiştir. Celse nihayetinde söz alan Yakup Yoldaş şu sözleri söylemiştir.

Suphi Yoldaş dediler ki, Türkiye teşkilâtı merkezînin Bakû'ye nakledildiği zamanda Bakû'deki gruba arasında komünist olamayacak bir takım adamlar da bulunduğundan tasfiye ve ıslah edilmiştir. Evet arkadaşlar, [s. 37] bunlar bilerek mahaza teşkilâtın boşluklarını doldurmak maksadıyla alınmıştı.. Başka hiçbir fikre müstenit değildi.

Fakat o grup hiçbir tehditten yılmayarak azimle çalışmıştı, bu tavzih edilsin.

Suphi Yoldaş — Arkadaşlar, burada bir suitefehhüm vardır. Biz bu grubun mühim roller oynadığını biliyor ve her zaman takdir ediyoruz. Fakat teşkilâtımız Türkistan'dan buraya geldiği zaman grubun içindeki vaktiyle cihangirlik siyasetine hâdim olmuş şahısları tasfiye etmeye lüzum görmüştü. Maamafih, içtimâî inkılâp yolunda fedakârlık gösteren ve eskidenberi başka sıfatla meşhur olmayan Yakup, Süleyman Nuri, Hilmi yoldaşları bizim aramızda birinci saffa aldık. (Alkışlar.) Kendilerine geçmişteki faaliyetleri hakkında ise her vakit söz verilebilir.

Bâdehu ruzname-i müzakârata geçilerek Merkezi Büro-
nun Maliye işlerini tetkik için bir komisyon teşkil edildi, ve
reisin Müstemleke ve Milletler Meselesinin yarınki içtimâda
bakılması hakkındaki teklifi kâbul edilerek Meclis kapandı.

Merkezî Hey'etin Faaliyeti Hakkında Karar

Türkiye Komünist Teşkilâtının Birinci Kongresi Merkezî
Hey'etin faaliyeti hakkında Mustafa Suphi Yoldaş tarafından
arzolunan lâyihayı dinledikten sonra, teşkilâtın Rusya'da da-
hili ve harici irticaya karşı mübareze yolunda ifa etmiş ol-
duğu mühim vazifeyi takdir ve bu faaliyetin Türkiye amele
ve rençberlerinin teyakkuz ve halâsına doğru atılmış büyük
bir adım olduğunu tasdik eyler.

(Merkezî Hey'et, içtimâî inkılâbın bu ve diğer mübareze
cephelerinde en müşkül devirler geçirdiği sıralarda Türki-
ye'ye ait tebligat ve teşkilât işlerinde muayyen bir hedefe
doğru ilerlemiş ve Üçüncü Enternasyonal'de [s. 38] mevki
kazanmakla faaliyet-i inkılâbiyesinde doğru bir yol tuttuğu-
nu ispat eylemiştir. Kongre bu hususta Merkezî Hey'ete ve
hususiyile şimdîye kadar geçen devre-i faaliyette en mes'ul
vazifeyi ifa etmiş olan Mustafa Suphi Yoldaş'a teşekküratı-
nı ilân ile diğer meselelere geçer.

Maliye Komisyonunun Netice-i Tetkikati

Türkiye Komünist Teşkilâtı Kongresi Riyaset Hey'etine

1 Haziran 1920'den 16 Eylül 1920'ye kadar Türkiye Komü-
nist teşkilâtının muhasebesine bakıldı — Kalem kalem kâffe-i
varidat ve sarfiyatın ordinoları ve her nevi evrak-ı müsbitesi
tetkik edildi, selâhiyet hariciinde sarf olunmuş hiçbir meb-
lâğa tesadüf olunmadı. Defterler mucibince kasada mevcut
olmak lâzım gelen meblâğ tetkik olunarak cümlesinin mevcut
olduğu görüldü. Komisyon yalnız umumî lokanta ve avans
hesabatının diğer hesaplardan ayrılmasını tetkik-i muhase-
batı teshil cihetinden şayan-ı tavsiye görür. Arz olunan müd-
det zarfında teşkilâtın varidat ve mesarifi bugünkü kasa mev-
cudunu irae eden cedvel berveçh-i balâ tertip edilmiştir.

Tetkik-i Muhasebat Komisyonu
Yakup Ahmet Cevat Veli İbrahim Abdurrahman Mes'ut

Üçüncü İctimâ

Müstemlekât Meselesi

Lâyhacı Hilmi oğlu Hakkı Yoldaş

Yoldaşlar!

Üçüncü Enternasyonal'in İkinci Moskova Kongresi Müstemlekât Meselesini müstesna bir ehemmiyetle ruzname-i müzakerâtına koydu. Zannediyorum ki, burada kızıl enternasyonalî sarı enternasyondan ayıran mühim [s. 39] mümeyyizelerden başlıcasına temas ediyoruz. İkinci Enternasyonal'in 1907'de Stuttgart'da inikat eden bir kongresi de bu mesele ile uğraşmıştı. Aynı mesele karşısında her iki enternasyonalin aldığı vaziyet bize vuzuhla gösterdi ki onları yekdiğerinden ayıran şey, aralarındaki sıra numarası farkı değil, fakat hayatî vasıfların tehalüfünden münbais bir fark, bir prensip farkıdır.

Stuttgart kongresinde müstemlekât politikasına dair ce-reyan eden münakaşalar iki kutup etrafında toplanıyor: Hollandalı Van Kol Alman revizyonistleriyle, Bernstein ve David'le beraber, kapitalist devletlerin yalnız kolonileri muhafaza etmelerine değil, fakat yeni koloniler vücuda getirmelerine ve eskileri genişletmelerine de taraftardır. Bir sosyalist enternasyonal kongrede mühim teşkilâtları teşkil eden başların bu kadar serahatle emperyalist düşünceler izhar etmesine hayret edeceksiniz, fakat bu bir hakikattir, ve onu kapitalist koloni politikası lehine serdolunan delillerle açıktan açığa görmek kabildir. Onlara göre, Avrupa sanayiine mevadd-ı iptidaiyye tedarik etmek, daima artan mahsulât-ı sınıaiyye müşteri bulmak, nihayet Avrupa'da yaşamaya muktedir olamayan fazla nüfusa tazyik-i içtimâiyeden masum melcelere muhaceret ve iş yurtları temin eylemek için kolonilere lüzum vardır. Bundan başka, kapitalist koloni politikası, kolonizatörlerin vesayeti altında koloni halkının medenileşmesini de hazırlar.

Van Kol ve kumpanyasına göre, meselâ Felemenk Hindiyası ve Alman Kamerun'u ahalisi, memleketlerine müsellâh ve kahhar bir cebir ile Avrupa'dan ithal olunan medeni-

yetten dolayı, fazla olarak, minnettar da olmalıdır; nasıl ki, beyabanda tuzağa düşürülerek demir kafesler içine tıklan hayvanat-ı vahşiye sirklerde kırbaç ve şiş tehdidi altında göstermeye muvaffak oldukları hünerlerden [s. 40] topladıkları para ve alkıştan (!) dolayı mürebbilerine minnettar olmaya mecburdurlar! Stuttgart kongresinin bu orijinal sosyalistleri, nihayet kapitalist müstemlekât politikasını müdafaa eden delillerini Marxist bir çerçeve içine almak marifetini de unutmadılar: müstemlekeler tekâmül kanununa istisna teşkil etmezler; onlar da sosyalizme kavuşmak için kapitalizmin ızdıraph yolundan geçmeye mecburdurlar!

İliklerine kadar egoist bir burjuva kokan bu zihniyette, Avrupa proletaryasını müstemlekât halkı aleyhine kapitalizmle ittifaka teşvik eden öyle bir sinizm (sipite) vardır ki, bu daha 1907 Enternasyonal'inde 1914 faciasını hazırlayan meş'um âmillerin çoktan doğmuş olduğunu bize gösterebilirdi. Revizyonistlerin, proletaryanın enternasyonal kurtarıcı vazifesine, bir kelime ile, sosyalizme karşı en alçak hiyanetleri işte buradadır. Bernstein mektebi, işçiye sermaye ile müştereken koloni halkını eksploite etmekte Marxist bir mecburiyet olduğunu tâlim ederken, cihanşumul sosyalizm idealine doğru ilerleyen amele sınıfına millî hudutlardan mânialar yaparak onu müteferrik ve müteassıp parçalara ayırır. Bu suretle, düşmanın daîma zayıf düşürmek plânını takip eden beynelmilel burjuva stratejisine geniş bir muvaffakiyet sahası hazırlıyordu. 1914 senesi Ağustosunun dördüncü günü Alman sosyal demokrasisinin umumî harbi icat eden burjuvazi ile ittifak ilân ettiği bu meş'um günü, sosyalizmin tarihi unutmayacaktır. Ne ise!...

Stuttgart kongresinde koloni politikasını reddeden diğer tarafa gelince, bu, müstemlekeciliğin proletaryanın sınıfı ahlâk umdelerine mugayir olduğunu, çünkü koloni politikasını müdafaa eden nokta-i nazara göre, medeniyette daha doğrusu teknik vesait itibariyle ileri giden milletlerin geride kalanlar [s. 41] üzerinde tahakküm icra eylemesi meşru addedilmek, binaenaleyh insanıyeti hâkim ve mahkûm iki büyük sınıfa ayırmak iktiza edeceğini iddia ediyordu. Maamafih, bu nokta-i nazarlar, herhalde mühim bir akis uyandırmadan sönüp gitti. Onu herkes, insanıyeti platonik bir aşkla

müdafaa etmek isteyen safdil bir filozof ideolojisi gibi telâki etmişti, ve bütün kongre sermayeye yeni ve uzun bir ömür vaad eden müstemlekât meselesinde sosyalizm aleyhine kurulmuş bir tuzak bulunduğunu göremedi. Bu suretle, İkinci Enternasyonal bu sosyal-patriyotlara, sosyal-emperyalistlere, sosyal-opportünistlere (Boni) tevzi eden şirket (enternasyonalizm)i bir firma tabelası gibi mânâsından evvel reklâm kuvvetinden istifade olunan mutantan renkli boş tâbir menzilesine indirmiş oldu.

Üçüncü Enternasyonal müstemlekât meselesini yalnız nazari olarak vaz'etmekle iktifa etmedi: o aynı zamanda hakiki inkılâpçı sıfatıyla bu mühim meseleyi fiilen halletmek çarelerine de tevessül etti. Moskova Kongresi'nde, Müstemlekât Meselesi herşeyden evvel iktisadî muayyeniyet (determinizm ekonomik) nokta-i nazarından tetkik olundu. Gösterildi ki, Müstemlekât Meselesi, ne sade mevadd-ı iptidaiyye meselesi, ne de kuru bir ahlâkî mevzudur. Gösterildi ki, kendi içindeki tezatların ve muvazenesizliklerin tesiri altında uçuruma yuvarlanan kapitalizmin kırk seneden beri dahil olduğu yeni devirde, müstemlekelere tutunmak suretiyle bu mukadder sukuttan yakasını kurtarmaya ve ömrünü bir müddet daha uzatmaya çabalamaktadır. Ancak, müstemlekât politikası aynı zamanda insaniyete yeni bir âlem fethetmek idealiyle hareket eden proletaryayı sınıfı hayalinde ihtilâl eden bir tesiri de mucip olmaktadır. Ve bu, sosyal demokrat sınıfların da reformist temayülleri doğuran proletaryayı millî ve vatanî préjugé [s. 42]lerle tarihî rolünde iğfal eden âmillerden en mühimi olmuştur. Binaenaleyh, bir taraftan ameleyi küçük burjuva zihniyetinin meş'um tesiratından kurtararak ona inkılâpçı vazifesinde sınıfının tam saffetini iade etmek, diğer taraftan burjuvaziyi son kalesi içinde sıkıştırmak için proletaryanın koloni ahalisiyle ittifak aktetmesi, onları emperyalizme karşı vaki olan cidallerinde fiilen himaye eylemesi lâzımdır.

İşte yoldaşlar, görüyorsunuz ki, Bakû Şark Milletleri Konferansı, bu noktadan Moskova kongresinin tatbikî bir görüşü demektir.

Müstemlekât Meselesi, Türkiye komünistleri için şüphesiz daha hususî bir ehemmiyetle mevzudur. Şu dakikada garp emperyalizmi Türkiye'yi vâsi bir esir deposu haline ifrağ et-

mekle meşgul bulunuyor. Türkiye işçi ve çiftçisi müstemlekât meselesinin ne olduğunu, ne demek istediğini, hâlâ Anadolu'da, Trakya'da, Suriye, Arabistan ve Mezopotamya'da dökülmekte olan kanlardan, hâlâ tutuşan ve genişlemekte devam eden yangınlardan öğreniyor. (Sevr) muahedenamesi, dünya harbinin karakterini göstermek hususunda, Versay ve Sen Jermen muahedelerinden daha mucizdir. Dün zayıf milletlerin halâsı için harp edenler, bu gün bilhassa zayıf milletler üzerine çullanmışlardır. Anadolu'da Sevr muahedesiy-le Türkiye'ye bırakılan arazi üzerinde bile nüfuz dairelerine, inhisar mıntıklarına ayrılmayan yer kalmadı. Demek, bütün Türkiye baştan başa kapitalist Avrupa'nın müstemlekât politikası dairesine girmiştir; demek, büyük kapitalist devletlerin dünyanın her tarafına taşıdığı medeniyetten, Türk işçisi ve reñçberi de bundan sonra artık bilâvasıta nasibini alacaktır!... Kapitalist Avrupa'ya göre, sadece koloni politikası denen şey, bugün Türkiye'nin vücudu içinde bir dert, müthiş bir dert olarak tahribat yapmaktadır. [s. 43] Ve bu Türkiye Komünist Fırkası'nın Türk proletaryasına sınıf benliği vermek ve onu inkılâpçılığa hazırlamak hususundaki vazifesini fevkalâde güçleştirmiştir: Berberistan halkına son senelere kadar kendi memleketlerinin belediye dairelerinde bile söz ve mevki vermeyen Fransa, Adana'daki pamuk amelesinin inkılâp teşkilâtı vücuda getirmesine nasıl müsaade eder?... Bütün dünya Nil fellâhına, Hint (parya)sına, Çin (kuli) ve Fas bedevisine verilen hürriyetin derecesini bilir.

Bu tafsilât, Türkiye komünistleri için müstemlekât meselesinin ehemmiyetini bütün vüs'atiyle izah etmeye kâfidir, zannederim.

Binaenaleyh, herşeyden önce bugünkü Müstemlekat Meselesinin başlı başına nasıl bir mesele olduğunu, hangi zaruretlerden doğduğunu ve hangi istikametlerde tekamül etmekte bulunduğunu tetkik etmek Türkiye Komünistlerinin en mühim vazifelerindendir. Burada, şüphesiz bu meseleyi bütün sebepleri ve neticeleriyle izaha kalkışacak değilim. Yalnız, müstemlekat meselesi dediğimiz bu muğlak meselenin iç-yüzüne bir göz atmış olmak için kısa birkaç söz söylemek herhalde pek lüzumsuz değildir.

(Marxizm)e göre, müstemlekât politikası demekle kapitalizmi işilâcı (emperyalist) vasfiyle anmış oluyoruz. Şüphe-

siz, tarihin her devrinde müstemlekelere tesadüf olunur. Finikelilerin, Yunanlıların ta eski zamanlarda müstemlekeler vücuda getirdiklerini görürüz. Fakat bugünkü Müstemlekât Meselesinin büsbütün ayrı karakteri vardır. Evvelce müstemleke edinmek ya kendilerini müsellâh olarak müdafaa edemeyen milletlerin vergi verme kabiliyetinden istifade maksadıyla yani sırf istilâcı emellerle yahut ecnebi [s. 44] memleketlerde küçük ecnebi kolonileri teşkil etmek ve yahut yüksek harslı zengin memleketlerdeki müdehhar serveti doğrudan doğruya yağma etmek maksatlarıyla vâki olurdu.

Bugünkü müstemlekât politikası ise kapitalist iktisat sisteminin zarurî bir neticesidir. Biliyoruz ki, serbest rekabet ve kâr âmillerinin tesiri altında kapitalist sanayinin kabiliyet-i istihsaliyesi, bütün tarihte görülmemiş bir derecede artmıştır. Fakat plânsız bir surette yani milletlerin istihlâk kabiliyeti nazar-ı itibare alınmayarak arttırılan mahsulât, piyasada aynı nisbette artan bir müşteri kitlesi bulamadı.

Bu istihsâl ile istihlâk arasında kapitalizmi mahvolmak tehlikesine sürükleyen bir muvazenesizlik husule getirmeye başladı. 1880'den itibaren kendini gittikçe daha şiddetli surette gösteren bu tehlike önünde sermayedarlar fevkalâde tedbirler ittihazına mecburiyet gördüler. Bu tedbirlerin başlıcalarını, rakipler arasında cıdali tâdil etmek üzere karteller, tröstler ve monopoller vücuda getirmek, gümrüklere himaye usulü koymak ve nihayet mümkün olduğu kadar ucuz mevadd-ı iptidaiyye celbini ve mütemadiyyen artan mahsulâta fazla müşteri teminini mümkün kılacak müstemlekeler elde etmek teşkil eder. Fakat bütün bunlar muhtelif memleketler kapitalistleri arasındaki iktisadî rekabeti, devletler arasında müsallâh ve harbî rekabet sahasına nakletmekten başka bir neticeyi mucip olmadı. Militariso-marinizm, işte bu rekabetin felâketengiz şekilleridir.

Yalnız Bağdat hattı etrafında ceryan eden gürültülü ma ziyi, Fas ve Kongo meselelerini hatırlamak İngiltere-Almanya-Fransa devletleri arasındaki askerî rekabetin nerden, nasıl ve hangi [s. 45] gayeyi istihsal için doğmuş olduğunu, bize en vâzih surette ispat edebilir. Görülüyor ki yoldaşlar, askerî rekabet iktisadî rekabetin had devirlerini secileştiren bir maraziyettir ve müstemleke politikası, dediğimiz gibi, Ka-

pitalizmin istilâcı vasfından başka bir şey değildir. Bu suretle dünya harbini tevlit eden sebepleri de bulmuş oluyoruz.

İşte Müstemlekât Meselesinin içyüzünü görebilmek için yaptığımız şu basit araştırma bile, bizi bilâvasıta sermayenin yamyam çehresiyle karşılaştırmış oldu.

Eğer bugünün büyük inkilâbı, şayet bütün dünyayı ihata kabiliyetinden mahrum kalırsa, diğer tâbir ile, eğer bütün dünya bu çıplak hakikate göz yummakta devam eder ve sermayeye karşı açılan mukaddes cihada iştirakten çekinirse, hiç şüphe yok, istihsal dünkünden daha pek çok tahripkâr cihan harpleri doğuracaktır.

Türkiye harbin başladığı güne kadar yarım müstemleke idi.. Türk amelesi ve rençberi, Avrupa banka gruplarına yine muhtelif şekiller altında işinin mahsulünü kaptırıyor ve Osmanlı hükûmeti, bu yağmacılığa sadece tavassut ediyordu. Bugün Türkiye tam bir müstemleke haline gelmektedir ve İstanbul'un padişah hükûmeti, Türk işçi ve köylüsünün düşmanlarıyla açıktan ittifak yapmıştır. Kırım muharebesi esnasında Karl Marx, Rus Çarlığı aleyhine Türkiye tarafını iltizam etmiş ve Türk çiftçisini, Avrupa'nın en saf, en ahlâklı köylü tipi olmak üzere anmıştı. Bugünkü Rusya Şûrâlar devleti ve Marx'ın öz varisi sıfatıyla Avrupa emperyalistleri aleyhine Türk köylüsüyle birleşiyor. İşte burada da, Komünizm ile temsil olunan beynelmilelin saf ve türlü çehresini görebiliriz.

[s. 46] Sermayenin beynelmilel karakterine ve beynelmilel tahribatına karşı beynelmilel bir cephe vücuda getirmek! İşte Komünizmin ilk şiarı ve temel taşı. Türkiye'nin kurtuluşu, dünyanın kurtuluşu ile, yani sermayenin mahvedilmesiyle kâbil olabilir. Türkiye proletaryasının dünya proletaryası safalarında mevki alması, yalnız kapitalizme karşı açılan cidalde zafere doğru atılmış yeni bir adım sayılmakla kalmaz! O aynı zamanda tarihî bir uyanış, yani bir idrak de ifade eder. Binaenaleyh, temenni edelim: Yaşasın Kızıl Enternasyonal, Yaşasın Türkiye'nin uyanışı, Yaşasın kurtuluş inkilâbı, kahrolsun sermaye!.. (Alkışlar.)

Milliyetler Hakkında

Lâyhacı Nazmi Yoldaş, okuduğu lâyihada âtideki tezleri müdafaa ediyordu:

Şarkta uzun bir zamandan beri fukara halkın kanını akıtmağa sebep olan milliyet meseleleri hep cihangir ve kapitalist devletlerin müstemlekât politikasına raptedilmek iktiza eder. Ermeni Meselesi birinci defa olarak Berlin Muahedesi-ne konan bir madde ile meydana çıkmıştır. İngiltere Rusya Çarizmine karşı Hindistan yolu üzerinde kuvvetli bir Ermenistan teşkilini istiyor. Taşnak Fırkası Londra'da kuruluyor.

Çar hükûmeti ise, bütün kuvvetiyle Ermenistan hükûmetinin teşkiline mâni oluyordu. Ermeni patrikhanesi bir ihtilâl ocağı haline almıştı. Dökülen kanlara, İngiltere sermayedarlarının istifadesini teminden başka maksat gözetmeyen İngiliz siyaseti sebeptir. Türklere gelince: Türk hükûmetini idare eden ekâbir ve mütegalibe ile Türk fakir ve rençber halkını birbirine karıştır [s. 47] mamalıdır. Ekâbir şüphesiz, İslâmiyet ve milliyet perdesi altında menafi-i şahsiyelerini müdafaa için meş'um roller oynadılar. Türk ve Ermeni halk arasına husumet sokmaktan ihtiraz etmediler. Cereyan-ı tarihinin beraber yaşattığı bu iki milleti birbirine düşman ettiler. Her yerde ve her zaman ölen, ezilen, hak-ı hayattan mahrum, biçare, fakir halktı! Avrupa emperyalizminin bir neticesi olan Harb-i Umumî esnasında zavallı fakir Ermeni köylüsü yine İngiliz tesvilâtına, Taşnakların, papazların teşvikatına alet oldu. Van ve Bitlis taraflarında Müslüman fakir halkı kesmeye, evlerini yakmaya, mallarını yağmaya başladı... Buna karşı İttihat ve Terakki hükûmeti biaman davrandı, Ermeniler tehcir edildiler; mallar alındı ve gizli emirlerle büyük bir kısmı öldürüldü.

Taşnaklar ve Ermeni papazları milliyet ve mezhep davasıyla İngiliz siyasetine, İttihat ve Terakki ile Türk devletçileri de yine milliyet ve mezhep bayrağı altında Alman siyasetine hizmet etmişlerdir. Neticede milyonlarla Türk ve Ermeni fukarası imha edildi. Nazmi Yoldaş, Rusya Çarlığının tahrikatiyle Rum papazlarının ve şovenistlerin tesis ettiği Etniki Eterya'nın harekât-ı inkılâbiyesini tasvir etti. Kiliselerde nassıyye-i diniye yerine milli, dinî düşmanlıkları telkin ediyor, asırlardan ber kardeş gibi yaşayan Türk ve Rum fakir halkı birbirlerine düşman ediliyorlardı.

Yunanistan'ın teşekkülü yalnız Rusya'nın değil, İngiliz ve Fransız cihangirliklerinin de âmâline muvafıktır. Rumluk esasen Osmanlı devleti içinde pek kuvvetli bir unsur ol-

duğu ve müteazzi bir millet hayatı yaşadığı cihetle amâl-i milliyesi pek vâsi idi. Gördüğü teşvikattan cesaret alarak her tarafta imha siyasetini takip etti. Buna karşı Türkiye devletçileri de arasına Rum halkını tezipten ve tahripten hâlî kalmadı. Görülüyor ki, [s. 48] Rumluk meselesinde de büyük haydutların cihangirliği ve şovenistlerin âmâlî ve devletçilerin menafii yüzünden milyonlarla fakir halk kırıldı. Hâlâ kırılmakta devam ediyor.

Nazmi Yoldaş, Kürt, Arap ve sair anasının emperyalizm siyasetine kurban olduğunu ve yerli mütegalip şihlar ve reisler elinde mazlum ve mağdur yaşadığını tasvir ettikten sonra, diyor ki: «İşte arkadaşlar, ilm-i siyasette meşhur Şark Meselesi budur. Yoksa emperyalistlerin parasiyle çıkan kitaplarda denildiği gibi, sırf muhtelif din ve milliyet mensupları arasındaki münaferetten mütevellit bir mesele değildir. Bu münafereti icat ve terviç eden kendileridir. Bu münaferet zavallı fakir halkı istismar için kurulmuş bir tuzaktır.»

Bundan sonra Türk fakir halkına nakl-i kelâm eden Nazmi Yoldaş, «izahattan anlaşıldı ki bütün muhtelif milletlerle çarpıştırılan bu halk... en ziyade zulüm gören bu halk... istihkar ve daha doğru imha politikasına en ziyade hedef edilen bu halktır... Bütün siklet-i dava Türk halkı üzerindedir. Türkiye fakir halkı, Avrupa burjuvazisinin elinde esir olduğu gibi, kendi zenginlerinin ve devletçilerinin elinde de esirdir. Artık Şark Meselesi denilen bu feci temaşayı sahne-i siyasetten ilelebet izale etmek lâzımdır.» demiştir. Nazmi Yoldaş Şark Meselesini burjuvazinin halledemeyeceğini, ve halletmek istemediğini ve ancak Şarkı parçalayarak fakir halkı kendisine esir etmekten başka bir maksat takip etmediğini beyan ettikten sonra şu sözler ile nutkuna nihayet vermiştir:

«Bunun ancak bir suret-i hâlli vardır. Bu meseleyi meydana çıkararak burjuvazinin yıkılması, sınıfı ve siyasî tahakkümün mahvı ve Türkiye'de içtimâî inkılâbın inkışafı ve şûrâ hükümetinin kurulması! Yaşasın [s. 49] müstakil Türkiye Sosyalist Şûrâlar Hükümeti!» (Alkışlar.)

Bunu müteakiben Kırım ülke komitesi âzâsı Kiremitçi, Erzurum delegesi Cevat, İsmail Hakkı ve Seim Mithat yoldaşlar söz alarak milliyetçilerin, şovenistlerin, kapitalistlerin, cihangirlerin, devletçilerin Şarkta muhtelif milletler arasında vücûda getirdikleri husumeti bir kat daha izah ettiler. Ba-

dehu Mustafa Suphi Yoldaş[ın] Müstemlekât ve Milliyetler Meselesi hakkındaki mütalâaları tevhidin vâki olan beyanatı alkışlarla karşılanmış ve bu beyanatın karar halinde program komisyonuna arzı kararlaştırılmıştır. Müstemlekât ve Milliyetler meselesi hakkında Mustafa Suphi Yoldaş tarafından komisyona verilip kabul edilen kararlar:

1. Müstemleke bugünkü haliyle istilâcılık devrini geçiren sanayi, malî, ve ticarî inhisarcılığın zarurî bir mahsulü olduğu gibi, millî niza ve kıtaller de hâlihazır şerait-i iktisadiye ve siyasesinden çıkan birer hailedir. Hey'et-i içtimâiyenin mukadderatı zenginliğe istinat eden sermayedarlardan, fütühatçılık ve yağmakârlıkla ihraz-ı şöhret ve hükümet eden emaret ve hükümetlerle bunlara satılmış bir avuç zabıt ve memurînden ibaret bir sınıf-ı ekalliyet elinde kaldıkça bu felâketlere nihayet vermek imkânı yoktur.
2. Burjuvazi arasında kurulan hükümetler fert ve milletlere ait musavat ve adalete dair birçok bahislerde buldukları halde, tarihin bize arz ettiği feci hadiseler, hele son Avrupa harbinden sonra kararlaşan Versay muahedesinin mağlup ve zayıf millet ve memleketleri kısım kısım esir ve müstemleke haline getirmeye teşebbüs yolunda meydana çıkan neticeleri pekâlâ gösteriyor ki adalet ve müsavata ait bu şiarlar yalancı bir nümâyiş olmaktan başka bir mahiyet kazanmamıştır.
3. Demek olu[yo]rki, sermayedarlar, hükümdar ve sultanlardan mürekkep [s. 50] hiç hükmündeki bir ekalliyetin beşerin ekseriyet-i azîmesini teşkil eden zayıf ve fakir işçi sınıflara zulm ve tegallübü suretinde mütecellî bu cihansümûl beliyenin izalesi ancak sınıf farkını ortadan kaldırarak, yeryüzünde hâkim ve mahkûm, zâlim ve mazlum fertler, millet ve devletlerin hükmünü bırakmayacak bir inkılâb-ı azîmin vuku-u tahakkuku ile hasıl olabilecektir.
4. Bütün dünya amele ve rençberleri arasında hâdis olan bu mahiyetteki içtimâî inkılâpta, şimdiye kadar başka devlet ve milletler hükmü altında veya müstemleke halinde yaşayan millet ve memleketler amele rençber sınıfının millî ve medenî metalibine karşı hâkim vaziyetteki mil-

let proletaryası tarafından fedakârlıkta bulunarak mazlum milletler arasında tenevvür ve temeddünün inkişafına hadim olacak medeuiyetkâr millî müessesata kuvvet vermeli ve bu suretle onların da samimi olarak inkılâba müzaheretleri esasları hazırlanmalıdı.

5. Komünist Fırkası inkılâp hareketinin yeni girdiği gayri müterakki memleketlerde emperyalizme karşı mevcudiyetini müdafaa eden millî kuvvetlere müzaheretle, bu umumiyetle sermayedarlar idaresine karşı sınıflı mübareze hissinin işçi halk içinde derinleşmesine ait mesâide bulunmalı ve herhalde teşkilâtın istiklâlini muhafaza etmelidir.

**

Üçüncü içtimâ — ikinci Celse

Kooperasyon hakkında Lâyihacı Cevat Yoldaş'ın izahatı :

(Kooperasyon) içtimâî meselenin müslihane bir tarzı hallidir. (Kooperasyon)'un da gayesi, tıpkı inkılâbî meslekler gibi, sınıfsız, sırf müstahsil bir sınıftan mürekkep, mes'ut ve müreffeh bir hey'et-i içtimâiyye vücuda getirmektir. Fakat o, şiddetli bir siyasi ve sınıflı mübarezeden [s. 51] uzak durur: yalnız (kooperasyon)'un icap ettirdiği terbiye-i siyasiye ve içtimâiye ile iştigal eder. Gayesine vasıl olmak için üç safhadan geçer:

Evvelâ insanların kendi kendilerinin tâciri olmasına çalışır. Bu safhada müstahsil ile müstehlik arasındaki bütün tufeyli mutavassıtlar, madrabazlar, simsarlar, teftişçi ve kazıkçı bakkallar, bezirgânlar ortadan kalkar.

Saniyen, insanların kendi kendilerinin fabrikatörü olmasına sarf-ı gayret eder: bu safhada fabrikatörün ve terakki ettikçe bankerin menafii müstehlikte kalır; büyük sermayedarların faaliyet sahası daralır.

Sâlisen, insanların kendi kendilerinin çiftçisi olmasına da ehemmiyet verir: bu safhada artık hey'et-i içtimâiyye tekemmül etmiş, bütün tufeylileri içinden atmış olacaktır. Maa-mafih, tatbikat, nazariyata uymadığı için, kooperatifçiliğin en müterakki olduğu memleketlerde bile, ne ticaret ne fabri-

katörlük ne de bankerlik ne de diğer bütün tufeyli sınıflar kalkmıştır. Orada cemiyet eskisi gibi iki sınıfa, gaddar mağdur, zalim mazlum, zengin fakir, işleten işleyen sınıflara münkasim olmakta berdevamdır. Hayat fevkalâde muğlak ve mürekkeptir. Bugün hey'et-i içtimâiyyeyi muslihane değiştirmek, inkılâpsız mevcut haksızlıklara, fenalıklara nihayet vermek mümkün değildir. Çünkü (kooperasyona) müracaat eden sınıflar mahduttur. Yarım proleterler ve bir kısım proleterler, burjuva sınıflar, devletçiler, büyük zenginler, bir de teşkilâtan mahrum pek fakir sınıflar bunun haricinde kalıyor. Bundan başka, müstemlekât politikası ve onun icap ettirdiği askercilik [s. 52] ve donanmacılık vasî miyasta kapitalistliği yaşıyor. Binaenaleyh, sırf (kooperasyon)'dan hey'et-i içtimâiyyenin sınıfsız bir şekle girmesini beklemek abestir. Bununla beraber, (burjuvazi)'nin kudretli ve insafsız hükümranlılığı altında yaşayan amele ve fakir sınıflar (kooperasyon)'dan, bilhassa proletarya sınıfı istihlâk kooperasyonundan oldukça mühim faideler elde etmektedirler. Hakikaten buna iştirak eden âzâlar az zamanda işçi ve müstehlik sınıfların hakkını yiyen tufeylileri kısmen ortadan kaldırmağa ve kendi vaziyet-i hayatiyelerini bir derece ıslaha muvaffak oluyorlar, kendilerine az çok refah temin ediyorlar, hususiyile müstemleke veya bizim gibi nîm-müstemleke halinde yaşayan memleketler, şarkî bir kooperatifçilik sayesinde kapitalizmin birçok gaddarlıklarından kurtarabilirler. Kendi aralarında az çok sanayinin terakki etmesine, müteazzî esnaf kitlelerinin teşekkül etmesine, sermayenin mühim bir kısmının içtimâî bir şekilde birikmesine, hasılı inkılâbî hazırlamasına hizmet ederler.

(Kooperasyonun) Muhtasar Tarihi

Kooperatifçilik meydana çıkmalı henüz yetmiş beş sene geçti. Bu hareket ondokuzuncu asrın nısf-ı evvelinde doğdu. O devirde içtimâî mesele her tarafta siyasî ve iktisadî cereyanlara, ilmi münakaşalara mahal veriyordu. Birçok âlimler ve büyük insanlar makineciliğin terakkisi ile büsbütün şerait-i hayatiyesi fenalaşan küçük esnafın vaziyetini ıslah etmeyi düşünüyor, bütün faaliyetini buna hasrediyordu. İşte böyle bir zamanda İngiltere'de (Robert Owen) isminde birisi zuhur etti. (Owen) âdi bir iplikçi çırağı idi, hatta tahsilden de

mahrum idi. Zekâsı sayesinde servet kesb [s. 53] etti ve nihayet kendi başına (Lanark) kasabası civarında bir fabrikaya mâlik oldu. O zaman amelesine mahsus havadar, aydınlık, güzel evler yaptırdı, amele çocuklarını okutmak için mükemmel bir mektep vücuda getirdi.

Bu mektepte musiki ve oyun vesair terbiyevî usuller geniş bir yer işgal ediyordu. Fazla olarak ameleye teftissiz ve ucuz mal satan dükkânlar açtı. Bu dükkânlar sebebiyledir ki (Robert Owen) kooperatifçiliğin babası, pîri nâmını aldı. Hakikatte bu dükkânlar (kooperatif) değildi. Çünkü âzâsını teşkil eden ameleye, bir hisse veya bir avans vermemişlerdi. Bir de dükkânları kendileri tesis ve idare etmiyorlar, bir maksat, bir gaye gözetmiyorlardı. Ancak (Owen) toptan aldığı malları maliyet fiyatıyla amelesine tevzi ettiği için tufeyli mutavassıt sınıfları ortadan kaldırıyordu ki teşebbüsüyle kooperasyonun mahiyeti arasında işte bu noktada müşâbehet vardır.

Hakiki kooperasyonu, İngiltere'nin (Rochdale) kasabasında yaşayan bir avuç dokumacı amelesi keşf ve tatbik etti. Tabii, buna asıl zamanlarında hüküm süren ahvâl-i siyasiye ve sınaie sebep oldu. O devirde az evvel söylediğim gibi amelenin şerait-i hayatiyesi gayet karanlık olduğu gibi, içtimâî meselenin hâllini arayanlar, muhtelif içtimâî ve siyasî meslekler çıkarıcılar da pek çoktu. Buna dair gazeteler, mecmualar, risaleler, kitaplar çıkıyordu. Amelenin zihinleri hep bu meselelerle meşgul etti. Bunun içindir ki amele arasında doğdu ve az zamanda bütün İngiltere ve İskoçya'dan başka Avrupa'ya da intikal ve intişar etti.

Kooperasyonun Esasları

Kooperasyon (istihlâk) kuvvetine istinat eder. İstihsalî yaşatan, [s. 54] ona kıymet veren, onun kârını temin eden, sermayeyi besleyen ve büyüten istihlâktır.

Bunun için kooperasyonda sermayeye değil, istihlâke ehemmiyet verilir. Esası gayet basittir. Beş on kişi birleşerek toptancı fiyatıyla bir sandık şeker alsalar da aralarında paylaşsalar bir (kooperasyon) yapmış, bakkalın kazancını kendilerine temin etmiş olurlar. Yüz kişi veya yüz aile birleşip bir miktar para verse de, fabrikadan doğrudan doğruya bir vagon şeker getirmiş olsalar, kooperatiflerini bir derece daha

ilerletmiş ve bir kaç tufeylenin kârını kendilerine temin etmiş olurlar. İşte (Rochdale) dokumacıları bu basit fakat mühim esası keşfetmişler, bir liralık hisselerle bir kooperatif, dünyanın ilk kooperatifini açmaya karar vermişlerdi. Fakat vaziyet-i maliyeleri o kadar berbat idi ki, ancak bir senede, haftadan haftaya evvelâ kırk para, sonraları altmış para ve iki kuruş vererek bir lirayı tedarik edebilmişlerdi.

O devirde mesele-i içtimâiyye vâzih ve mükemmel surette tetkik olunuyor, bütün hey'et-i içtimâiyenin ıslahı düşünülüyordu. Rochdale dokumacıları da daha iptidada mükemmel bir programla işe girişmişlerdi. Takip ettikleri gayeleri şunlardı: vaziyet-i iktisadiyelerini düzeltmek, refah temin etmek, kendilerine hastaneler inşa etmek, çocuklarını okutacak mektep açmak, bunlar an-karip maksatlardı. Bundan başka vakit buldukları gibi fabrikalar açmak ve ziraî teşebbüslere girmek ve bu suretle mükemmel ve müstakil bir hey'et-i içtimâiyye vücuda getirmek ve bu maksatları takiben teşekkül edecek diğer kooperatif cemiyetlerine de yardım etmek gayelerini de programlarına ithal etmişlerdi. Bugüne kadar açılan kooperatiflerin programı hep buna göredir.

[s. 55] Kooperasyonda metalar maliyet fiyatıyla tevzi edilmiş olsa bu program tatbik edilemez. Bunun için tevziat pazar fiyatıyla yapılır. Demek ki fazla bir para verilmiş olur. Buradan masarif çıktıktan sonra bir miktar daha artar ki, tâcirlerin kârını temsil eder. Bu miktarın yüzde yirmisi (ihtiyat akçesi) olarak ayrılır. Bu akçeler birike birike büyük sermaye olur. İştiraki olan ve hiçbir zaman âzâ arasında taksimi caiz olmayan bu sermaye ile toptancılığa ve fabrika-törlüğe geçilir. İhtiyat akçesinden başka terbiye ve maarif hissesi de tefrik olunur, mütebakisi (boni) nâmıyla ve istihlâk nisbetinde âzâyaya verilir. (Kooperasyon)'da her zaman duhûl mümkündür. Müterakki şirketlerde ancak beş kuruş kadar bir duhûliye ile girilir, hisselerin taksitlerle hatta bonolarla tediyesi de mümkündür.

Her aile bir âzâ sayılır. Bir ailenin beş hisseden ziyade alımına ekseriyetle müsaade olunmaz. İngiltere'de ((iki yüz — 200) liraya kadar, ailelerin sermaye sahibi olmasına müsaade eden kooperatifler vardır. Fakat buna mukabil hemen hiç faiz vermezler, veya pek cüz'i bir şey verirler. (Boni)'ler yalnız istihlâk mukabilindedir.

(Kooperasyon)un İntişarı

Kooperatifler süratle biribiriyle birleşmeğe, ittihadı vücudada getirmeye mecburdur. Aralarında ittihat olmayan istihlâk şirketleri büyücek bakkal dükkânlarından ibaret kalır. Kooperasyon ittihatları toptancı ticaretin vazifesini görür.

Bir memleketin bütün kooperatifleri bir ittihat altında birleşirse sınaî devreye geçmekle olay olur. Birleşemezlerse toptancılıktan ileri gidemezler.

[s. 56] Zamanımızda İngiltere, Almanya, İsviçre, Hollanda, İsveç, Norveç, Rusya, Fransa ve sair Avrupa memleketlerinde kooperatifçilik pek çok ilerlemiştir.

Bu memleketlerin bazılarında ahali, miktarının sülüsünü raddesinde kooperasyona dahil olmuştur. Yalnız Rusya'da 1919 iptidasında (54.000) kooperatif şirketi vardı. Rusya'da ise kooperasyon hareketi (1905)'ten sonra faaliyet kesbetmiştir. Bu yerlerde kooperasyonlar muazzam ittihatlar vücudaya getirmişler, pek çok fabrikalar açmışlar, kendi aralarında başka muamelâta girişmişler, hatta bazı vapurlar bile mübayaa etmişler ve zirai teşebbüslere girişmişlerdir. Fakat cihaşümül seyr-ü sefain, demiryollar, kanallar, hafriyat, iskaat, müstemleke ticareti, harbi ve bahri zenaat, cesim bankerlik vesaire henüz hususî kapitalin elindedir, ve sırf kooperasyonla kapitalizmi imha etmenin imkânı görülmemektedir.

Zirai Kooperatifler

Kooperatifler istihlâk şirketleri şeklinde doğmuşlardır. Mâmaafih, bugün muhtelif nevileri vardır. İstihsal ve kredi muamelâtı ile iştigal edenleri olduğu gibi köylüler arasında teşekkül edenleri de çoktur. Bu zirai kooperatifler pek mühimdir, ve inkılâptan sonra da uzun zaman yaşayacaklardır. Bu şirketler köylülere lâzım olan eşyayı şehirlerden ve memalik-i ecnebiyeden getirterek köylüler arasında tevzi eder. Kezalik köylülerin yetiştirdiği ham eşyayı toplayarak şehirlere ve memalik-i ecnebiyeye götürür, satar, bu suretle tu feylî sınıfların itrahına hizmet ederler. Şu kadar ki, bunların çoğu bir küçük burjuva sınıfın teşkiline baîs olmaktadır. [s. 57] Zirai kooperatiflerin saha-i faaliyetine daha birçok hususlar dâhil oluyor: zirai aletler ve makinalar celb etmek, peynircilik, bağcılık, tohumların ıslahı, tohumluklar celbi,

terbiye-i ziraiyenin neşri vesaire, bunların her tarafta ziraa-
tin terakkisine hizmet ettikleri görülmüştür.

İnkılâptan sonra :

Söylediğimiz gibi (kooperasyon) arzu olunan inkılâb-ı iç-
timâiyeyi tevlit edemiyor. Heyet-i içtimâiyeyi gaddar sınıf-
ların zulmünden kurtaracak ancak inkılâptır. Bahusus sınaî
medeniyetten ilelebed mahrum kalmaya mahkûm müstemle-
kât ve nîm-müstemleke halindeki memleketler yalnız inki-
lâb-ı umumî sayesinde bekâlarını sermayenin elinden kurta-
rabileceklerdir.

İnkılâptan sonra, istihlâk kooperatiflerinin ehemmiyeti
tamamıyla zâil olur. Bu şirketler ticarî mahiyetlerini zâyî
ettikleri için esas şekilleriyle tabiî berdevam olamazlar. An-
cak kooperatifçilik müşrikî olursa ve iyi anlaşmış ise, inki-
lâp o şirketlerde mükemmel «tevzi» makineleri bulur: kuv-
vet-i istihsaliyelerinden de çok istifade eder. Sunuf-u içtimâ-
iyye arasında büyük serbestîlerin husulüne meydan verilmez.

Rusya'da inkılâptan sonra istihlâk kooperatifleri birer
(tevzi) organı olarak kullanılmaktadır. Kâffesi hükümetin
taht-ı nezaretindedir. Tabiî (boni) yoktur, âzâlar aileler de-
ğil, fertlerdir, sehimleri hisseleri yoktur, yalnız avans verir-
ler. Tevzi ettikleri emtiayı ekseriyetle (ittihat)'lardan veya
hükümet dairelerinden alırlar. Maamafih, bu intikâlî devir-
de eşhastan da mübayaa ederler. İstihsal tevessu ederek mer-
kezileştirilmedikçe dahili, haricî ticaret kâmilen devletin
taht-ı inhisarına geçmedikçe, tabiî (kooperasyon) eski rolü-
nü, yeni bir şekilde ifa etmekte berdevam olacaktır.

[s. 58] İlk zamanlarda kooperatiflerin belki (boni) tevzi et-
melerini men'etmek kâfi bir tedbir sayılabilir. Bilâhare bü-
tün memleketin iktisadîyatını tek bir merkeze raptetmek im-
kânı hasıl olunca, kooperatifler de suhuletle devletin idaresi
altına geçebilir.

Rusya'da inkılâptan sonra (zirai komünalar) ihdasına
başlanmıştır. Bunlar zirai kooperatiflerden ayrılır. Komü-
nalarda yetmiş seksen aile iştirakî bir hayat geçirirler: top-
rakları, âletleri, vasıtaları ve mahsülleri müşterektir. Tabiî-
dir ki, komünalar içtimâî inkılâp için daha mühimdir. Ko-
münaların intişarı sayesinde köylülük âlemi komünizm yaşa-
yışına alışabilecektir. Kooperatifler ise hiçbir zaman aileleri

İştirakî hayata dahil etmezler. Bunun için inkılâbın şu ilk senelerinde hem ziraî kooperatiflere hem de ziraî komünlere revaç veriliyor. İstikbâl her iki müessesenin kuvvetiyle hazırlanıyor.

Bizim Memleketimizde

Kooperatifçilik (1911) senesine kadar memleketimizde malûm değildi. Yalnız bazı küçük şehirlerde İngiliz ve Amerikalılara mahsus üç dört kooperatif vardı: fakat bunların kooperasyonun kavaid-i esasiyesine muhalif olarak yerlileri içerlerine kabul etmiyorlardı. Balkan muhaberesinin hitamında tarafımdan kooperatifçilik hakkında bir kitap neşrolundu. Birkaç konferans verildi.

İki üç şirket de açıldı. Fakat Harb-i Umumînin patlamasından sonra (millî iktisadiyatıyla) bütün ticareti beş altı yüz âzâsının kirli elleri arasında cem' etmek ve sahte bir burjuvazi vücuda getirmek politikasını takip eden Jön Türk hükûmeti onları da [s. 59] kapattı ve o kooperatifçiliğe serbestî-i cereyan vermek istemedi. Onların yerine (millî kooperatifler) nâmıyla bir takım şahsî şirketlere tâbi ve onların beyiye dükkânları mesabesinde dükkânlar açtı. Bunların hep idareleri hep İttihat Terakki'nin tayini ile teşekkül ediyordu. Suistimal ve selâhiyetsizlik cümlesini mahvetti. Biz inkılâba kadar ve inkılâptan sonra uzun bir zaman bu şirketlere muhtacız, çünkü bizim ahalimiz terbiye-i siyasiyye ve içtimâiyyeden mahrumdur. Kum taneleri gibi dağınaktır. Kooperasyonun mühim bir vazifesi de âzâsını siyasi ve içtimâî bir gaye etrafında toplamaktır. Bu hareketin ilerletilmesine ve yeni esaslara tevfiik edilmesine ehemmiyet verilmesini, bizde kooperatifçiliğin uyandırılmasını temenni ederim.

[Kooperasyon]'a Mûteallik Kararlar

Madde — 1 — T.K.F. Türkiye'de şûrâ hükûmeti teessüs edip hâkimiyet proletaryanın eline geçinceye kadar memleket dahilinde komünizm ruhunda bir (kooperasyon) hareketi uyandırmaya çalışmalıdır. Açılacak (kooperatif)'lerin riayet edeceği şartlar şunlardır.

1: Sehîm yerine avans ahzi, 2: (Boni) miktarının hadd-i asgariye tenzili suretiyle ihtiyat akçesinin fazlaştırılması, 3: Fertlerin âzâ olarak kabulü, 4: Ticaret, simsarlık, sarraflık

ve faizcilik nevinden herhangi bir mesleğe mensup olanlarla âhiren ücretli sâyinden istifade edenlerin hey'et-i idareye kabul edilmemesi ve hey'et-i umumiyede hakk-ı rey sahibi olmaması, 5: Her hey'et-i idarede mutlaka bir Komünistin bulunması.

Madde 2 — Merkezî Hey'et arzu olunan (kooperasyon) hareketini tevlit etmek için buna mahsus üç aylık kurslar açmalı, [s. 60] risaleler ve talimatnameler neşretmeli ve icabeden defterleri bastırmalıdır. Kurslarda (kooperasyon)a ait derslerden başka, komünistliği ve komünist prensiplerine muvafık iktisadiyat-ı umumiye-yi tanıttırarak ve sevdirecek konferanslar da verilmelidir.

Madde 3 — Şimdiki hükümet nezdinde teşebbüste bulunarak, bu esaslara muvafık olarak teşekkül edecek kooperatiflerin temettü vergisinden muafiyetini ve hükümetin taht-ı inhisarındaki emtianın tevziine icra-i tavassut etmelerine çalışmalıdır.

Madde 4 — Her mıntıka dahilinde teessüs edecek kooperatifler arasında irtibat temin etmeli, aynı mıntıkada teşekkül edecek ziraî kooperatiflerin cümlesini mıntıka istihlâk kooperatiflerinin etrafında toplamalı; ve muhtelif mıntıkların kooperatifleri arasında (birlik) vücuda getirmelidir.

Beş dakika teneffüsten sonra, İşçi Dernek ve Birlikleri hakkında lâyhacı Zınnallı Yoldaş söz alarak âtideki izahatı verdi:

«İlk evvel teşekkül eden işçi cemiyetlerine ameleler, ustalar, müdürler hep beraber iştirak ediyordu. Tabii iş sahipleri kendi menfaatlerini gözeterek türlü türlü sahtekârlıklar yapıyordu. Lâkin bilâhère işçiler kendi iktisadî şeraitini düzeltmek için mübarezeye başlıyor ve işçi cemiyetleri mahiyetlerini değiştirerek hemmeslek işçi derneklerine ve birliklerine tahavvül ediyor. Bugün Rusya'da dernekler, birlikler gayet kuvvetlidir. Bu inkılâplar ne kadar kuvvetli olursa işçiler o derece arzularına nail olurlar. İşçi birlik ve derneklerinin birinci maksadı kapitale karşı mübareze olduğu için, malî cihetten kuvvetli olmaları lâzımdır. Bu da, [s. 61] âzâsının vereceği taksitlerle temin edilir. Bu para umumî grevlerde ameleye verilir ve hastaların tedavisine sarf edilir. İşçiler münferit oldukları zaman daima fabrikatörlerin esiridirlere. Fakat kuvvetli bir ittifak vücuda getirebildikleri anda

sermayedarların tazyikatına ve zulmüne karşı mukavemet imkânını istihsal etmiş olurlar. Tatiller esnasında gündeliklerini alırlar ve işten çıkarılırsalar bile dernekler onlara başka iş bulur.» Zinallı Yoldaş bundan sonra iktisadî mübarezede amelenin birbirine siyasî grup ve fırkalarında amele ittifaqlarına yardım etmesi lüzumundan bahsettiği gibi, işçilerin mutlaka terbiye-i siyasiyye sahibi olması ve işçi çocuklarının küçük sinlerinden itibaren tahsil görmesi lüzumunu da izah etti.

Bâdehu Beynelmîlel Amele İttihadı âzâsından Mikadze Yoldaş bu mesele hakkında şöyle izahat verdi:

«İkinci Enternasyonal'in korkaklığı ve haşinliği üzerine açılan Cihan Harbi Üçüncü Enternasyonal'i doğurdu! Bütün dünya işçisi derneklerini biraraya toplayarak beynelmîlel bir büro tesis etmek ve bu cemiyetleri merkezileştirmek istenildi.

Türkiye'deki amele teşkilâtlarının iyi ilerlemiş olması bize ümitler veriyor. Bu teşkilât tam bir sol meslek tutuyor ve Üçüncü Enternasyonal ile alâkadar bulunuyor. Merkezî Büronun şubesi olarak Azerbaycan'da bir Şark Bürosu teşkil ettik, vazifesi propaganda, burjuvaziyi devirmek ve içtimâî inkılâbı hazırlamaktır. Bu hususta Türkiye işçi vekilleriyle görüşeceğiz ve müfit neticelere vâsıl olacağız. (Alkışlar.)

Bunun üzerine Mehmet Emin ve Lütfi Yoldaşlar söz alarak meseleyi lâykiyle tenvir ettikten sonra Meclise nihayet verilmiştir.

[s. 62] Türkiye İştirakiyun (Komünist) Fırkası'nın Birinci Kongresi aşağıdaki kararı kabul etmiştir: Bütün cihan sahasında kapitalizm ile iş arasında devam etmekte olan mücadelede en keskin silâh sınıfların taazzuvu olacaktır.

Sınıfî cidalde muvaffer olmak için Türkiye ve şark memleketlerinde devr-i tıfilyette bulunan işçi cemiyetleri yabancı anasından tathir edilerek daimi surette amele taraftarı olan komünist teşkilâtlarıyla müttehiden iktisadî mübareze yürütmek için muayyen bir istihsalde iştirak eden işçilerin bir teşkilâtı olmalıdır ki amele sınıfının ücretli köleliğini ortadan kaldıracak büyük hareket, disiplin dahiline girmiş olsun ve bu veçhile (işçi dernek ve birlikleri, cemiyetleri ve ittihatları) bütün memleket istihsalâtını amele kontrolü altına almaya şimdiden alıştırsın. Bugün işçi dernek ve birliklerinden en kuvvetlisi İngiltere, Amerika ve Fransa işçi dernek ve birlikleri olsa da, onların yalnız iktisadî mübareze ile uğraşarak

siyasî sahada pek geride kalmış olmaları ve aynı zamanda proletarya içinde küçük burjuva zihniyeti ve millî taassup uyandıran İkinci Enternasyonal'in mukabili bulunmaları bize gösteriyor ki, en doğru işçi dernekleri ve birlikleri nümunesi, Sura Rusyası teşkilatlarıdır.

Binaenaleyh, şûrâ teşkilâtlarını nümune-i imtisal ittihaz ederek Türkiye'de dahi evvela mevcut mülkiyet usûl-ü idaresiyle ve sonra burjuva hâkimiyetiyle kat'i surette mücadele edebilecek işçi dernek ve birlikleri yaratılması lâzımdır.

**

Dördüncü, Beşinci, Altıncı İçtimâlar

— **Türkiye Komünist Fırkası'nın programına hasredilmiştir.** —

Riyaseti İsmail Hakkı Yoldaş ifa ediyor. Söz, programımız lâyihasını arz [s. 63] eden Mustafa Suphi Yoldaş'a.

Mustafa Suphi Yoldaş:

Kapitalizm idare-i zâlîmanesine karşı şimdiye kadar hudut ve millet tanımaksızın Rusya'da, Almanya ve Macaristan'da, muhtelif şark ülkelerinde ve nihayet Türkiye'de icra-i faaliyet eden arkadaşlarımızı, memleketimize iş görmeye davet ve bir merkez etrafında toplamağa sevk edecek âmil şüphesiz ki muayyen esaslarda takip olunacak bir programdır. Bugün biz böyle bir program lâhihasını muhterem kongreye arz ile mühim ve tarihî bir vazifenin ifasına girişiyoruz.

Türkiye Komünist Fırkası'nın programını tetkik ederken bunu iki kısma ayırmak lâzım gelir. Biri: Programa mukaddime ve esas olacak bazı tezler, diğeri asıl program.

Mukaddime ve esaslardan bahs ederken, bir kere Türkiye Komünist Fırkası'nın beynelmilel içtimâî hareketine istinad ve aynı zamanda müzaharet eden inkılâpçı bir fırka olduğunu hiçbir dakika hatırdan çıkarmamak lâzım gelir.

Yalnız, Türkiye'deki amele ve rençbere istinad edecek her hangi bir hareket ile Avrupa ve Amerika burjuvazisine mukavemet etmek, işçi halkı esaret zincirlerinden kurtarmak mümkün değildir. İçtimâî inkılâp esasları bilhassa kapitalizmin büyük roller oynadığı Avrupa ve Amerika sinaiyat muhitinde tekemmül etmiş, sermayedarlarına karşı koyacak

kuvvetli işçi sınıfları da oralarda vücuda gelmiştir. Rusya ve Avrupa proletaryasının sermayedarlığa karşı kıyam ederek kısmen hâkimiyeti eline aldığı bu devirde, herhangi bir amele ve köylü fırkasının bu beynelmilel hareketten tecritleri, müdafaasını üzerine aldığı mazlum sınıfı devletliler hesabına [s. 64] satıp işletmekten başka bir mânâ ifade etmez. Biz karışımızda duran tarihî devrin içtimâî inkılâp devri olduğuna kâiliz. (Alkış.)

Türkiye sınıyat itibariyle zengin ve proletarya memleketi sayılmasa da, bütün mahsûl-u mesâisini Avrupa ve Amerika kapitalizmine rehin etmiş, son asır içinde emperyalizm ve istilâ hareketine hedef olarak, Harb-i Umûmiyi müteakip nihayet her türlü hükûmet teşkilâtı ihlâle uğrayarak, zulme, inkâra karşı ayaklanmış bir halkı temsil etmiş olmaklığı itibariyle, içtimâî inkılâpta muayyen bir role, bir hisseye mâliktir. Türkiye gibi bütün şarkta da bugün millî şekilde görünen kıyam hareketleri, proletarya hareketi saha-i faaliyetini genişlettikçe iktisadî bir mahiyet almak zaruretindedir. İstanbul ve Anadolu'da daha pek mükemmel olmayan işçi sınıflarının iz'ânında bolşevizme müzaheret şeklinde beliren hareket ve tenevvür, bunun maddî ve haricî mukaddemesini teşkil eder.

Fırkamız azatlığı yolunda beynelmilel içtimâî inkılâp hareketine istinad zaruretin tenvir ettiği işçi halkımız arasındaki teşkilâtını da beynelmilel esasta yapmağa mecburdur. Fırkamız Türk amele ve rençberlerini mütaassıp İttihad ve İtilâfçılar veya hain Sosyalistler tesiri altından kurtarmağa ne derecede mecbur ise, Türkiye'de yaşayan Rum, Ermeni, Kürt milletlerinin mağdur sınıflarını da Etniki Eteryâ, Taşnak veya Bedirhan teşkilâtlarından ayırarak menfaat ve maksadı müttehid bir sınıf halinde hem dahili tufeylilere, hem de istilâcî haricî kuvvetlere karşı birleştirip ayaklandırmak vazifesiyle mahmuldür. (Alkışlar.)

Fırkamız her ne nâm altında yaşarsa yaşasın, bu idrake mazhar [s. 65] olmadıkça beynelmilel mübareze cephesinde iş görmeğe ve «Enternasyonal» muhitinde kuvvetli mütenefiz bir mevki tutmağa liyâkat kazanamaz.

İçtimâî inkılâp gibi; inkılâbın bütün dünya burjuvazyasına galibiyetten çıkan komünizm tatbikatı da beynelmilel mahiyeti haizdir. Bu istihsalin geçirdiği son inhisar devrinin bir netice-i zarurîyesidir. Sendika, tröst ve karteller elinde

büyük sanatların toplanması, hudut ve memleketleri birbirine bağlayan böyle ahenin istihsal ve inhisar birlikleri vücuda getirmiştir. Şarkın ham eşyası ile Garbın mahsulâtı da yine öyle bir kül teşkil ediyor, onun için Komünizm tatbikatında da âlemşümül bir mahiyet ve zaruret vardır. Ve onun için medeniyet ve refahın fen ve sanatla mütevaziyen, yer yüzündeki insanlar arasında tevzi ve tāmimi işini yine Komünizm yapabilecektir. Bu sebeptendir ki, devr-i intikali temsil eden içtimâî inkılâp devrindeki buhranlarla Komünizm tatbikatının hedeflerini birbirine karıştırmayarak, bu farkların halka tebliğ ve tenviri, fırkamızın en mühim vazifesini teşkil ediyor.

Bizim programımıza mukaddeme olarak tavzih ve tetebbuuna muhtaç olduğumuz maddelerden biri de, Türkiye gibi Avrupa kapitalizminin pençesinde ezilen memleketlerin burjuvazyaya demokrathlığı ile kurtulmaya muvaffak olamayacağı meselesidir.

Kapitalizm, istihsalî büyük şirketler vasıtasıyla inhisar haline getirmekle maddeten ikbâli devrinin en yüksek mertebesine çıkıyor. Filvakî, kapitalizmin bidayet-i inkişafında Garbî Avrupa millet ve memleketleri arasındaki hudutları birleştirerek, siyasî ve iktisadî büyük vâhid-i kıyaslar vücuda getirmiş ve sonra garp medeniyeti nâmı altında malûm olan manzume-i muaşeretî doğurmakla, tarihinde mühim bir rol oynamış oluyor. Ancak, [s. 66] kapitalizm her ne şekil ve surette olursa olsun, bu medeniyeti daha ilerilere doğru neşr ve tāmim etmek kuvvetini şimdi tamamiyle kaybetmiş, harb ve istilâ ile me'lûf tahripkâr bir devreye ayak basmıştır. Avrupa ve Amerika'nın Uzak ve Yakın Şarkta takip ettiği faciakâr siyaseti burada sayıp dökmeye lüzum yok.

Ancak, silâh tehdidi altında ispirto, esrar, afyon satan kendi memleketlerinden kovduğu heyet-i içtimâiyenin muzir efradına, müteferriş ve kâtillere, hilekâr rahiplere müstemlekelerde yer veren, bu memleketler ahalisinin her vasıta ile ırken, medeniyeten ve iktisaden sukut ve zevaline doğru muntazam bir usul ile çalışan bir medeniyetin en iptidai ve basit tezahürâtını hatırlamak, asıl ve mahiyeti hakkında bir fikir vermeye kâfidir. Hülâsa, denilebilir ki, sermayedarlık medeniyetinin son devirde vücuda getirdiği iktisadî mutlakiyet, Şark için ucuz fiyatla ham malî memleket ve halkımızdan zabt etmek ve pahalıya satmak şartıyla çürük mahsulâtı yine

bizlere zorla kabul ettirmekten başka takip ettiği bir maksat yoktur. Son kırk yıllık müstemlekâtçılık faaliyeti neticesinde ve bilhassa Avrupa Harb-i Umumîsinden sonra, hudud-u siyasiyesi bir kat daha belirmiş olan bu şartlar içinde, burjuvazyaya müstenid herhangi bir hareket Şarkın zavallı millet ve memleketlerini kurtarmak kabiliyetini kaybetmiştir, ve onun için bütün ümit ve istihsâl dünyanın bütün mazlum sınıf ve milletleri ile birleşerek zulüm dünyasını yıkmaya çalışsan hakiki hars ve medeniyete doğru ilerleyen inkılâpçıların ve bu inkılâpçıları ağışunda toplayan Komünist Fırkasının-
dır. (Sürekli alkışlar.) [s. 67] Mukaddemeye girecek bu program için fikri hazırlayacak maddelerden biri de mülkiyet meselesidir. Esasen, mülkiyet, devr-i hâzırdaki şekliyle bir hak olmaktan ziyade, bir hurafe mahiyetini arz ediyor. Sây ve teşebbüsten ziyade hilekârlıkta, hırsızlıkta usta olanlar az zamanda büyük mülkdâr oluyor ve bundan sonra bir sürü mirasyediler işçi milletin sırtında —hiçbir iş görmeksizin— yaşamak hakkını kazanıyorlar. Bugün proletaryanın esaret ve mahkûmiyetine, Şark ve umumiyetle müstemleke milletlerinin sefalet ve mazlumiyetine temel taşı işini gören müessesese bu «mülkiyet» hakkıdır. Yer yüzündeki büyük fesat ve davalar hep bu mülkdârlık etrafında dolaşmaktadır. İnsanlar arasında lâhûti ve tam mânâda müsavat ve adaletin hükmetmesine taraftar olan komünistler, umumiyetle vesait-i istihsaliyeyi devlete bağlamakla zengin ve fakirler arasında bir tesviye muamelesi yapmak istiyorlar. Öyle bir tesviye ki, artık zengin başını kaldırıp kendi emeğiyle geçinen işçinin elinden malını gasbetmeye, ve onun sırtında yaşamaya imkân bulmasın, kendisi de yaşamak için küreği, sabanı alıp çalışmaya başlasın. Ancak, şu eski şekildeki mülkdârlığın lâğvı ve Komünizmin tesisyledir ki cemiyet-i beşeriyede tufeyli fertler gibi gaddar müstevlî devlet ve hükûmetler de mahvedilmiş ve yeryüzünde beynelbeşer ve beynelmilel bir kardeşlik kurulmuş olacaktır. (Sürekli alkışlar.)

Mülkiyetin ilgasından çıkan tatbiki neticeleri program tafsilâtında göreceğimiz veçhile, bilhassa işletici, büyük mülkdârlara tesir etmektedir. Yoksa, kolunun gücüyle geçinen rençber bundan bir şey kaybetmeyecek, belki birçok kazancaktır. Meselâ, toprak, bu toprağı işleyen köylünün elinde mülk olarak kalacağı gibi köylünün büyüyen [s. 68] evlâtlarına da bizzat işlemek şartıyla yeni toprak hisseleri verile-

cektir. Küçük sanatkârlar da başkalarının emek ve mahsulünü gasb etmemek şartıyla devletin yardımını görecek ve evveleminde kooperatifler içinde birleşerek fen itibariyle sanata ilerletebilecektir. Demek ki, mülkiyetin ilgasında Komünistler karşılarında yalnız işletici ve faizci mülkdârlar sınıflarını görecekler, küçük mülkiyet sahibi işleticilerle küçük sanatkârlar kendilerine zâhir olacaklardır.

Miras meselesi de mülkiyet ile beraber halledilmiş oluyor. Tatbikatta işçi halkın ev eşyası evlâd-ı âyâline geçtiği gibi, imar edilen tarla ve sabanı işçinin ölmesiyle tercihen bu işçinin evlâdına veriliyor. Küçük tezgâhlarda da aynı muamele yapılıyor.

Böyle olunca arkadaşlar, bizim takip ettiğimiz maksatların tatbik olunamaz bir hayal değil, belki mağdur amele ve rençberleri açlık ve kulluktan kurtaran, refah ve medeniyete, hayata çıkarabilecek yegâne bir yol, hem hak ve adalet yolu olduğunda bir an bile tereddüt etmek büyük bir günahdır. Ancak, bu yola gidebilecek insanların ruhlarında mukaddes bir ateşin de yanmağa başlaması şarttır. İnkılâp ateşiyle müteharrik olmayan insanlar, bizim yolumuzda bir adım bile ilerleyemezler, sağa sola sarsılıp sendeleleyerek sukut ederler.

Mustafa Suphi Yoldaş'ın son sözleri birkaç kere alkışlarla kesildikten sonra, Türkiye Komünist Fırkası'nın programına mukaddeme ve esas olarak arzettiği on madde okunarak ber-vech-i âti kabul olundu.

*

**

Türkiye «Komünist» Fırkasının Programına Bazı Mukaddeme ve Esaslar

(Mustafa Suphi Yoldaş tarafından yazılan lâyhânın ilk şekli.)

1. — Hudud ve millet tanımayan fabrika sanayiinin yüzünde inkişaf ve teessüsü ile küçük ve millî sanatlar ortadan kalkmağa başladıktan sonra, sermaye, fabrika sanayiine sahip olan burjuvazyaya elinde temerküz ederek umumî bir sahaya giriyor. Sinaî istihsal işleri, şahsî teşebbüs mahiyetini kaybederek, yeniden yeniye vücuda gelen iktisadî şartlar, istihsalin şahsî mülkiyetten müşterek mülkiyete girmesini kolaylaştıracak bir şekil alıyor. Böylece Avrupa ve Amerika'da istihsal, birçok büyük şirketler, tröst ve karteller vasıtasıyla «sermayedarlar inhisarı» haline girince, bu ülkelerde iktisadî

kudret gibi siyasî hâkimiyet ve fabrikacılar, bankerler ve büyük mülk ve toprak sahipleri eline geçiyor ve bu tufeyli ve muhteris sınıflar, bütün insanlık âleminin mukadderatıyla oynamaya başlıyorlar. Küçük sanatkârlar ise, işlerini ilerletmekten, reñçberler, topraklarını işlemekten âciz bir halde hayatın en ağır ihtiyaçları altında eziliyorlar ve gittikçe fakirleşerek kol kuvvetlerini iş pazarına çıkarıp fabrika ve kara toprak gündelikçilerine koşuyorlar. Böylece, gündelikçiler (proletarya) mütemadiyen şehir ve köylerde artarak, işletici ve gâsıp sermayedarlara karşı düşman bir sınıf halinde meydana geliyor ve sınıfı bir his ve terbiyenin verdiği ve faaliyetlerle teşkilâtlarını gittikçe kuvvetlendiriyor. Hükûmeti ellerinde tutan zenginler sınıfı ise, mükemmelleşmekte ve mükemmelleşerek [s. 70] kuvvet bulmakta olan işçi halka karşı zulümlerini arttırdıkça artırıyor.

2 — Avrupa ve Amerika'da teessüs eden sermayedarlık inhisarı etrafındaki malî ve itibarî muamelelerin akla hayret verecek derecede artarak, netice itibarıyla sanat, ticaret ve umumiyetle banka sermayesinin de artarak büyük ve merkezlerde temerküz etmesi, itibar tahvillerinin küllî miktarda harice çıkarılmasına sebep olarak sermaye (kapital) beynelmil bir devreye giriyor.

Müstemlekât usulünü icat eden bu devrede ise, bütün dünya piyasaları gibi memleket ve milletlerin sermayedar devletler arasında zahiren muhtelif bahanelerle paylaşıldığı görülüyor. Gerek hulûl-ü müslihâne ve gerek doğrudan doğruya harp ile maksada ermek için kara ve deniz harbî kuvvetlerinin büyük mikyasta artmasından vücuda gelen militarizmin davet ettiği masraflar o derece büyüyor ki, bu yolda daha ziyade ileri gitmeye halkın tahammülü kalmadığı gibi, tutulan bu istikametten geri dönmek de mümkün olmuyor.

Karanlık ve açlık içinde yaşayan milyonlarca insanları sefaletten kurtarabilecek ve medeniyeti yeryüzünde neşir ve tesise hizmet edebilecek olan milyarlar pahasındaki bu teknik ve istihsal kuvvetlerinin telef ve berhava edildiği bu devrede, Türkiye ve İran gibi yarım müstemleke ve Hindistan gibi doğrudan doğruya müstemleke halinde yaşayan zayıf ve fakir memleketlerin —emperyalist devlet ve memleketler menfaatine olarak— iktisat ve medeniyetçe harabiyet ve esaretine doğru tertipli bir usul ile gidiyor, ve bu gibi memleketlerde mahreçler temin edecek [s. 71] kara ve de-

niz yollarının ele geçirilmesi etrafında müthiş ve âlemsümul harpler ve facialar icat olunuyor, ve böylece bir veya diğer millet ve memlekete mensup milyonlarca amele ve rençber sefalet içinde mahvediliyor ki, bütün bu haller sermayedarlığın son nısf asırda getirdiği istilâcılık devrinin hassele-rindendir.

3 — Sermayedarlık istihsali inhisar haline getirmekle maddeden satvet ve ikbalin en yüksek mertebesine varmış ve fakat aynı zamanda bidayet-i inkişafında haiz olduğu bazı medeniyetkâr kuvvetlerini gaip etmiş oluyor. Vakia burjuvazi devrinin iptidalarında serkest mübadele ve rekabet, insanlar arasında teşebbüs ve teavüne yardım etmiş, istihsal ve nakil vasıtalarının terakkisi millet ve memleketler arasında yakınlığa hizmet eylemiş ise de şimdi istihsal müesseselerinin birleşmeleri ve sermayedarlığın iktisadî mutlakiyetler vücuda getirecek surette aldığı inhisar şekli hüküm ve tagallübe âlet oluyor. Bu inhisarlar eline geçen kara ve deniz yolları ise ucuz satın almak şartıyla ham malı ve pahalıya satmak üzere çürük mamûlâtı büyük soyguncu kumpanyalar hesabına taşımaktan başka bir iş görmüyor.

Filhakika sermayedarlığın son ikbal devrinde Avrupa ve Amerika'da zuhur eden iktisadî buhranların önü alınamayarak müstahsil işçi kuvvetlerinin ise inhisar mutlakiyeti altında ezilip azaltılmasına çalışılması, Asya ve Afrika'nın gayri müterakki memleketlerinde küçük zenaatların imha edilerek, yerine büyük zenaatların tesis olunmaması ve sanayinin inkişaf ve terakkisi ile sıkı bir alâkası olan ziraatin bu yüzden iptidai halde kalması ve aynı zamanda müskirat, fuşiyat ve hurafâta ait türlü türlü müesseselerin intişarına ve binaenaleyh halkın iktisaden, medeniyeten, [s. 72] örfen ve ahlâken tedennisine gayret olunarak nüfusun kısmen oldukları yerlerde tamamen mahvına, kısmen ise başka memleketlere muhaceretlerine sebebiyet verilmesi, netice itibariyle insanlık âleminin büyük bir kısmını temsil eden bu memleket ve ülkelerde hayat ve medeniyetçe inkişaf ihtimallerini tamamen bitirmektedir ki, bütün bunlar, iptidaları Avrupa ve Amerika'da hâl-i hâzır medeniyetin doğmasına yol açan kapitalizmin son zamanlarında artık tekmil medeniyetkâr kuvvetlerini gaip ederek tamamen muhteris ve tahripkâr bir mahiyet aldığını ispat etmektedir. Tarihin bu cereyanını durdurmak veya bu cereyanı geriye çevirmek mümkün değildir.

4 — Burjuvazinin istihsal vasıtaları nasıl derebeylik devrindeki tarihî şartlar içinde vücuda gelmiş, eski yaşayış usul ve kanunları zulüm ve sefaleti arttırmaya sebebiyet verince, bu devir nasıl kendiliğinden yıkılıp gitmiş ise, şimdiki burjuvazi devrini yıkacak sebep ve âmiller pek ziyade artarak hey'et-i içtimâiyeyi sarsmış bulunuyor. Filhakika yukarıda arz olunduğu üzere inhisarcılığının bütün mânâsıyla iktisadî bir mutlakiyet ve istibdat halinde hükümrân olmağa ve bunun altında çıkan her türlü harp ve buhranların yalnız mal ve insanları değil, belki istihsal çarelerini de bozup yıkağa başlaması, büyük mülkiyet ve tasarruf haklarının, bu haklara malik olmayan beşer kütlesinin istihsalâtına engel olup gitmesini ve bununla beraber amele sınıfının bir taraftan açlık ve sefalet içinde mahvedilirken, diğer taraftan eski tertip ve usulü muhafaza için zorla işletilip silâhlandırılması suretiyle yıkıcı-düşman kuvvetin kendiliğinden yetişip meydana çıkması, artık sermayedarlık ve burjuvazi usul ve kavanininin hey'et-i içtimâie ihtiyaçlarını tatmin etmeye muktedir olmadığını göstermektedir. [s. 73]

Sabık Rusya imparatorluğunun vâsî muhitinde daimi surette Almanya, Avusturya, Macaristan ile Asya'nın bazı memleketlerinde kısmen ve mevsimî olarak amele ve reñber halkının hâkimiyeti ele alması, İtalya, İngiltere, Fransa ve Amerika proletaryalarının ise bu harekete temayülleri yeryüzünde burjuvazi hâkimiyetinden proletarya idaresine intikal devrini temsil eden içtimaî inkılâbın başladığını maddi ve âşikâr delillerle meydana koymaktadır.

5 — Sınıfî cidal ile hülâsa edilebilecek olan amele ve reñber inkılâpçı hareketinin vasf-ı esasıyesı; bu hareketin içtimâî ve beynelmilel (enternasyonal) olmasıdır. Dünyanın herhangi ülkesinde yaşayan herhangi bir millete mensup işçilerin sermayedarlara aynı surette mahkûm ve ezilmiş olmaları onlar arasındaki dinî, vatanî her türlü ayrılığı son plânda bırakarak müttehit azimkâr ve inkılâpçı —beynelmilel— bir millet doğmasına yol açıyor.

6 — Bugün yeryüzünde millet ve devlet halinde yaşayan içtimâî hey'etlerden herbirine mensup amele, fukara ve reñber takımı, burjuvazi tasallutunu temelinden yıkmak üzere son ve kat'i azim ve tedbir ile sınıfı mübarezeye girişmeleri beynelmileli doğurmakla beraber, millî muhitte-ileride is-

tihsalâtın hür ve müşterek esaslarda kurulmasıyla, medeniyet ve refah nokta-i nazarından belîğanmabelâğ telâfisi mümkün-büyük fedakârlıklara lüzum göstermektedir.

Kendi muhit ve milleti içinde bu fedakârlığı göze almayanlar, beynelmilel faaliyete girişmek liyakatini gaip ederler. Sosyoloji ile inkılâpçı sosyalizmi birbirine karıştırıp sulh ve müsâlâmeti netice değil, belki bir vasıta olarak kullanmak isteyen hain sosyalistler son ve kati [s. 74] mübarezeğe gevşek bir mahiyet vermekten ve aynı zamanda inkılâbı burjuva saltanat ve tahakkümüne satmaktan başka bir şeye hizmet etmiş olmazlar.

7 — Mazlum işçiler sermayedarlar aleyhine sınıfı cidalde birleşince, karşılıklarına bütün dünya burjuvazisinin varlığına istinadgâh olan «mülkiyet» meselesi çıkıyor. Esasen bir hak değil; bir hurafe olan bu müessesenin yıkılması ve hey'et-i içtimâiyede mevcut istihsal vasıtalarının devlete raptı iledir ki, sermayedarlıktan doğan siyasî ve iktisadî her türlü zulüm ve tegallüpler ortadan kalkmış ve cemiyet-i beşeriyede kendi emeğiyle yaşayan her ferdin hakk-ı hayat ve iştiraki takarrür etmiş, yani komünizmin teessüsü ve işletici, gaddar ve mütevlî şahıs ve devletlerin mahvı tahakkuk etmiş olacak ve nihayet fertler gibi milletler arasında bütün mânâsıyla «beynelbeşer» ve «beynelmîle» kardeşlik, birlik ve adalet şiarları zafer bulacaktır.

8 — İçtimâî inkılâp gibi, inkılâbın burjuvaziye galibiyet ve muzafferiyetinden çıkan komünizm tatbikatı da âlemşümül bir mahiyeti haizdir. Tarih gösteriyor ki, yeryüzünde yaşayan heyet-i içtimâiyeden bir kısmı derebeylikten burjuvazi devrine yeni giriyor. Diğer kısmı burjuva devrine girmiş, proletarya hareketinin muhtelif safhalarını yaşıyor. Üçüncü bir kısmı ise, burjuvazi devrinden proletarya devr-i hâkimiyetine geçmiş bulunuyor. İçtimâî inkılâbın ibtidar ve intişarında milletlerin geçirmekte oldukları iktisadî tekâmüllerle tarihî ve siyasî şartların büyük alâka ve hisseleri olmakla beraber, inkılâp başladıktan sonra millet, memleket ve ülkeleri birbirinden lâyezal kararlarla ayırmak doğru değildir. Bugün proletarya devr-i hâkimiyetine ayak basmış olan Rusya'da komünizm [s. 75] icraat ve tatbikatının muvaffakiyeti, iktisadiyatça müterakkî diğer garp memleketlerindeki içtimâî inkılâbın zuhuruna bağlı olduğu kadar, bütün garpta intişar

edecek komünizm tatbikatının da iktisadiyatça daha muhtelif safhalar arzeden şarktaki inkılâbî hareket ile alâkası pek mühim ve hayatidir. Garp ve şarktaki bu hareketler dünya iktisadiyatının esasen burjuva devr-i saltanat ve tasallutunda inhisar mahiyetini almasından dolayı — birbirlerinin mütevellit ve mütemmîmidir.

9 — Umumiyetle şark memleketlerine nisbetle oldukça siyasi ve iktisadi tekâmülâta mazhar olan Türkiye’de fabrikacılık lâıkiyla inkişaf edememiş, ve memleketin ötesine berisine serpilmiş bazı fabrikaların mevcut olmasına rağmen, bunlar ve şehirler etrafında mükemmel ve musannef bir proletarya teşekkül eyleyememiştir. Türkiye bugün Avrupa ve Amerika’ya gönderilen ham eşyayı ve madenleri çıkaracak ve bunları bozulmaktan kurtarıp kolaylıkla taşıyacak sanayi-i istihzariye, madeniye ve nakliyede çalışan yüz binlerce sanatkâr ve fukara işçilerin, tarla ve bahçelerde sabahtan akşama kadar alın teri dökerek en zarurî ihtiyaçlarını temin etmekten âciz kalan köylülerin, cihangir hükümet ve devletlerin yumruğu altında ömürleri heder olan milyonlarca amele ve köylüden mürekkep askerlerin ve nihayet şehir ve köylerde her türlü istihsal vasıtalarından mahrum işsiz ve halâs ümidini kaybetmiş bir sınıf-ı fukaranın yaşadığı bir memleketdir.

10 — Yedi asırlık iktisadi ve siyasi hayatında, ocak devrini atlatarak birçok hükümet ıslahat ve tanzimatına maruz kalan ve bugünkü şekil ve tarz-ı idaresiyle burjuva demokrasisine ayak basmış olan Türkiye’de (sınıfî mübareze) iptidai inkişaf devrini yaşamaktadır: Bugün Türkiye’de galip ve yağmacı Antanta devletlerine karşı devam eden [s. 76] millî kıyam hareketine fakir sınıfların iştiraki, «düşmanın düşmanı» ile yani haricî kapitalizmin tasallutuna karşı kendi içindeki muhtekir ve gâsıp küçük burjuvazi ile müştereken mübareze mahiyetinde tecelli etmektedir. Kendi muhitinde yalnız maddî menfaate müstenit münasebetler tesis eden Avrupa ve Amerika burjuvazisinin Türkiye gibi hayat ve iktisadiyatça zayıf memleketlerin her türlü tahaffuz ve nikâb hudutlarını yıkıp bu memleketleri kendilerine irad veren birer çiftlik ve buralarda yaşayan insanları yalnız işletilmeye mahkûm birer hayvan sürüsü haline koymaları, bu memleketlerde umumi surette Avrupa ve Amerika sermayedarlığına karşı büyük bir düşmanlık hissi uyandırmıştır.

Ma'haza, bir taraftan emperyalistlere karşı tevcih edilen bu mübarezenin devamı, diğer taraftan bilhassa içtimâî inkılâbın Avrupa'da intişarı, sınıfî iz'anın tekemmül ve inkişafı üzerine mühim tesirler icra ederek, Türkiye'deki hareketlerin içtimâî mahiyet almasına yardım etmekte ve sosyalizm esasında amele ve rençber şûrâlar cumhuriyeti tesisatına müsait şartları ihzar eylemektedir.

11 — Türkiye İştirakiyûn (Komünist) Fırkası yukarıda zikrolunan esaslara binaen, son devrin insanlık âlemine yeni ve bütün mânâsıyla hür hayat vaad eden içtimâî inkılâp devri olduğuna kâil ve herşeyden evvel bir «amele ve rençber» fırkası, dünyanın diğer komünist fırkalarıyla beraber Üçüncü «Enternasyonal»i teşkil ve onun yine beynelmîl burjuvazi ile mübarezesine faal bir uzuv olarak iştirak eder.

Türkiye «Komünist» Fırkası bütün füyuzatını işçi halktan almakla beraber, beynelmîl kardeşlik ve birlik hareketinin pişvası olarak halka zafer ve inkılâp yollarını gösterir. Yeni hayat tesisine delâlet eder.

[s. 77]

*
**

Program Müzakerâtı

On maddeden ibaret mukaddeme ve esaslar müzakere ve reye konulup kabul edildikten sonra, asıl programın muhteviyatına geçiliyor. Lâyhacı Mustafa Suphi Yoldaş tarafından fasıl fasıl okunup izah ve bâdehu müzakere ediliyor, bundan sonra da, madde madde reye konuluyordu. Program lâyhası hükûmetin şekline, dînî, millî münasebetlere, iktisadiyata, köy iktisadiyatına, tevzi ve istihlâke, bankalara, vergilere, mesken ve işe meselesine, işçilere ait teminata, ordu ve zabıta işlerine, mahkeme işlerine, maarif ve harsa ait olmak üzere on iki fasıldan ve kırk dokuz maddeden ibaret idi.

Fasıllar hiç bir tâdilâta uğramadığı gibi, maddelerde memleket ve halkın şu hayat ve iktisat şartlarına göre bazı tâdiller yapılmış, daha sonra fırka programı hey'et-i umumiye ile reye konularak sürekli alkışlar içinde kabul olunmuştur.

Program Müzakereleri

Program münakaşasında söz alan yoldaşlardan bazıları-
nın nutuklarından, aşağıdaki fıkralar iktibas edilmiştir:

Ahmet Cevat Yoldaş'ın nutkundan :

1 — Sermaye ve mülkiyet meselesi : Sermayedarlar mülkiyeti tevzi eden komünistliği haydutluk ve eşkiyalıkla itham ediyorlar. Bu gayet cahilâne bir ithamdır. Komünistler bunların tasvir ettikleri gibi haydut ve şakî değildir. Bilâkis, burjuva hayduttur. İnsanların hür bir haysiyet sahibi olmasına mâni olan, insanları esir haline getiren onlardır. Burjuvazidir ki, eski giydiklerimizi, eski sanatlarımızı mahvetti, bizim bütün şarkın, bütün mazlum ve mağdur sınıfların servetini, semere-i sâyini hayhay gasb [s. 78] eden, onunla bankalarını dolduran onlardır. Sonra utanmadan «Komünistler gâsıptır!» derler. Biz burjuvalara diyoruz ki: Bu topladığınız servetler sizin değildir: Umumî cemiyetindir. Siz bu servetleri icat ettiğiniz bir sistemle tedricen gasbettiniz ve şimdi onları cemiyetin ekseriyetini istismar etmek maksadıyla istimal ediyorsunuz. Bu servet artık sizin elinizde kalmaz. Yoldaşlar, akidenin esası bu noktadadır. Bir bankanın sermayesi birkaç şahsın malı mülkü olamaz. Gayet vasi bir heyeti içtimâiyenin mesaisi iştiraki olmadıkça bir bankanın sermayeleri işleyemez, bir nemâ getiremez. Bunun gibi bir fabrikanın da işlemeşi birçok insanların çalışması, vasi bir hey'eti içtimâiyenin mahsulâtını istihlâk etmesiyle mümkündür. Demek ki, bankalar, fabrikalar, içtimâî ve iştirakî mahiyette müesseselerdir. Bunlar hiçbir suretle ferdî mülkiyet halinde kalamazlar. İşte komünizm, burjuvazinin birçok sınıfları imha ederek, sayısız insanların emek hakkını yiyerek, sayısız insanları işleterek biriktirdiği bu muazzam servetleri gâsıp ve gaddar sınıfın elinden alarak hakiki sahipleri olan proleter sınıflarına ve umum hayat-ı içtimâiyeye iade edecektir.

2 — İnkılâp neden tevhür ediyor: Avrupa'da proleter sınıfı mükemmel teşkilâta malik olduğu halde, orada ne için içtimâî inkılâp olmuyor. Bu noktayı tahlil etmek ve künhüne vakıf olmak, bizim için pek mühimdir. Garpte amele sınıflarının mübarezededen hâli kalmadığı şüphesizdir. Her gün kıyılar çıkarıyorlar, tatil-i eşgaller yapıyorlar. Sermaye bu-

na karşı pek çok fedakârlık ihtiyar ediyor. Amele sınıfını memnun etmek için elinden geleni yapıyor. Sermaye bütün kuvvetini Şarktan ve müstemlekelerden temin ediyor. Bunun için Şarkın bir an evvel uyanması lâzımdır. Avrupa haydutları bu gün bile Kızıl Rusya'ya ve Türkiye'ye karşı kendi askerlerini sevk [s. 79] ediyorlar. Şovenist Rumları, Polyakları teslih ederek üstümüze musallat ediyorlar. Yahut, müstemlekelerden tuttıkları renkli askerler ile bütün inkılâbî hareketi bastırmaya çalışıyorlar. İktisadî ihtiyat hazineleri de hep Şarkta ve müstemlekelerdedir. Şark ne kadar tez ayrılırsa, Avrupa burjuvazisi o kadar çabuk maddî ve manevî bütün kuvvetlerini gaip edecektir. Şarkın ayılmaması kendi kendine karşı bir ihanettir. Şarkta inkılâp, intibah süratle intişar ettiği nisbette kapitalistler korkuya düşecek, titreyecek ve teslim-i silâha mecbur olacaktır. Ancak ortada Avrupa proletaryası hâkimiyeti eline geçirebilecektir. Şark daha ziyade beklememeli, esaretten kurtulmak için bütün mevcudiyeti ile inkılâba atılmalıdır.

3 — Şimdiki hükümetimizden hiçbir şey beklenilemez; son vekayi-i tarihiyemizi gözden geçirecek olursak görürüz ki, bizim hükümetlerimiz köylü ve rençber halkı asla inkişaf-ı medenî ve içtimâiyeye sevk etmemiştir. Gerek padişahlık, gerek sabık Jön Türk Hükümeti ancak kendi sınıfı ve şahsî menfaatlerini gözetmiştir. Maaşları tezyit ve temine çalışmışlar, köylü ve rençber sınıfın şerait-i hayatîyesini iyileştirmeye asla ehemmiyet vermemişlerdir. Son üç padişahımızın siyasetine hepimiz vâkıfız. İşte Abdülhamit, gayet müstebit bir adam iken, bin üç yüz yirmi dört inkılâbî üzerine meşruiyetperver bir hükümdar kesildi, göğsüne kırmızı kokart takarak selâmlığa çıktı. Demek o ne müstebit, ne de meşruiyetperver idi. O ancak tacını, tahtını düşünen, müreffeh yaşamak isteyen bir şahıstı. Sultan Reşat'ın da sulhperverliği ve meşrutiyetperverliği sahte idi. Çanakkale müdafaası cihangirlik damarını tahrik etmiş, cihangirâne kasideler bile yazmasına sebep olmuştu. Ecdadının cesaret etmediği temâyülâtı göstermekten ve Jön Türk Hükümetinin Cihad-ı Mukaddes [s. 80] ve İttihad-ı İslâm politikasına âlet olmaktan ihtiraz etmemiştir. Fakat yine bu padişah devletin mühim aksamını düşmana teslim eden muahedeleri imzalamıştır. Şimdiki padişah da onlar gibidir. Bir saray hayatı yaşayabil-

mek için o güya müdafaa etmek istediklerini söyledikleri milleti de vatani da İngilizlere esir ediyorlar, payitahtlarında düşman jandarmasını görmeye razı oluyorlar. Bütün bu hükümetler göstersizler, memlekette ne yaptılar? Yol yok, mektep yok, hiçbir şey yok, sonra da bunlardan hiçbir şey beklememeliyiz.

Biz ancak hükümeti tufeyli sınıfların ve eşhasın elinden kurtarıp amele ve rençber sınıflarının ellerine teslim ettikten sonra, içtimâî ve medenî bir inkişafa mazhar olabileceğiz. Onlar «vatan, vatan?» diye bizi Anadolu'nun içerisinde küçük bir muhit dahilinde sıkıştırdılar. Hükümeti biz zahmetkeşler, kanlarımızı döken askerler, rençberler elimize almalıyız. Memleketimizde hakiki inkılâbı biz yapmalıyız. (Sürekli alkışlar)

Abîd Alim Yoldaş'ın nutkundan :

Yoldaşlar! Komünizm beşeriyeti sınıfsız bir hayata götürecektir. Sınıfsız bir hayat, hükûmetsiz bir hayat demektir. Hükümet daima bir sınıfın elinde olup diğer sınıfları tazyik etmeye vasıta oluyor. Komünizm bu usulü ortadan kaldırarak insanları hakiki müsavata nail edecek, hiçbir ferdin diğer fertler üzerine ve hiçbir sınıfın diğer sınıflar üzerine hakk-ı hâkimiyeti kalmayacaktır.

Yoldaşlar! Kapitalist taraftarları komünistleri birçok yalanlar, bühtanlarla itham ediyorlar. «Komünizm katiyen hürriyet vermiyor!» diyorlar. Bu, burjuva sınıfı hakkında doğrudur, çünkü komünizm hürriyeti amele ve rençber sınıfın bütün düşmanlarına bahşedemez. Onlar hâkim iken bütün amele ve rençber sınıflarını hürriyetten mahrum bıraktıkları gibi, inkılâbı yapacak proleter sınıflarla [s. 81] mukabele-i bilmisilde bulunmalıdır. Bilirsiniz ki, bugün hâkimiyeti elinde tutan sınıfa karşı herhangi bir kıyam vâki olsa, ona cesaret edenleri derhal kurşuna dizerler. Tabiidir ki, inkılâpçılar da burjuvazinin irticaî hareketine karşı aynı siddetle hareket etmelidir. Yumuşaklıkla, merhametle inkılâp yapmak asla mümkün değildir.

Hurafat ile Mücadele Hakkında

Bu kelimenin tayyini teklif eden Sacit Yoldaş izahat veriyor: Elbette ki, hurafe fikir ve hakikatin karşısında bir lekedir; insanlar tenevvür ettikçe cehalette zaruri olan bu haller kaldırılacak. Geçen maddede hürriyet-i vicdan kabul edil-

di. Bununla tezat teşkil eder. Tabiatıyla batıl şeyler kaldırılır. Fakat zikrine lüzum yoktur. Bazı şeyleri söylemekten, söylememek evlâdır. Bazı hisler tevlit edebilir.

Suphi Yoldaş — Hurafelerin kendiliğinden kalkması tabiidir, diyorlar. Arkadaşlar, fark nedir? Hürriyet-i vicdan bizim memleketimizde de bir şiar olarak yaşıyor, fakat bu hakikatte boş bir söz olarak kalmıştır. Biliyorsunuz ki, İttihat ve Terakki Fırkası da hürriyet-i vicdan taraftarı idi. Fakat İstanbul'da polisler vasıtasıyla kadınların, çarşafalarını yırtıran, ibadette kusur edenleri tutturup hapse attıran yine İttihat ve Terakki idi. Güya diyeceklerdi ki, Talât Paşa dindar adam imiş. Bu hareketler hürriyet-i vicdanı müeyyit değil, belki aldatmak için kurulmuş bir takım tuzaklardır. Biz ise, cesaret-i medeniye göstererek «Her ferdin dinî münasebetinde mes'uliyeti Allah'a, siyasî içtihadatında ise halka karşıdır.» diyoruz. Halkın gözünü örten bulutlu perdeleri yırtarak insanlara bütün mânâsıyla tam bir hürriyet-i vicdan vermek istiyoruz. Bu arada size programımızı göstermek zamanı gelmiştir. Hurafat ile mücadele, bizde gençlik içinde yirmi otuz seneden beri [s. 82] intişar ettiği halde hükümetler irticaî bir vaziyet muhafaza ediyor. Fırka bu hali alenen göstermeye mecburdur. Komünistler esasen cehalet ve taassupla mücadeleye karar vermiş fedailerdir.

(Madde aynen kabul edilmiştir.)

Federasyon Hakkında

Edilen itirazlar üzerine Suphi Yoldaş izahat vererek «federasyon» kelimesinden ne kastedildiğini anlattı. Büyük bir federasyon içindeki küçük cumhuriyetlerin devletten ayrılmadıklarını, bahusus sosyalist esasta kurulmuş hükümetlerde bunların idare işlerinde her vakit siyaset-i iktisadiye cihetinden müttehit bir şekil teşkil ettiklerini, bundan asla korkmamak lâzım geldiğini söyledi. İtirazların temadisi üzerine; Ethem Nejat Yoldaş: Şark kongresine iştirak eden yoldaşlardan bir Bulgar, bizden şöyle sordu: «Bulgarlar Türkiye ile federasyon yapmak istiyorlar. Türkler buna razı olurlar mı?» Görülüyor ki, yalnız federasyon bugünkü devletin havyası dahilindeki memleketlere münhasır değildir. Sosyalistler bütün millet ve memleketlere şâmil bir mânâdadır.

Ahmet Cevat Yoldaş — Bugünkü münakaşalardan anlıyo-

rum ki eski zihniyetlerimizi terk ediyoruz. Biz eski kafamızdan ayrılmayacak olursak, bizim kanunlarımız burjuvazi hükümetinin kanunlarından farksız olur. Yoldaşlar, hudut, bayrak, padişah, bunlar beşerin zararını doğuran bâtil şeylerdir. Umum beşeriyeti iktisadî bir idare altında birleştirecek geniş sistemler, geniş prensipler lâzımdır. Görüyoruz ki, Antanta'nın bugünkü muvakkat muvaffakiyetleri ve galibiyetleri karşısında bir takım vehimlere düşülüyor. Fakat Yoldaşlar, o haydut devletlerin tegallübü çok sürmeyecektir, onlar pek yakında elleri arasında tuttıkları bütün müstemlekeleleri [s. 83] kaçıracaklardır. Her millet gibi Araplar, Kürtler, Bulgarlar da ne surette yaşayacaklarını kendileri takdir ve tayin edeceklerdir. Federasyonu Rusya kabul ettiği gibi biz de kabul etmeliyiz. Bu prensibi yalnız biz değil, bütün milletler kabul etmelidir. Ancak bu prensip sayesinde ki beşeriyet vasî bir aile halini alabilecektir.

(Madde aynen kabul edilmiştir.)

Arazi Meselesi Hakkında

Arazi meselesinde takip olunan prensipler hem basit hem de gayet âdilânedir. Şüphesiz esas gaye devletin idaresi altında cesim ziraat ve mükemmel makinelerle çiftçiliktir. Fakat bu devreye girinceye kadar hususî ve küçük ziraat de uzun zamanlar devam edecektir. Bu devrede herkese işleyebileceği kadar toprak temin edilmelidir. Müstereken çalışanlara ise her türlü suhûletler gösterilir. Maamafih, münferit olarak toprağı ekmek isteyenler de serbesttir. Onlar da ne kadar toprak zer'edebileceklerdir. Bunların vefatında evlâtları tercihen pederlerinin ekip biçtiği yeri imâr etmekte berdevam olacaklar. Bu toprak yetmediği halde fazla olarak kendilerine diğer topraklar da verilecektir. Çünkü bir insanın zer'edebileceği toprak az, birkaç insanın zer'edebileceği toprak ise çoktur. Demek ki aile büyüdükçe toprağı da büyüyecektir. Bununla miras meselesi daha âdilâne bir şekle girmiş oluyor. Biz yalnız başkaları vasıtasıyla başkalarını işleterek zirai teşebbüslere müsaade etmeyeceğiz. Toprağı kim işliyorsa mahsul de onundur. Yalnız insanın insan tarafından kul köle haline getirilmesi memnurdur. Demek ki, [s. 84] toprağı işlemek hakkı bâki, başkalarını işletmek hakkı memnurdur. Tevziat ve sair işler köy şûralarına aittir, herşeyin adalet dairesinde cereyanı lâzımdır.

Buna dair programa bir madde ilâve olunsun. (İlâvesi kabul edilmemiştir.)

Mesken Meselesi Hakkında

Yakup Yoldaş — Bizim memleketimizde ekseriya dört beş odalı evler mevcuttur. Bunlar nasıl taksim edilecektir. Bu hususta arkadaşları biraz tenvir etmek lâzımdır.

Sacit Yoldaş — Ben (aile mahremiyeti siyanet edilerek) kaydının ilâvesini teklif ederim.

Suphi Yoldaş — Bizde mesken meselesi yeni değildir. Meselâ, İstanbul, Anadolu'dan asker geldi mi, evlere taksim ediliyor. Ancak taksim hususunda bazı usullere müracaat ediliyor ki, bunların nazar-ı dikkate alınması lâzımdır. Kanun yapıldığı zaman bunların hepsi mufassalan düşünülüyor. Fakat zengin sınıfın sefahatine tabii meydan verilmez. Meselâ: Bir kütüphane, bir salon, bir yemek odası, bir sandık odası, bir tuvalet odası... bunlara işte mahâl yoktur.

Hilmi oğlu Hakkı Yoldaş — Hükûmetler muhacirleri, yarıdan çıkanları düşünmüyorlar. Onları câmilere, hamamlara dolduruyor ve bu zavallıların aile mahremiyetini nazar-ı itibare almıyor... Çünkü onlar mazlum ve fakir sınıfa mensuptur, aile mahremiyeti yalnız burjuva sınıfına mahsustur. Tabiidir ki, proleter sınıflar da hâkimiyeti ele alınca, bedbaht sınıfların sefaletini tehvin etmeyi düşüneceklerdir. Bu onların hakkıdır. Böyle bir mesele karşısında burjuvazinin hissiyatı kimseyi işgal edemez. Zavallı [s. 85] amele ve rençberler, birkaç aile bir evde, bir odada, hatta bir tarafında da sığırlar bulunmak şartıyla yaşamaya mahkûmdurlar.

İsmail Hakkı Yoldaş — Fırka programını gösterdi. Mesken meseleleri ahali komisyonları vasıtasıyla hâl olunur. Bu komisyonlar her nev'i hissiyata ve icabata riayet ederler. Bu tabiidir.

Mahkeme-i Şer'iyeler Hakkında

Yakup Yoldaş — Biliyorsunuz ki, memleketimizde adliye işlerinden mâada şer'i mahkemeler de vardı, bunları birdenbire atmak doğru değildir. Şûrâ idaresinin halk mahkemeleri teşkil edildiği gibi, şer'i mahkemeler de vücuda getirilmiştir. Ben Dağıstan'da birçok misallere tesadüf ettim ve şer'i mahkemelerin bekası lüzumunu anladım. Abdurrahman Yol-

daş'ın dediği gibi mahkeme-i şer'iyeler muvakkat olarak kabul edilmelidir.

Suphi Yoldaş — Dinî esaslara ait olan meseleler cemaat meselesi haline getirilir. Küçük miras, nikâh, talâk meselesi cemaat teşkilâtı halindeki şer'i mahkemeler veya murahhaslıklar ve saire tarafından hâl edilir. Şûrâ idaresi buna mâni değildir. Fakat mahkeme-i şer'iyeler ve kadılar hakkında söylenen sözler, edilen itirazlar yeni değildir. Biliyorsunuz ki, en büyük ediplerimizden Namık Kemal, Ziya Paşa gibi adamlar bile mahkeme-i şer'iyeler aleyhine yazmışlardır. Anadolu'da kimse onların lehinde değildir. Yalnız kadılardan herkes müştekidir ve kadıların hayırsızlığı ayyûka çıkararak mesele bunlar aleyhine çoktan hâl edilmiştir.

Bizim tekrar mahkeme-i şer'iyelere rucû etmemiz büyük bir hata ve irtica olur. Dağıstan başka Türkiye başkadır. Dağıstan ahalişi daha iptidai devirler yaşıyor. Fakat bunlar da hakikati anlıyorlar, hatta Türkistan'da mahkeme-i [s. 86] şer'iyelerin lâğvını bizzat ahali talep etti. Evvelâ, komünistler bir eser-i deha ve siyaset göstermek için mahkeme-i şer'iyelere ruhsat ve inkişaf vermişlerdi, üç ay sonra ise bir de gördük ki, halk câ-be-câ ellerinde sopa ile kadıları mahkemelerden koğdular. (Alkışlar). Bugün Türkiye'de komünistler bazı komünistlerin dediği gibi, böyle bir kıyaset gösterse, bizim amele ve rençberlerimiz de kadı efendileri sopa ile koğmağa mecbur edilmiş olacaklardır. Bundan başka bizde müftülükler hemen cemaat teşkilâtı halindedir. Kadılardan münevver olanlar şer'i mahkemelerin Bolşevik olduğunu yazıyor. Demek ki bizde ruhaniler bile komünizmi kabul ediyor. Artık mahkeme-i şer'iyeler hakkında söz uzatılmamalı, bakiyesinin mülkileştirilmesine taraftardır. Memleketten haber aldığımız göre, inkılâpçı ve Bolşevik müftü ve kadı efendiler de eksik değildir. Onun için Türkiye'de böyle bir mahkeme-i şer'iyeye meselesi etrafında büyük hadiselerin zuhuru tasavvur edilemez. Patrikhane ve murahhaslıklara gelince: Meselenin asıl keskin ciheti budur. Çünkü: Bunlar hem siyasî, hem millî, hem adli, ve hem de dinî bir müessese olarak mesup oldukları milletler içinde vaziyete hâkimdirler. Komünistlerin karşısına çıkacak unsurlar asıl bunlardır ki; bunlara koşulan kadılar da zuhur ederse her birisine karşı mübareze açarak herhangi millete ve dine mansup olan mağ-

dur sınıfları kulluk ve karanlıktan kurtarmak, komünist fir-
kasının mukaddes vazifesi olacaktır. (Alkışlar.)

*
**

Altıncı içtimâ — Akşam Celsesi Muhtelif Teşkilâtların Lâyihaları

*İstanbul Teşkilâtı Hakkında Lütfi Necret Yoldaş'ın Nut-
ku'ndan:*

Rusya İnkılâbı şiarını dünyaya neşretmeğe başladığı za-
man İstanbul'da [s. 87] herkes buna dair malûmat almak
istiyordu. O esnada üseranır bir kısmı da Rusya'dan gelerek
halkı tenvir ediyorlardı. Mütarekeden sonra halk iki şık kar-
şısında kaldı: Biri içtimâî inkılâba koşmak, diğeri cihangir-
lerin nüfuzu altına girmek... Ekseriyet içtimâî inkılâba, hürri-
yete taraftardı. Bazı teşkilât vücuda getirildi ve Üçüncü En-
ternasyonal ile alâkadar olmağa başlanıldı. Rusya'ya suret-i
hususiyede gidip gelen arkadaşlar bizi tenvir ettiler ve (Yeni
Dünya)nın neşriyatından haberdâr eylediler. Bundan sonra
komünizm propagandası tevessü etti, grubumuz büyüdü. 1919
yazında Rusya'daki Türkiye Komünist Teşkilâtı Moskova'ya
ve oradan Kırım'a nakl-i faaliyet etmişti. Ve bu zamanda
dört yoldaş Kırım'dan İstanbul'a gelmişlerdi ve yanlarında
inkılâba ait eserlerle Yeni Dünya nüshaları getirmişlerdi. Bu
edebiyat da ayrıca komünizm efkârının intişarına hizmet edi-
yordu. Üç ay sonra tekrar Odesa'dan İstanbul teşkilâtına
memur birkaç yoldaş geldi. Bu arkadaşların iştirakiyle faa-
liyet ziyadeleşti, propaganda tevessü etti ve on iki kişiden
mürekkep bir heyet vücuda getirildi. İngilizler bu teşkilâtı
haber alarak arkadaşlarımızın bir kısmını tevkif ettiler bir
kısmını da hidemât-ı şâkkada kullanmak üzere Çanakkale'ye
nefy ettiler. Bunun üzerine teşkilât büyük bir buhran geçiri-
yor, gayet hafî çalışmaya mecbur oluyordu. Maamafih, ka-
yıkçılar, hamallar ve de bazı sınıflar arasında faaliyet ve
teşvikat devam ediyordu. Biz Beş Martta İstanbul'dan hare-
ket ettiğimiz zaman ahvâl bu merkezde idi. Bundan sonra
görülen işler hakkında yeni gelen bir yoldaşın verdiği ma-
lûmata nazaran tramvay müstahdemlerine büyük bir grev
yaptırılmış ve maaşları tezyit ettirilmiş. Bundan başka, İngi-
liz vapurlarında çalışan ameleler arasında da propaganda

yapılarak, greve teşvik edilmiş, muvaffakiyet görülmüştür. [s. 88] Bu teşebbüslerin neticesi olarak maaşlara zam yapıldığı gibi, tramvay, vapur müstahdemlerine ve amelesine mahsus hastahaneler, kiraathaneler ve içtimâ mahalleri açtırılmıştır.

Hilmioğlu Hakkı Yoldaş'ın Nutku'ndan:

Yoldaşlar, Cihan Harbi sebebiyet verdiği bütün felâketlere, perişanlıklara, sefaletlere rağmen, bize iki büyük iyilik getirdi. Biri Rus Çarlığı'nın ve onunla beraber birçok taçların sukutu, diğeri de Türk proletaryasının sınıf benliğini, sınıf şuurunu hissetmesi oldu.

Türkiyelilerin bir kısmı Rusya'da, diğeri bir kısmı da Almanya'da gayet mühim inkılâbî hadiseler, vak'alar görmüşlerdir. Biz Almanya'da gördük ki, harbi idare eden Türk hükümetinin mühimmat-ı harbiye ve sair eşya almak üzere gönderdiği memurlar büyük şehirlerin açık veya kapalı kumarhanelerinden ve sefahat merkezlerinden çıkmıyorlar. Öyleleri vardı ki, İstanbul'da az bir müddet evvel fena bir hayat yaşamakta iken, şimdi Berlin caddelerinde otomobil içinde yüzü boyalı kadınlarla dolaşüyor ve bir gecede yüzbinlerce mark sarf edebiliyordu. Yine öyleleri vardı ki, meselâ alâka gösterdiği bir kadına yalnız hoş görünmek için, mühim bir tiyatroyu onun şerefine kapatıyor, diğeri biri, yüzlük banknotlardan sigara yapmak ve yakmak tecrübelerinde bulunuyorlardı. İttihat ve Terakki Fırkasının birçok garip teşebbüsleri meyanında sun'î ve cebri tedbirlerle büyük teşebbüsat-ı iktisadiyeye muktedir yeni bir burjuva hey'eti de vardı. Tabii böyle bir klik vücuda gelmek için ona bir de işçi sınıfı ilâve etmek lâzım gelecekti. Bunun için Tophane, Zeytinburnu, tersane ve sair fabrikaları sanayi mekteplerine mensup dört bin kadar genç işçi, fabrikalarda sanat öğrenmek ve staj yapmak için Almanya ve Avusturya-Macaristan'a [s. 89] gönderildi. Bu genç amelenin büyük bir kısmı Almanya'nın muhtelif şehirlerine dağıtılmıştı ve bu gençlerin Alman amelesinin hayatına karışmasına, Alman amele teşkilâtıyla doğrudan doğruya temasa gelmesine imkân hazırlıyordu. Berlin'de ve Almanya'nın büyük şehirlerinde büyük Türk memurlarının ve harp zenginlerinin sefihâne hayatı devam edip giderken, bu gençler her gün memleketlerine ait zehirnak hava-

disler alıyorlardı. O zaman bu genç Türk amelesi memleketi bütün mukadderatı ile beraber kumar masasına koyanların daima tekrarından usanmadıkları «vatan» ve «millet» kelimelerinin mânâ-yı hakikisini anlamaya başlamıştı.

Görülüyordu ki, «Yaşasın vatan» nârasıyla bağırانlar hakikatte vatani yağma etmekten ve sefahatten başk bir şey düşünmüyorlardı. Memlekette açlık müthiş bir şekil almış iken ve memleketin çocukları gıdasızlık yüzünden uzvî terediye duçar olurken, Berlin'e gelmiş beyler yüzbinlerce markı ufak bir keyif için ve ölüme sürüklenen memleketin kederine karşı tamamiyle lâkayt, sokaklara döküyordu. Bütün bu vak'ayı mazruf olan çıplak ve ebedî hakikat bütün bu soyan sınıfların soyulan sınıfları uyutmak ve avutmak için kullandığı tarihî yalanlar Almanya'daki Türk amele ve talebesi üzerinde şedit tesirler ifa etmekten halî kalmadı. İşte bu şerait-i ruhiye altında doğrudan doğruya ameleye istinat eden ilk Türkiye Sosyalist Teşkilâtı vücut buluyordu. Amele ve talebe arasındaki ruhi ihtimardan [bir kelime okunamıyor] ve müteazzî bir heyet vücuda getirmek fikriyle bir kısım talebenin teşviki ve ameleden büyük bir ekseriyetin iştirakiyle, Türkiye İşçi ve Sosyalist Partisi dünyaya geldi.

Almanya'da inkılâp başladığı zaman Türkiye işçileri Spartakların yanında mevki almaktan çekinmediler ve büyük ideale bağlı, saf ve civanmert [s. 90] genç inkılâpçılarımız (Liebknecht) ve (Rosa Luxemburg) etrafında Spartaküs hareketine bilfiil iştirak ettiler. (Alkışlar.) Bu genç yoldaşların cihan inkılâbına doğru atıkları bu kat'i ve kahraman adım bize beynelmilel teşkilâtların kuvvetlendirilmesi lüzumunu hissettirmişti. Spartaküs vukuatı esnasında birkaç genç ihtilâlcî arkadaşımızın şan ve ideal meydanında can verdiklerini gördük ve onların mezarları önünde onların gittikleri yoldan dönmeyeceğimize ahdü misak ettik. (Alkışlar.) O devirde Berlin Türk Klübü, başlarında kuvvetli bir çeneye malik nasyonalistlerden biri* ile onun kuyruğu olan birkaç kişinin elinde idi. Bilâhare, teşkilâtçı birkaç arkadaşımızın etrafında amele gençler de klübe iştirak ettiler. Klübün Türk klübü olduğu ve nasyonalistlere ait bulunduğunu iddia edenlere karşı, biz onun Türkiye amele ve köylüsüne ait olabileceğini ve onun içinde ancak Türkiye Sosyalist işçi ve çift-

* Hamdulloh Suphi Tanrıöver. — M.T.

lıgını hissettirdi. İstanbul'un umum proleterleri anladılar ki, iki zıt, iki düşman sınıf daima mevcuttur.

Biri eziliyor, çalıştırıyor; diğeri eziliyor hem çalışıyor; biri bütün ömrünü çalışmak ve istihsal ile geçiriyor ve işinden mahrum kal(ma)dığı, ihtiyarladığı ve sakatlandığı ve hayatına nihayet verildiği zaman ailesine sefalet ve açlıktan başka bir şey veremiyor; diğeri bütün ömrünü çalıştırmak, ezmek ve çalışanların mahsul-ü sâyni tufeyli olarak yemek ve yutmak ile müsterih ve mes'ut yaşıyor ve öldüğü zaman ailesine ve çocuklarına sefihâne yaşayabilecek ve birçok proleterleri ribka-i esarete alabilecek bir sermaye bırakabiliyor.

İstanbul proletaryası çok eskiden beri devam eden iktisadi esareti, sınıf tezatlarını, sanatın düşmanlarını, aç ve çıplak kaldığını ve soğuktan donduğu ve ailesinin açlıktan terverrüm ettiği gayr-ı tahammül günde pek derinden öğrendi. Ağızlarda dolaşan «vatan» ve «vatanperverlik» mefhumunun biçare halkı soymak ve çalıştırmak için vesile teşkil eder [«ettiğini» olacak] «vatan» ve «milliyet» diye bağırانların proletaryayı ezenler olduğunu anladı. Proletaryanın artık sermayedarlığa karşı seferberliğini ilân ederek mücadele, muharebe safına geçmesi lâzımdı. İstanbul işçileri bu hakikatlerin, mürşitleri sosyalistler tarafından tekrar edildiğini duydukları zaman içtimâî sınıflardaki mevkilerini hemen tayin ettiler. Ve mübareze kararlarını verdiler. Teşkilâtlar vücuda getirmeye başladılar; binaenaleyh, bir taraftan sosyalist efkârı proletarya arasında şiddetle faaliyete hükümran oluyor, [s. 94] diğeri taraftan, «sendikalar, işçi dernekleri ve birlikleri ittihatları» vücuda geliyordu.

Bâdehu Nejat Yoldaş İstanbul için yeni bir sima-i siyasi olan bu teşkilâtlar hakkında izahata geçiyor:

Sosyalist efkârı proleter sınıf arasında zuhur edince, İstanbul'da muhtelif fırkalar zuhur etti.

1 — Türkiye Sosyalist Fırkası, 2 — Sosyal Demokrat Fırkası, 3 — Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi...

Her nerede amele hareketi görülse, işçiler düşmanlarını anlayıp mübarezeye kalkışsa, orada proletaryayı iğfal etmek, avutmak için yalancı, hain sosyalist partileri de kurulur. Bunlar tekâmülcü, ıslahatçı demokrat sosyalist olarak meydana çıkar, sermayedarlık esaretinin idamesine sebep ve vesile olurlar. İstanbul'da teessüs edip vilâyatta şubeler küşadına

çalışan Türkiye Sosyalist Fırkası ile Sosyal Demokrat Fırkası tamamen bu şekilde sosyalistlerdir. Bunlardan birincisi yani Türkiye Sosyalist Fırkası, İngiltere kapitalistlerinin entrikasıyla teessüs etmiştir. Bu fırka son zamanda İngiltere müdafiliği ve meddahlığı ile şöhret bulan Hürriyet ve İtilaf Fırkası ismindeki burjuva fırkasıyla iştirak-i mesâi eylediğini gazetelerle, ilân etmekle mahiyetini ortaya koymuştur. Sosyal Demokrat Fırkası da Avrupa'daki sosyal demokrat fırkalarından daha çok sağ ve şuarsuzdur. Galata'da toplanan bu Sosyal Demokratlar Ferit Paşa hükümetinin topladığı Şûrâ-yı Saltanatta alenen dediler ki: «Biz Sosyal Demokratlar, Amerika'da sada-yı hakkı çıkararak insanîyetperver Wilson'u takdir ederiz ve onun prensiplerini kabul ve bu prensipler dahilinde hareket edilmesini talep ederiz.» Bu itiraf bir cinnet idi. Bu izahata aziz yoldaşlar, payitahtta [s. 95] teşekkül eden bu iki partinin tamamen yalancı muğfil oportünist sosyalistler olduğu tezahür eder. Bunların zararı en ziyade proletaryaya dokunduğundan bunlar bizim en büyük düşmanlarımız olmalıdır. Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi'ne gelince... Onlar tamamen Marxistlerdir ve maksat ve gayelerine hararetle sadıktırlar. Yoldaşım Hakkı'nın izah ettiği gibi, bunlar Avrupa'dan, Almanya, Avusturya-Macaristan ve İsviçre'den gelen kol ve fikir işçilerinin, İstanbul'un eli nasırlı ve mahrum zahmetkeşlerinin birleşmelerinden vücuda gelmiştir. Parti İstanbul'a merkezini nakil eder etmez içtimâî inkılâbın vücuda gelmesi için evvelâ : Proletaryanın kat'î sınıf şuuru ve içtimâî inkılâbın hedefleri hakkında vasî malûmat edinmesi ve organize olması lüzumuna kat'iyen kâni bulunduğundan, ilk iş olarak İstanbul amelesini işçi birlikleri etrafına toplamaya sarf-ı mesâi eyledi.

Nejat Yoldaş İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi'nin İstanbul'daki faaliyetini anlattıktan sonra, İstanbul'da âlî Marxist fikirlerini tamim eylemek üzere «Kurtuluş» isminde bir mecmua neşredildiğini söyledi ve ilâve etti.

Tab' [ve] kâğıt fiyatlarının pek yüksek olduğu bir zamanda hiçbir taraftan maddî muavenet görmeyen *Kurtuluş* kazançlarını temine kâfi olmayan idealist kol ve fikir işçilerinin fedakârlığı ile intişar ediyor ve halka meccanen tevzî olunuyordu.

Parti keza Almanya'da çalışan genç arkadaşlarından bi-

rini amele muhiti olan Eskişehir'e yolladı. Orada birçok taz-yikat ve müşkülâta duçar olan bu genç arkadaşımız, genç bir sosyalist muallimin arkadaşıyla «İşçi» ismindeki günde-lik sosyalist gazetesini neşreyledi. [s. 96] Gündelik bir sosya-list gazetenin Anadolu'da intişarı şayan-ı dikkat bir hadise idi. Çünkü: İşçi Anadolu'da birinci defa olarak açıktan açığa sosyalist efkârını neşrediyordu.

Bu sosyalist partilerden başka, İstanbul'da bir de bizi buraya gönderen hafi Komünist grubu mevcuttur. Maalesef, Komünist grubu İstanbul'daki padişah ve İngiliz hükûmetinin mezalimi münasebetiyle alenen icra-yı faaliyet edemiyor. Şurasını haber vereyim ki, İstanbul Komünist grubu uhdesi-ne düşen vazifenin ehemmiyetini takdir ederek her yere gir-miş, muhtelif amele kitlelerine nüfuz etmiş ve onları ken-di lehine kazanmaya çalışmıştır. Grubun derece-i faaliyeti memleket serbest bir devreye girdiği zaman görülecektir. Bu münasebetle grubun inkılâpçı Rusya ile münasebeti kabul ettiğini ve Odesa Üçüncü Enternasyonal Bürosu delâletiyle Moskova Üçüncü Enternasyonal'in İkinci Kongre'sine davet edildiğimizi zikredebiliriz.

Yoldaş bundan sonra, Türkiye'nin ve İstanbul'un işçi der-nek ve birlikleri hakkında uzun uzadıya malûmat verdi; ve muhtelif dernek ve birliklerin bünye ve mahiyetini, işçi ve muallimler grevini anlattı ve sonra: İstanbul işçi birlikleri ve sendikaları Meclis-i Meb'usan intihabı münasebetiyle ge-çen Kânunuevvelde bir içtimâ akdettiler. Bu içtimâa üç binden ziyade amele murahhası ve vekilleri iştirak eyledi. İç-timâda intihap münasebetiyle amelenin hukuku, müdafaa ve muhafaza edilmesi lâzım geldiği iddia ve bu münasebetle pro-letaryanın hukuk-u intihabiyesini gasbeden iki dereceli in-tihap hükûmet nezdinde protesto edildi. Tevalî eden amele (ve) intihap ve içtimâlarını idare edenler İşçi ve Çiftçi Sos-yalist Partisi mensupları idi. O zamanın hükûmeti bu işçi ha-rekâtından [s. 97] kuşkulananarak içtimâları men'etti. Ve idare edenleri emniyet-i umumiye vasıtasıyla Divan-ı Harb'e verdi.

İçtimâların men'i münasebetiyle her ne kadar amele iste-diği nüfuzu yapamadı ise de, İstanbul'un proletaryası Mec-lis'e amele müdafisi meb'usların girmesi lüzumuna kâni ve bu hareket her ne kadar sağlam bir sosyalist değil ise de, bir demirci ustasının Meclis'e girmesine vesile oldu. (Alkış-lar.)

Türkiye'de bazı memleketlerde olduğu gibi, fikir işçileriyle kol işçileri arasında muhalefet yoktur. Fikir işçileri kol işçilerine iltihak ediyor ve onların haklarını bir ağızdan kabul ediyorlar. Bu sebeple, İstanbul içtimâî inkılâbı daha kudretli ve ittifaklı bir sima gösterecektir. İstanbul muallimlerinin yaptığı şuurlu grev — ki on yedi gün devam etmiştir — muhtelif işçi teşkilâtları tarafından kemal-i samimiyetle tebrik edilmiştir. Ahiren Paris'te sol sosyalistlerle bütün dünya münevverlerinden mürekkep «Kılaret [Clartè] — Aydınlik» nâmında bir grup teessüs etmiştir. Bu grupta Anatole France gibi inkılâb-ı içtimâînin müdafii Fransız şairlerinden tutunuz da (Tagore) gibi mazlum şarkın halâsını, kurtuluşunu terennüm eder, Hint şairlerine kadar bütün milletlerin edipleri, muharrirleri, hatipleri, muallimleri var.

İstanbul'daki fikir işçisi yoldaşlarımızdan bazı ressamlar, muharrirler, muallimler, gazeteciler bu Aydınlik grubu ile münasebete girişerek, grubun İstanbul'da bir şube küşad etmesini temin ediyorlar. Görülüyor ki, İstanbul'daki fikir işçileri hem bütün dünya mütefekkirlerini proletarya bayrağı altına çağırın grupla temas ediyor, hem kol işçileriyle, sosyalistlerle yanyana çalışıyorlar.

Ethem Nejat Yoldaş bundan sonra nutkunun nihayetine geliyor:

[s. 98] Yoldaşlar! İstanbul'da Avrupa sermayedarlarının iktisadî ve askerî esareti altında inleyen mazlum halk, içtimâî inkılâbı bütün helecami ve bütün isticali ile bekliyor ve kurtuluş ve saadet güneşinin kendi semasında bir an evvel doğmasına intizar ediyor! Bizi İstanbul buraya, bu emelleri size bildirmeğe ve aynı maksat için birlikte çalışmak lüzumunu iblâğ etmeye ve Üçüncü Enternasyonal ile münasebeti takviyeye gönderdi. Buradaki yoldaşlarımızın İstanbul'un ihtilâlcî kalbini kabul edeceklerine şüphe yoktur.

Yaşasın Türkiye'nin İçtimâî İnkılâbı

(Alkışlar.)

Yaşasın Üçüncü Enternasyonal.

*
**

Abdurrahman Yoldaş'ın Karadeniz sahiline ait nutkundan:

Yoldaşlar, ben Karadeniz sahilinden bahsedeceğim: En ziyade nazar-ı dikkatinizi bu sahilde çalışan kayıkların,

hamalların bir de Zonguldak madenlerindeki amelenin ahvali üzerine celb etmek isterim. Hamallarla kayıkçılar bir nev'i teşkilâta maliktir. Bunların reisleri vardır. Fakat bu teşkilât bunların faydasına değil, zararına hizmet ediyor. Memleketten gelip teşkilât dahilinde iş bulmak isteyen kayıkçılarla hamallar, bir sıra dahilinde çalışmaya giderler ve kazançlarını reise verirler. Bu kazançtan muhtelif hisseler ayrılarak asıl çalışan işçi bunun küçük bir kısmını alabilir. Hâsılı, teşkilât zahmetkeşlerini mağduriyetten kurtaracağına, bilâkis emeklerinden intifâi düşünüyor. İşte bu sınıf arasında propagandamız müessir neticeler vücuda getirebilmiştir. Maden ocaklarında çalışan ameleye gelince, bunların en şâyân-ı merhamet sınıfı sekiz, on yaşındaki çocuklardır. Memleketinde hükûmete medyun olduğu vergiyi vermek için kömür madeni ocaklarında iş aramaya gelen biçare rençberlerin hali de şâyân-ı merhamettir. Umumiyetle bu ocaklarda hayat [s. 99] tahammülsüzdür. Birkaç ay burada çalışanlar sıhhatlerini zayi ediyorlar. Zonguldak'a hin-i muvassalâtında amele ile temasa gelmeye çalıştım. Ocakların civarı Fransızların taht-ı idaresinde olduğu ve amelenin harekâtı üzerinde pek sıkı tazyikât yapıldığı için, alenen çalışmak mümkün değildi. Maamafih, sıkı kontrol altında olmayan kuyular da vardı.

Ben de ancak oranın amelesi ile görüşmeğe ve aralarında teşkilât yapmağa muvaffak oldum. Tatil zamanlarında ameleleri kırlarda, dağlarda toplayarak onlarla görüştüm. Bunların ruhunda süratle bir tahavvül husule geliyor ve sınıfi menfaatlerini hissettirmek mümkün oluyordu. Aralarında çok zeki insanlara tesadüf ettim.

Şimdi orada hakiki bir teşkilât esasları kurulmuştur. Bıraktığım bazı eserler okunuyor ve komünizm esasatı süratle intişar ediliyor. Samsun'da da hamal ve kayıkçılar arasında bir şube küşad edilmiştir. Vezirköprü'de de bazı teşkilât vücuda getirilmiş, oradan da bir delege gelmiştir.

Kongre Trabzon'a, Anadolu'nun dahilî vilâyetlerinin zahmetkeşlerine ait müteaddit raporlar kabul etmiş ve bunları zaptına aynen geçirmeğe karar vermiştir.

*
**

Kızıl Gençler Birliği'nin Tebriki

Kızıl Gençler Birliği nâmına Bridman Yoldaş kongreyi hararetle tebrik eyledikten sonra dedi ki: «Bundan biraz ev-

vel bizim Gençler İttifakının kongresi açılmıştı. Orada şark milletlerinin hemen cümlesi vekillerini bulundurmuşlardı. Bu murahasların kâffesi müteazzî gençler birliklerinin ittifaklarını temsil ediyorlardı. Türkiye[nin] de murahasları vardı, fakat onlar organize olmuş gençlik teşkilâtlarını temsil etmiyorlardı. Bundan anlı[s. 100]yorum ki, Türkiye'de henüz bu gibi işlere ehemmiyet verilemiyor. Halbuki, gerek inkılâpta ve gerek hayat-ı umumiye ve iktisadiyatta gençlerin ve çocukların oynadığı rol gayet büyüktür. Gençler bütün ruhlarıyla inkılâbı anlıyorlar ve nefislerini ona teslim ediyorlar. Silâhlı olarak cephelere koşuyorlar. İşletici sınıfa karşı pek mühim surette mübareze edebiliyorlar. Gençliğin serbest teşkilâtlanması taazzî etmesi elzendir. Gençlik inkılâba çok büyük hizmetler ifa edebilir. Temenni ederim ki, gelecek sene kongremiz icmâ ettiği zaman, sizin de gençlik teşkilâtlarınızın nümayendeleri bulunur.» Bادهu Bridman Yoldaş Şark Kızıl Gençleri Birliği namına Türkiye Komünist Teşkilâtı Kongresine âtideki tezleri teklif etti :

1 — Küçük ve büyük sanayi ile istihsal tezgâhlarında işçi gençlerin gayet ağır şartlar altında istismar edilmesi ve gençliğin beden ve ruhen zafiyete düşmesine sebebiyet vermesi, bütün kapitalist memleketlerde proleter gençlerin muntazam teşkilât altında taazzî etmesine mucip olmuştur.

2 — İstihsalâtta gençliğin tâbi olduğu hususî şartlardan başka, ruhunun ahval-i hususiyesine nazaran gençliğe verilmesi icab eden komünizm terbiyesi için kendi kendilerine hususî teşkilât vücuda getirmeleri lüzumu anlaşılmıştır.

3 — Proleter gençliğin birlikleri işçi sınıfının en faal ve inkılâpçı kısmını teşkil ettiklerinden, hiçbir zaman komünizm esasından hariç bir meslek ittihaz edemezler.

4 — Bütün memleketlerin gençlik teşkilâtlarını birleştirecek olan Beynelmîlel Gençlik Birliği, Üçüncü Enternasyonal'in en ümitbahş bir istinatgâhı olacaktır. Binaenaleyh, Üçüncü Enternasyonal'e dahil olan komünist [s. 101] teşkilâtları ve fırkaları, gençlik hareketinin inkışafıyla alâkadar olmalı ve bilfiil bu harekete iştirak etmelidir.

5 — Şark memleketlerinde proleter gençlik, işçi ve köylü sınıflarının en mazlum kısmıdır. Garbî Avrupa emperyalizmi her sınıftan ziyade gençlik üzerinde fena tesir bırakmıştır. Şarkta devam etmekte olan küçük el tezgâhı sanayii, Avru-

pa'nın cesim fabrika istihsalâtıyla mübareze edebilmek için, çocukların kuvvetinden ve emeğinden istifade etmeye başlamıştır. Derebeylik hayatını geçiren taşralar ise çocukları şehirlere atmış, burjuvaların pençesine teslim etmiştir. Çocukların zaaf ve acizinden istifade edenler yalnız bunlar değildir. Ebeveynleri de onları istismardan geri kalmamaktadırlar. Burjuvazi bununla iktifa etmeyerek, ordularını ekseriyetle genç kuvvetlerden teşkil etmiş ve cihan muharebesinde gençlerin kanını bol bol döktürmüştür.

6 — Gençlik, büyüklere nisbeten dinî taassupla zehirlenmemiş, burjuva akideleriyle beslenmemiş, milliyet hissiyatıyla aşılammıştır. Gençlik, ailevi rabitalarla bağlanmadan ve derebeylik âdetlerine alışmadan burjuvazinin kucağına atılmakta olduğundan, ruhunda zâlim sınıflara karşı mübareze hisleri uyanmıştır.

7 — Bu hususiyetlere binaen, şarkın inkılâp hareketlerinde gençlik en mühim bir rol ifa edebilir. Türkiye Komünist Fırkası, Türkiye inkılâbının muvaffakiyetpezir olması için gençler arasında icra-yı faaliyet etmesini en mühim vazifelerden addetmelidir.

8 — Kızıl Gençliğin Konferansı ayrı olarak işçi gençlerin Komünist gençlik birlikleri teşkil etmelerini ve bu suretle hususî teşkilâta sahip olmalarını inkılâp mübarezesi için en iyi bir tarik addeder. Binaenaleyh, konferansı mahallî Komünist teşkilâtlarının gençlik [s. 102] birlikleriyle münasebata girişmelerini ve gençliğin taazzisi için her türlü yardımda bulunmalarını teklif eder.

9 — Konferans Gençlik Birliği teşkilâtının tam muhtariyetini tasdik etmekle beraber, birliğin fırkanın gayevî nezareti altına girmesini lâzım addeder.

10 — Gençlik Birliği'nin fırka tarafından siyasi bir nezaret tahtında bulundurulması ve aralarında mütekaabil münasebat tesisi için, konferans fırkanın birlik nezdinde ve birliğin fırka nezdinde kendi vekillerini bulundurmasını lüzumlu addeder.

11 — Türkiye'de Komünist Gençler Birliği'nin teşkilini arzu eden konferans, Merkezî Hey'etine gençlik arasında geniş miyasta faaliyette bulunmasını ve Türkiye'de Komünist gençlik hareketinin inkişafına yardım etmesini teklif eder.

**

Türkiye'de Komünist Teşkilâtlarının Birleşmesi Hakkında Bir Teklif

Komünist teşkilâtlarının yekdiğerlerinden habersiz ve rabitasız olarak yahut herhangi bir nazariyat ihtilâfından dolayı birbirlerine karşı lâkayt veya muhalif vaziyet alarak çalışmaları, inkılâb-ı içtimâî gayelerine vusulü fevkalâde müşkülleştirmektedir. Hollanda ve Almanya Komünistlerinin bu suretle fraksiyonlara ayrılmış olması bu memleketlerdeki inkılâbî hareketlerin inkişaf ve muvaffakiyetine mâni olmuştur. Üçüncü Enternasyonal'in icraiye komitesi Zinovyef'in ikinci kongrede arz ettiği raporda tafsil ettiği veçhile, bu gibi inşikak ve infikaklara kat'iyen müsaade edemeyeceğini bildirmiştir. Kapitalist dünyaya karşı tek ve dik bir ihtilâl cephesi teşkil ederek zafer-i kat'iyi ihraz için bir memleket dahilinde müstakilen teşekkül eden komünist gruplarının bir merkez-i umumî etrafında birleşmesi [s. 103] elzemdir. Binaenaleyh, gerek İstanbul'daki komünist gruplarının gerek Anadolu veya Rusya'da vukuatın tesiriyle yekdiğerlerinden ayrı olarak vücut bulan teşkilâtların Türkiye Komünist Fırkası ile ittihat ve hepsi birlikte bir vahid-i tam teşkil eylemesi ve Türkiye inkılâbına çalışan yoldaşların mütefferik sahalarda kalarak kuvvetlerini israf ve zayi eylememeleri icap eder. Biz sahib-i selâhiyet delege olmak sıfatıyla İstanbul Komünist grubunun Türkiye Komünist Fırkası ile birleşmeye âmâde olduğunu ilân ve diğcr teşkilatların da aynı veçhile hareket eylemelerini büyük gayemiz nâmına teklif ve rica ederiz.

Ethem Nejat ve Hilmi oğlu Hakkı

Bu teklif Kongre tarafından ittifak-ı ârâ ile kabul edilmiştir.

**

Türkiye'de Kadınlık Hareketi Hakkında

Lâyihacı Naciye Yoldaş kadının tarihte geçirdiği iktisadi ve ailevî safhaları icmal ettikten sonra, Türkiye'de kadınlık hareketi hakkında âtideki izahatı vermiştir:

Türk kadınlığının aile arasındaki vaziyeti tam mânâsıyla esarettir. Cemiyet bir mücrimi nasıl hapsederse, kendi içinden çıkarırsa, kadınlar da alehtlak kadın olmak cürmünden dolayı evlere hapis olunur. Fakat bu hapsin azabını çeken yalnız kadınlar değildir. Bütün millet bundan muzdarip bu-

lunuyor. Zira kadının cemiyetle olan münasebeti kesilince eve bakmak [?] zaruret-i maişet vücuda geliyor. Şu vaziyet kadına körükörüne itaati, esareti tahmil ettiği gibi izzet-i nefsinde de cerihadâr ediyor. Mamafih harbin bir netice-i zaruriyesi olarak Türk kadını az çok serbesti bulmuş, temin-i maişet için sokağa fırlamağa mecbur olmuştur. Bunu kadın için bir mukaddeme-i halâs addediyorum. [s. 104] Fakat hayata karışan kadınlar, kadınlığın bir kısm-ı ekalliyetidir. Bugünkü cemiyetin şeraiti nazar-ı dikkate alınacak olursa, hayatın zaruretleri karşısında bu kadar cüz'i bir kemiyetin eriyeceği ve eski istihalenin yeniden başlaması endişesi zuhur ediyor. Türk kadınının resmî dairelerde memur olması pek yenidir. Türkiye'de memur kadınların ekseriyeti maarife ve mekteplere mensuptur. Fakat bunda da erkeğin imtiyazı gözetilerek bir muallime aynı seviyedeki muallimle, hatta daha yüksek bile olsa, maddeten bir olamıyor. Kadın, istihdam olunduğu bütün dairelerde aynı madun muameleyi görüyor. Son harp kocasını ve oğlunu huğutlara gönderen kadını, karını doyurmak ve yavrularını kurtarmak kaygısıyla çarşı ve pazarlara çıkarmış, açlık ve ölüm tehlikesine karşı didinmeye sevk etmiştir. Bu hususta bilhassa Anadolu köylü kadınları büyük bir azîm ve metanetle faaliyete girmişlerdir. Yük taşımak, ekin ekmek, tarla sürmek, çiftçilik etmek gibi sırf adeli işlerde erkeklerin yerini tutmaya ve bütün milletin maişetini temine çalışmışlardır. Bu kadıncıklar köylerden şehirlerin ticaret pazarlarına kadar sokularak, alışveriş işlerine de girmişlerdir. Esasen şehirlerdeki kadına nisbeten köylü kadınlar daha serbest bir hayata malik idiler. Onlar eskiden beri tarlalarda erkekleriyle, akrabalarıyla çalışabiliyorlardı. Köylü Türk kadınları arasında muharebelere iştirak edenler, silâh kullananlar da vardı. Fakat şehirlerde manzara değişiyor. Evlere takılan kafesler kadının esaretini ilân ediyor.

Türkiye'de erkekleri işgal eden garip mesâiden biri de kadınların tesettürüdür. Bu mesele her sene feyyaz bir kudretle intaş eder, dair-i şumulünü genişleterek mahkemelere, şer'i mehafile, Meb'usan salonlarına ve padişah sarayına kadar uzanır. Bu batıp batıp yeniden nükseden bir maraz halindedir. [s. 105] Memleketin kuvve-i teşriiye [ve] icraiyesi bütün memleketin hayatını, ihtiyacını bir tarafa atarak; güya artık her iş bitmiş gibi kadının örtünmesi, başının tuvale-

ti, çarşafının biçimi, hâsılı kadının haric' kıyafeti ile işti-gale başlarlar. Kadının açılmasıyla şeriatin elden gittiği(ni), Kitab-ı Allah'ın tezelzüle uğradığı iddia olunuyor.

Bereketsizlik, kaht, müselsel yangınlar, muharebeler, mısır ekmeğe, velhasıl ne içtimâî tereddiler, millî felâketler, buhranlar varsa, kâffesinin âmîl-i mutlağî kadının açılması olarak ileri sürülüyor. Polis karakollarına, adliye idarelerine, emniyet-i umumiyeye, lâzım gelen yerlere bu gibi yolsuzluklara sebep olan kadınların derhal tutularak tevkif edilmesi, terzil olunması için emirler verilir. Bütün bu tazyikâta rağmen, Türk kadınlığı son zamanlarda payitahtta mühim uyanıklık gösterebilmiş, siyasî ve iktisadî faaliyetler izhar etmiştir. Ezcümle; memleketin Avrupa ve Yunan cihangirleri tarafından uğradığı istilâ üzerine muhtelif kadın cemiyetleri merkezî bir komite teşkil ettiler. Siyasî muazzam matineler tertip ederek protesto keşide etmişlerdir. Yine kendi faaliyetleriyle kadınlar Maarif Nezaretini, Dârülfünûn'un kapılarını genç talebata da açmağa icbar etmişlerdir. Tıp şubesi henüz kadınlığa kapalı duruyorsa da, yakında onun da açılacağına hiç şüphe yoktur.

İstanbul'da on beş kadar kadın cemiyeti vardır ki, cümlesi son zamanlarda teessüs etmiştir. Bunların büyük bir kısmı şefkat işleriyle tevaggul ederler. Bu cemiyetlere burjuvazinin kadınları da iştirak ediyorlarsa da, umumiyetle bu sınıfın kadınları sıcak apartmanlarında ve konaklarında hûd-kâmâne bir hayat sürmektedirler.

Kadın cemiyetlerinin bazıları da kadınlığın hukukunu müdafaa, bazıları da eski kadın sınıflarını, işçiliklerini ihya etmek maksadıyla teşekkül etmiştir. [s. 106] Sırf ilmi ve terbiyevî müesseseler de vardır. Fakat bugünün ihtiyacı hayatın boş yiyicilerini içerisinden atarak, «Çalışan, yer» hakikatini her tarafa anlatmaktır. Fakat halkın başına yumruklarını indirerek, isyan seslerine kulaklarını tıkayarak yaşayanların, artık ebediyen sönmeleri zamanı gelmiştir. Binaenaleyh, Türkiye Komünist Fırkası herşeyden evvel Türkiye kadını kurtarmak için bir Türkiye Komünist Kadın Teşkilâtı vücud getirmeye çalışmalıdır.

Yaşasın kadın ve erkeği hayatın bütünü yollarında birleş-tiren kızıl güneş!

Yaşasın Türkiye Komünist Fırkası!

Kadınlık Hareketi Hakkında Mukarrerat

Naciye ve Hakkı Yoldaşların teklifi üzerine aşağıdaki dört madde kabul edilmiştir:

1 — Tarihin hataları ve içtimâî hastalıkları kat'î surette tashih ve tedaviye karar veren Türkiye Komünist Kongresi, kadınlık âleminin kıymet ve ehemmiyetini takdir ederek, lâ-yık olduğu dereceye is'adı için icap eden kat'î tedbirlere tevessül eder.

2 — Beşeriyetten sınıf farkını kaldırmak şiarıyla ortaya atılan Komünistler, tabiatıyla kadınları cemiyetin içerisinde ihraç etmek gibi bir ikilik hatasını irtikâb edemez. Komünistler nasıl hazır yiyicileri mahvederek tam bir müsavat-ı hukukiye yaratıyorsa, kadınlık, erkekliğin farklarını da kaldırarak, hukuk ve vezaif cihetiyle hakiki bir birlik teşkilini kabul eder.

3 — Türkiye'de kadınların hayat-ı umumiyeye daha serbestâne iştirak edebilmelerini temin için şimdiye kadar erkeklere tahsis edilmiş olan içtimâî müesseselerden kadınların da aynı hak ve selâhiyetle istifade etmeleri elzendir. [s. 107]

4 — Kadınlarla erkekleri yekdiğerinden ayrı bulundurmak, onları müessesat-ı içtimâîyyenin haricinde yaşatmak, kadınlarda anlayış kuvvetini yanlış yollara saptırmak ve bu yanlış telkinler kadının büsbütün geri bir hayat idamesine sebep olmuştur. Binaenaleyh, beşeriyetin diğer nısfı olan kadınların erkeklerle mütevaziyen hareket etmeleri ve lâ-yık oldukları tekâmülün temini için lüzumu kadar fedakârlıklar ihtiyar olunur.

*
**

Yedinci içtimâ — Sabah Celsei Teşkilât ve İntihabat

Bu celse kapalı yani sırf kongrenin hakk-ı rey sahibi âzâsı arasında icra olunarak hariçten kimse alınmamıştır.

Evvelâ teşkilât nizamnamesi fasıl fasıl, madde madde tetkik edilerek kabul edilmiş, bâdehu Merkezî Hey'et intihabı icra olunmuştur. İntihap olunan yoldaşlar aşağıda gösterilmiştir :

Mustafa Suphi, Mehmet Emin, Nazmi, Hilmi oğlu Hakkı, İsmail Hakkı, Ethem Nejat, Süleyman Nuri.

Merkezî Hey'et namzetliğine şu yoldaşlar intihap olunmuştur:

Hüseyin Sait, Asım Necati, Selim Mehmet oğlu.

Hesap müfettişliğine şu yoldaşlar intihap olunmuştur:

Süleyman Sâmî, Lütfi Necdet, İsmail Çitoğlu Yoldaşlar.

*
**

Yedinci içtimâ — Son Celse.

İsmail Hakkı Yoldaş'ın Nutkundan:

Memleketteki nüfusun ekseriyetini köylüler teşkil eder. Türkiye'nin şehirlerde, [s. 108] sancaklarda oturan insan kitlesinin çok ve pek çok kısmını köylerde görürüz. Nüfus-u umumînin yüzde sekseni köylüdür. Anadolu'nun çiftçisi yalnız çiftçilik etmiyor. Hükümetin askerini de onlar teşkil ederler. Şehirlerin en müşkül işlerini, hamalığı, uşaklığı edenler de Anadolu köylüleridir. Köylü bir lokma ekmek ve bir kat ince elbise için bütün yıl çalışır. Mektep yüzü, istirahat yüzü görmez, evvak-ı beşeriyeden hiçbir hisse almaz. Hükümetlerimizin programlarında köylerde mektep açmak, köylüleri ilim ve irfan ile tezyin etmek, sıhhatlerini korumak maddeleri büyük bir mevki işgal ederse de, bunların hiçbiri icra olunmamaktadır. Şehirlilerle köylüler arasında, Anadolu karlı dağları kadar mühim farklar vücuda getirilmiştir. Köylerde yaşayan insanlar bize başka türlü bakarlar. Köylere vardığımız zaman başımızdaki festen, boynumuzdaki kıravattan dolayı bize lâhutî bir mahlûk nazarıyla bakarak, bize karşı muhteriz, korkak, müşfik ve bazen de lütfkâr davranırlar, çünkü kendileri ne kadar iyi ise hükümet mensuplarından o kadar fenalık görmüşlerdir ve her kimi görseler «Acaba hükümet memuru mudur» diye düşünürler. Bir jandarma köyde Sultan Abdülhamit kadar cebir ve sitemden görür. [?] Biçare köylüler onların bütün zulümlerine tahammül ederler.

İstanbul'un saraylarında, kâşânelerinde oturanlar şiirler terennüm ederek, mes'udâne imrar-ı hayat ederler. Bu bedbaht halkın yaralarına merhem olmasını düşünmezler bile. Fakat komünist(in) arkadaşlar, artık bu zahmetkeş tabakalarını düşünecek, onların sinesinde kırmızı çığış açacaktır.

Ahlâkı, ruhu üzerine henüz gelen kurşun siyahın atlas gi-

bi temiz olan bizim köylülerimiz pek kıymettardır. Bıçarelerin akan hayatını kaplayan siyah bulutları dağıtmak, irfan ve medeniyet güneşini tulûğ [s. 109] ettirmek lâzımdır. Yoldaşlar, en büyük endişemiz bu olmalıdır. (Alkışlar.)

Biz köylerle şehirler arasındaki farkı kaldırmağa, köylüleri de şehirli derecesinde yükseltmeğe uğraşacağız. Şarkın bahusus Türkiye'nin proleter köylüleridir. Avrupa'da başı semaya yükselen fabrikalarda muhtekir sınıflara mukabil vası ovalarda, kızgın sahralarda şehirler ve zenginler hesabına uğraşan köylülerimizi düşünmemek kâbil değildir.

Celâl Korkmaz Yoldaşın Nutkundan:

Gerek Rusya ve gerek Türkiye'de çalışmak isteyen bir Komünist, en evvel umum nüfusun yüzde doksanını teşkil eden köylüleri nazarı itibara almalı, zulmün karanlıklarıyla lekelenmiş fikir ve vicdanları komünistliğe mahsus nurlarla tenvir etmelidir. Bizim en mühim silâhımız propaganda olmalıdır. Biz revolüsyonerler bu silâhla Sultan Hamit'leri, Çarları, Generalleri, Paşaları yıktığımız gibi, bütün köhne dünyayı da yıktık. Şimdi yeni bir hayat vaz ve teminine çalışıyorlar.

Köylerde çalışmak şehirde çalışmağa benzemez, şehirde her kim öyle çalışabilir. Burada fikir ve gayelerimizi neşir için icap eden vasıtalar kâmilen mevcuttur. Köyde oturan halk ayrı ayrı herşeyi söylemek, bütün meseleleri anlatmak, inkılâbın köylere neler bahşedeceğini ispat etmek, anlamayanlara tekrar tekrar söylemek, onların kılık ve kıyafetine girerek köylü ruhuyla munsif olarak, köyde yaşamak hakiki bir köylü gibi onlarla yanyana oturarak, onları tenvir etmek, onları anlayacakları lisan ile ikna etmek lâzımdır. Köylülere çok söylemekten yorulmadan, bıkmadan izahat vermektен, inkılâbın faydalarını anlatmaktan daha müessir vasıta yoktur. Analar ağızlarında gıdayı çiğnedikten sonra evlâtlarının ağzına verdiği gibi, biz Komünistler de bütün inkılâp [s. 110] meselelerini közlem çiğneyerek hazım olunmaya hazır bir hale getirerek, köylülerin ağzına vermeliyiz. Büyük Yoldaşımız Lenin köylüler arasında (Sovyet Komünizmi) usüllerini tatbik edebilmek için Komünistlerin iştigâlâtını üç safhaya ayırıyor:

(2) [1] Birincisinde : Çok söz söyleyerek inkılâp ateşini; inkılâbı temin edinceye kadar devam ettirmeli.

(1) [2] İkincisinde: Yine çok söz söyleyerek köylülerin kalbini ve aklını inkılâp ateşiyle nurlandırmalı.

[3] Üçüncüsünde: İnkılâbı yaptıktan sonra köylüler arasında sovyet teşkilâtını vücuda getirmeye çalışmalı. Bugün Rusya'da Rusya inkılâpçıları safhaların ikincisini ikmâl etmiş bulunuyorlar. Şimdi de üçüncüsü ile iştigal ediyorlar. Sovyet teşkilâtını vücuda getirmeye çalışıyoruz. Fakat siz Türk komünistleri henüz çok genç ve yenisiniz, sizin önünüzde büyük büyük mâlikler duruyor, bu mâlikleri yıkmak için yorulmadan, bıkmadan çalışmak ve değişmez bir mefkûre, bir azim lâzımdır. Siz en evvel eski dünyanın esaslarını yıkmalısınız. Fakat bunun için çiftlikle şirin [?] yememelisiniz, yoksa İttihat ve Terakki'nin insanları gibi, İstanbul'da şehirlerde temiz elbiseler giyip yumuşak yataklarda yatmakla maksada vâsıl olunmaz. Köylünün âdetlerine mugayir olan herşey ruhuna da aksi gelir. Köylünün hayatıyla mutlak bir hayat geçirmeden onun ruhuna nüfuz edilemez. Genç Türklerin yaptığı gibi, siz de para ve nâm için çalışmamalısınız. Komünistlik böyle olmaz ve böyle kafalı Komünistlerle de memleket ve halk kurtarılamaz. İnkılâpçı bir genç ancak inkılâbın direği olan köylü halkı inandırmakla olur. Bir de köylülerin gittiği yoldan gitmekle, yediğini yemek, içtiğini içmekle, onların her türlü kederlerine, elem [s. 111] ve acılarına iştirak etmekle temin olunur. Köylü ile hakiki yoldaş ve kardeş olmayan, köylünün itimadını kazanamaz.

Köylüler arasında yaşamayan, çalışmayan Komünistlere Komünist denilemez ve her fırka kartını cebine sokan da Komünist sayılmaz. Köylü içinde yaşamamak fikriyle fırkaya dahil olmuş varsa, onlar aldıkları vesikaları iade etsinler, bu işin ehli olmadıklarını ispat etsinler. Böyle vaparlarsa namuslarını muhafaza etmiş olurlar, bunun aksi namussuzluktur, dolandırıcılıktır. Bizim yapacağımız inkılâp, Genç Türk İnkılâbına benzemez. Biz köhne dünyayı yıkıyoruz ve halkın, köylünün menfaatine elverişli taze dünya diyeceğiz. Bunun için, nasıl ki bir Müslüman namazdan evvel abdest alıyorsa, tathir ediyorsa, biz Komünistler de maksadımızı temin için köylülerin arasına giderken eski fikirlerden tathir etmeliyiz.

Muhitimizde başka diyardan gelmiş bir kardeşimizi aç ve çıplak gördüğümüz halde, ehemmiyet vermiyoruz, bu Komünistliğe muhaliftir. Komünist düşünmeden iyilik etmelidir.

Beşeriyete hizmet etmeli, zulme hateme çekmeye çalışmalıdır. Köylü bir fakire merhamet etmeyen Komünistin eski beylerden pašalardan farkı olmaz.

Köylerde nazar-ı dikkate alınacak meselelerin en mühimi köylünün hayatına muvafık bir surette yaşamaktır. Köylü peynir ekmekle karnını doyururken Komünist iştret eder, zevk ve sefahata dalarsa, tabiidir ki, köylü ona hoş nazarla bakmaz ve inanmaz: Köylü bu gibi sahte Komünisti dinlemez, köyden bile koğar. Halk aç kalmıca halk ile beraber aç kalmalı, hâsılı halkın bütün elem ve kederlerine iştirak etmeli ki halk da Komünistlere Mekke'den gelmiş müncî bir hacı gibi hürmet etsin; onları içerisine kabul etsin, kendi gidip arasın.

[s. 112] Garpte olacak inkılâp ile şarkta olacak inkılâp arasında büyük fark vardır. Şark halkı arasında inkılâpçılığı neşretmek isteyenler güler yüz göstelseler, tatlı söz söyleseler de evvelâ kendileri sözleriyle amel etmezlerse, halkı inandıramazlar. Köylüler söze değil, yaşayışa bakarlar; ona çok ehemmiyet verirler. Komünistler kendi aralarında müttefik, müttehid olmalı, kardeş gibi geçinmeli; o zaman köylüler de Komünistleri iyi görürler ve onlara inanırlar.

Son sözüm: Aziz yoldaşlarım: Siz Komünistler, eğer şehirlerde kalıp rahat yaşamak ve köylülere uzaktan bakmak isterseniz maksadınıza vasıl olamazsınız. Siz köylüleri kendinizden uzak görürseniz köylüler de sizi kendilerinden uzak görürler. Mutlaka köylere gidip, köy halkını görmek ve anlamak lâzımdır. (Alkışlar.)

**

Köylü Arasında Çalışmaya Dair Kararlar

Köylerde çalışmanın ehemmiyeti hakkında Celâl Korkmaz Yoldaşın beyanatı dinlendikten sonra, Kongre aşağıdaki kararı kabul etmiştir:

1 — Türkiye Komünist Fırkası Merkezi Hey'eti nezdinde Rusya Şûrâlar Cumhuriyeti'nde olduğu gibi, köy ve yurtlarda halk arasında işlemek üzere hususî bir «köy şubesi» açmak lâzımdır. Bu şube vasıtasıyla hem köylerde ve yurtlarda inkılâp yayılır hem de Sovyet ve Komünist esası ve fikirleri neşredilir.

2 — Bu şube gayet ehemmiyetli olmasına binaen, teşkili için köylülerin ruhundan ve âdetinden anlar ve onlarla icap ederse bir yerde yaşamak, onlar gibi yiyip içebilecek, fırkaya mensup, temayüz etmiş üç arkadaş intihap edilir.

3 — Köy şubesinin vazifeleri şunlardır:

[s. 113] Elif—Köylerde çalışmaya mahsus bir nizamname ve tâlimatname hazırlar.

Be — Hazırladığı nizamnameye tevfikan kurslar açıp mütehasıslar yetiştirmek.

Pe — Kursu kabul edilecek mütehasıslar halkın öz arasından ayrılmalı ve hiçbir suretle mahkûm olmamış bulunmalı, halk arasında her türlü hâl ve harekâtıyla temayüz etmiş ve kursu ikmâl ettikten sonra da yine halk arasında ilmi ile âmil olarak halka hüsn-ü misâl olabilmelidir. Öyle ki, halk her zaman ve her yerde Komünist nâmı altında bir adam gördü mü, derhal namusu mücessem, gayyur, fedakâr ve halkı düşünür ve hukuk müdafî bir adam hatırlarına getirmelidir.

Te — Mütehasıslara kurslarda alacakları her türlü malûmat-ı siyasiyeden başka, tahriri olarak tâlimat-ı umumiye ve hususiye verilmelidir. Miting, içtimâ, konser ve bahusus meclislerde halk için ne gibi mevzular intihap etmek lâzımdır ve halk ile nasıl anlaşmalıdır. Bu ve bunun gibi esas ve şekle ait noktalar, mütehasıslara daima ihtizar edilmelidir. Her mütehasıs her iki haftada faaliyeti hakkında muktezî raporları merkeze gönderir.

4 — Halk dilinde ve halkın okuyacağı tarzda, köylülere mahsus köylü gazete ve risaleleri neşredilmeli ve o gibi gazetelerin bir tarafı, Rusya'da çıkan gazetelerde olduğu gibi, fırka sedası havadis ve malûmatıyla doldurulmalıdır.

5 — Her köyde konser ve sair sebeplerle toplanacak köylüleri ihtiva edecek «köy ortakları» hazırlanmalıdır. Bu mahallerde köylüler her akşam toplanır, görüşür, mübahese eder, gazeteler okur ve çay içerler. [s. 114]

6 – Köylerde köylü komiteleri, hücreleri ve tahsilsizlik ile mübareze dernekleri teşkil edilmelidir. Köylerde tesis edilmiş bu gibi komite ve teşkilâtları kontrol etmek ve onlardan hesap istemek «köy şubesi»nin vazifesidir.

7 – Merkezi Hey'ete mensup bütün yoldaşlar her fırsattan istifade ederek köylüler arasında çalışmaya çok ehemmiyet vermelidir.

Celâl Korkmaz'ın nutkundan sonra, reis Mustafa Suphi Yoldaş, gündüzki kapalı celsede Merkezi Hey'et âzâlığına intihap edilen yoldaşları, Hey'et- Umumiyeye takdim ile yeni Merkezi Hey'et âzâlarının riyaset mevkiini işgal etmelerini teklif eyledi. (Sürekli alkışlar kaimen Enternasyonal Marşı okunur.)

*
**

Rasime-i Hitam Nutukları Reis Suphi Yoldaş'ın Nutku :

Teşkilât devirlerini geçiren ve şimdiye kadar birer grup halinde yaşayan Türkiye Komünistleri bu kongreden müteşkil ve müttehit bir fırka olarak çıkmakla yeni bir devre-i hayata ayak basıyorlar. Fırkanın önünde duran birinci vazife: Bundan sonra memleketimiz amele ve fukara rençberleri arasında fikirlerimizi şür'atle neşrederek, halkın mukadderatını kendi eline verecek sebep ve kabiliyetleri hazırlamaktır. Türk komünistleri üç seneden beri Rusya içtimâi inkılâbı içinde birçok safhalardan geçtiler.

Zaman oldu ki, karşımıza çıkan kara fikirli mürteciler Türkiye'de amele ve rençber sınıfının mevcut olmadığını ve olsa bile hamalların memurlardan iyi yaşadıklarını söylemekten utanmadılar. Son zamanlarda ise, bilhassa İstanbul, İzmir, Konya, Erzurum, Ankara ve Eskişehir'de vücuda gelen amele rençber teşkilâtları seslerini yükselterek gösterdiler ki, Türkiye'de amele [s. 115] ve rençber nâmi altında inkılâpçı mühim bir sınıf yaşıyor. Ümit ederiz ki, İstanbul ve Anadolu amele ve rençberleri yakında müstevli ve zâlim bütün kuvvetleri tepeleyerek, hayat ve mübareze faaliyetini kendi kollarına almak iktidarını göstereceklerdir.

Zaman oldu ki, Türkiye amele ve rençberleri müstebit vali, hâkim ve paşalar karşısında söz söylemek cesaretini bile gösteremediler. Fakat son vekayi gösteriyor ki, İstanbul

26/189
51/2009

hükümetinin ve padişahın İngilizler ile birleşerek memleketi sattıklarını halk pek iyi anlıyor; Türkiye'nin mazlum amele ve rençberler ve askerleri bu alçaklığa, bu hıyanete karşı süngüsünü, oradaki ağa ve paşaların, padişahların göğsüne çevirmiş, muharebe ediyorlar. (Alkışlar.)

Ve nihayet, zaman oldu ki, arkadaşlar, Türkiye'de Komünist teşkilâtı olamaz dediler: Fakat Türkiye'nin muhtelif şehirlerinden gelen Komünist vekiller bunun aksini ispat ettiler; Türkiye'de amele ve rençber Komünist teşkilâtı gittikçe genişliyor ve kuvvet kesbediyor. Şimdi Komünist Fırkasının müstemlekeci kuvvetleri ezmeye âzim işçi halka rehber olacağına hiç şüphe edilemez. (Alkışlar.)

Komünizmin mübeşşirlerinden (Engels) bir eserinde diyor ki, yeryüzündeki teknika zulme âlettir. Zaman gelecek ki, teknikanın terakkisi eseri olarak yeryüzünü kan deryaları alacak ve zâlim imparatorların taçları bu kan deryasına yuvarlanacak da, bu tacı yerden kaldırıp başına koymaya cesaret edecek bir adam bulunmayacaktır. İşte bu devir hulûl etmiştir. Rusya'da, Almanya'da, Avusturya'da, Türkiye'de çarlık, imparatorluk, padişahlık artık bir daha necat bulmayacak tarzda yıkıldığı halde, hiç kimse cesaret edip de o taçları başlarına geçiremiyor.

Vaktiyle halka zulüm edenler bugünkü amele ve rençber inkılâbı huzurunda [s. 116] diz çökerek, mazlum halka tarafdar ve hizmete âmâde gözükyorlar. (Alkışlar.)

Memleketimizde her türlü derece ve sınıf ahd ü yalanlarının yerinden oynadığı böyle bir devirde, böyle bir devr-i buhranda işçi halkın mukadderatını kendi eline alarak iş görmesi bir zaruret haline giriyor. Bu işte yolu göstermek vazifesi Komünist Fırkasının uhdesine düşmektedir. Komünist Fırkası için, memleketi musallat olan haricî düşmanları kovmak nasıl bir vazife ise, dahilde halkın sırtından geçinen yağmacı tufeyli sınıflarını da hazır yiyicilik halinden çıkarıp yumruk altında işletmek de o derece esaslı bir vazifedir. Bu iki cihetin temini iledir ki, Komünist Fırkası mazlum amele ve rençber halka karşı hizmetini ifa etmiş ve ortadan sınıflar farkı kalkarak hey'et-i içtimâiyye, adalet-i hakikiyyeye nail olmuş olacaktır. Onun için son söz olarak diyelim ki, Yaşasın Türkiye Komünist Fırkası, Yaşasın Dünya Proletaryasının Birliği! Yaşasın Üçüncü Enternasyonal!

431

Üçüncü Enternasyonal nâmına Pavloviç Yoldaş'ın Nutku :

Üçüncü Enternasyonal'in icraiyye komitesi nâmına hatme olarak Kongrenizi tebrik ederim. Kongrenizin mesâisiyle ve hallettiği meselelerle, az çok âşına oldum. Bu gösteriyor ki, kongre Türkiye hayatında mühim roller oynamak için büyük adımlar atmak istiyor. Komünizmin gayesi herkeşe mâlumdur. Kongre bu gayeye doğru görülecek işleri lâyıkıyla tesbit etmiş, Fırkanın programı, kadınlık meseleleri, köylerde çalışmak, ziraî mesele vesaireleri hallederek onları birer karara rapteylemiştir. Bu kararları Türkiye Komünist Fırkası vücuda çıkaracaktır. Bu, fırka için şâ[s. 117]yân-ı iftihar dır. Çünkü Türkiye'de icra edilecek Komünizmin tatbikatı bütün Şark için numune olacaktır. Sizin Türkiye'de yapacağınız şeyleri biz de Hindistan'da, İran'da, Afgan'da tatbik edebileceğiz.

Malûmdur ki, Komünist Fırkası Türkiye zahmetkeşlerini Avrupa kapitalist ve emperyalistlerinin esareti altından kurtararak, onlara saadet güneşini gösterecektir. Bu güneş bütün komünist fırkalarının düşmanı olan kapitalist ve emperyalistler mahvedilmedikçe meydana çıkamaz, amele ve rençber halk saadete eremez. Onun için Türkiye Komünist Fırkası'na evvel emirde hakk-ı hakikati örten kara bulutları yırtmak ve hemen Anadolu'yu ve İstanbul'u müstevliler elinden kurtarmak lâzım geliyor. Bu hareket Komünist Fırkası'na, Üçüncü Enternasyonal'e kuvvetli bir zafer olacaktır.

Yaşasın Türkiye Komünist Fırkası ve yeni Merkezî Hey'et âzâları.

Hitam

Reis Mustafa Suphi Yoldaş: Türkiye Komünist Fırkası'nın Birinci Kongresi nihayete ermiştir. (Sürekli alkışlar.) Hep birden ayakta Türkçe olarak Enternasyonal Marşı okunduktan sonra Kongre kapanır.

II / D / 7

~~EK I~~

Bütün Dünya İşçileri Birleşiniz!
Komünizm Kütüphanesi

Sayı : 6

TÜRKİYE KOMÜNİST FIRKASI PROGRAMI

(1920 senesi 10-16 Eylülünde Bakû'da içtimâ eden Türkiye Komünist Teşkilâtları Birinci Kongresinde kabul edilmiştir.)

Çıkaran

(s. 3) Türkiye Komünist Fırkası
Türkiye Komünist Fırkası Programı

Bakû — 1920

BAZI AKİDE VE ESASLAR*

(S. 11) **ŞEKL-İ HÜKÛMET**

1 — Mutlakî idarelerde işçi halk müstebit hükümdar ve memurların zulmü altında ezildiği gibi demokratik denilen meşrutî hükümetlerde de idare parlamentarizm ve halkçılık namı altında imtiyazlı tabakalar, yine vali ve hanların temsil ettikleri zenginler elinde inhisar haline giriyor. Amele ve rençber sınıflar, imtiyazlı sermayedarlar sınıfının menfaatine alet oluyorlar.

* Yukarıdaki tutanaklarda, «Bazı Mesele ve Esaslar» başlığı altında Mustafa Suphi tarafından yazılmış olan maddeler (orijinalde s. 69—76) buraya aynen geçirildiği için tekrarlamıyoruz. Yalnız tutanaklardaki 11. madde, burada 10. maddenin numarasız bir paragrafıdır ve son cümlesi Programa alınmamıştır. Yine tutanaklardaki 2. maddenin başlarında «netice itibarıyla sanat, ticaret» denildikten sonra, «ve umumiyetle banka»dan önce, burada «büyük makinacılığın mahallî ihtiyacattan fazla mal çıkarması sanayi için yeni mahreçler aranmasına sebebiyet veriyor.» Sözleri vardır. Bunların dışındaki küçük farklar, dizgi ya da okuma yanlışlarından ileri gelmiş olabilir.

— M. T. —

2 — Amele ve rençber şûrâlar cumhuriyeti ise, emek sarf etmeksizin yaşayan tufeyli sınıflar hariç olmak üzere halkın çokluğunu etrafında toplayarak işçilerin işleticiler tarafından soyulmasına nihayet verecek her türlü çareleri temin eder. Şûrâlar cumhuriyeti hükûmet ve kızıl ordu teşkilâtıyla kapitalizm ve emperyalizmin proletarya sınıflarıyla mazlum milletleri saran esaret zincirlerini kırarak haricen milletler arasındaki kardeşliği genişletmeye, dahilde ise bütün varlığıyla fıkara ve işçi halk arasında medenî ve hayatî yeni bir devir açmağa liyakat ve iktidar gösteren, sınıfları ortadan kaldırarak her türlü harp ve kıtal gailelerini azat, münevver ve mesut bir istikbale doğru götüren kapitalizm ile komünizm arasındaki devr-i intikale ait, muvakkat bir şekli hükûmettir.

3 — Fırka, halkçılığın en yüksek bir şekli olan amele ve rençber şûrâlar cumhuriyetinin tesisi yolunda yorulmaksızın çalışmak ve bunun için evvel emirde tebligat ve neşriyatı ile mağdur sınıfların hâkimiyetlerini temsil eden bu şekli hükûmeti kendilerine sevdirmeye vazife bilir.

DİN VE MİLLİYET

4 — Sırf dinî mahiyetteki terbiye, tedris ve ibadet meselelerini her milletin ihtiyarına tâbi bir cemaat işi olarak telâkki ve böylece (s. 12) «hürriyet-i vicdan»ın mutlak surette temini ve hiç kimsenin itikadından dolayı muaheze edilmemesini üss-ü hareket ad eder.

5 — T.K.F. sermayedarlığın üzerindeki zulüm ve tahakkümü yıkarak sermayedarlık münasebetinden doğan her türlü harp ve kıtale nihayet vermek ve bu suretle insanlık âlemine sulh ve selâmete erdirmek maksadını takip ettiğinden dinlerin ve milliyetlerin insanlar arasında münaferet ve düşmanlık doğuran hurafelerine karşı mübarezeyi bir vazife bilir.

6 — T.K.F. sermayedarlara ve bilumum mütehakkim sınıflara nüfuz ve kuvvet veren ve muhtelif milletleri temsil davasında bulunan ruhanî müesseselerin hükûmetten ayrılarak cemaat teşkilâtı halinde bırakılmasını iltizam eder.

7 — T.K.F. muhtelif milletlere mensup inkılâpçı amele ve rençber sınıfları arasındaki eski düşmanlıkları kaldırmak için aşağıdaki en kat'i çarelere girişir:

(elif) Dil ve hars nokta-i nazarından her milletin tam

hürriyetini temin ve bu itibarla bir veya diğer millete mahsus olan her türlü imtiyazları ilga eder.

(be) T.K.F. hükûmet teşkilâtında muhtelif milletlere mensup amele, rençler şûrâlar cumhuriyeti teşkilini kabul ve «hür milletlerin hür ittihadı» esasında olmak üzere federasyon usulünü tercih eder.

(pe) Fırka amele ve rençber sınıfları da tamamen ayrı ve müstakil yaşamak ceryanlarına kapılmış olan milletlerin arasında kanlı nizalar çıkmasına yer vermemek için bu gibi meselelerin «plebisit» usulüyle: Umumî rey müracaatla haliline delâlet eder.

İKTİSADİYATA DAİR :

8 — Türkiye Komünist Fırkası, bütün menba ve vasıtai istihsalienin, kendi emeğiyle yaşayan müstahsil sınıfın müşterek malı haline getirilerek (s. 13) başkalarını işletip zahmetsizce yaşayan tufeyli sınıflara nihayet verilmesini ve bu suretle heyet-i içtimaiyede her ferdin istihsale iştirakiyle refah ve saadetin artırılmasını esas maksat ittihaz eyler.

9 — Fırka bu maksada varmak için evvel emirde büyük istihsal usulüyle idare edilmekte olan müesseselerin, hâkimiyeti ele alacak amele ve rençber şûrâları vasıtasıyla çalışan sınıfın müşterek malı haline getirilmesine taraftardır.

10 — Küçük istihsal usulüyle idare olunan şehir ve köy sınıflarına gelince, hükûmet itibar-ı malî, ham eşya ve sipariş vererek bunların terakkisi ve aynı zamanda kendi nezareti altında olmak üzere istihsal kooperatifleri etrafında toplanmaları çarelerine girişir. Küçük sınıfların istihsal kooperatifleri vasıtasıyla bir merkezde toplanarak yardım görmeleri, bunların mal çıkarmak kuvvetlerini artıracak gibi, diğer taraftan küçük teşebbüslerin büyük fabrika sahibi olmalarına mani olarak geri kalmış istihsal şekillerinin sosyalizm esasında daha mükemmel ve makinecilik usulüne müstenit büyük istihsal haline gelmelerine tavassut eder.

11 — İstihsal kuvvetini artırmak ve işi muntazam bir hale getirmek için memleketin iktisadî faaliyetini umumî ve müttehit bir plân içinde birleştirip, muhtelif sanayi şubelerini istihsalin süratle ceryan edeceği mahallerde toplam suretiyle merkezileştirmek, başka milletlerle iktisadî ve siyasî

rabitaların inkişafına ve teşekkül etmiş şûrâlar hükûmetleriyle müttehit bir iktisat plânı tertibine çalışmak lâzımdır.

İŞÇİ DERNEK VE BİRLİKLERİ:

12 — Burjuvazya hükûmetleri zamanında, 8 saatlik işgününe, ücrete, kadın ve çocuklara, muattal ve ihtiyar olanlara, himayesiz kalan işçi (s. 14) [*üç kelime tekrarlamıyor*] himayesiz kalan işçi ailelerine ait teminat-ı içtimaiye ve umumiyetle sınıflı terbiye ve grev (tatil-i eşgal) işlerini takip ve idare eden müdafaacı ve inkılâpçı bir müessese olmakla beraber içtimâî inkılâbın zaferini müteakip de derhal nâzım ve müstahsil vazifesini icra etmelidir.

İşçi dernek ve birliklerinin inkılâbı müteakip üzerlerine düşen bu vazifenin ehemmiyetini takdir ederek işçi ve sanatkâr kitlelerin bilâistisna kendi içlerine girmelerini ve müstahsil halk ile inkılâbî hükûmeti birbirine sıkıca bağlayacak kuvvetli bir merkez haline gelmeleri lâzımdır.

13 — Memleket dahilinde istihsal kuvvetinin yükselmesi için istilâcılığın hassalarından olan müstemleke ve kapitülasyon usüllerinin ilgası ne derece lâzım ise muhtelif istihsalât muntıkaları arasında demir ve su yollarına, fennî istihsalât için muhtelif buhar ve elektrik tatbikatına mahsus lâboratuvarlara, alât ve edevat-ı istihsaliye imal ve tamirine mahsus sinaathanelere ihtiyaç vardır ki Komünist Fırkası bunları Avrupa ve Amerika'daki işçi birliklerinin yardımı ve nihayet içtimâî inkılâbın muzafferiyeti ile meydana geleceğine kani-dir.

14 — T.K.F. işlemeye muktedir bütün fertlere umumî iş mükellefiyetinin tatbik ve istihsal için asgarî bir miktar tayin edilmesini ve çalışmak istemeyen tufeyliler için iş komuna (ocak)ları açılarak hükûmet tarafından bunların da müstahsil bir hale getirilmesini iltizam eder.

15 — Umumî iş ocaklarında çalışmayan kadınlar için şerait-i iktisâdiyesi müsait olan yerlerde ev sanatları açılacaktır.

KÖY İKTİSADİYATINA DAİR:

16 — T.K.F. toprağı kolunun gücüyle işleyen rençberler menfaatine olarak devlet namına tesbit ve tahkim eder (s. 15)

17 — T.K.F. çiftçilik işinin komünizm esasına ileri götür-

rülmesi ve istihsalin ayrılması nokta-i nazarından aşağıdaki çarelere müracaat eder:

(elif) T.K.F. esas itibarıyla büyük çiftçiliğe taraftardır. Binaenaleyh evvel emirde fertler elinde olup da fennî usûlde idare olunan çiftlikler büyük istihsal usûlüyle devlet tarafından işletilir.

(be) Umumiyetle ekilmeyen veya sahipleri tarafından işletilmeyen topraklardan muayyen bir miktarını müştereken işleterek bir çiftlik haline getirmek isteyenlere her suretle yardımla (çiftçi kommunaları) teşkiline çalışır.

(pe) Sahipleri tarafından işlenmeyen toprak veya alelaide çiftlikler reñberler arasında evvelâ hiç toprağı olmayan veya mevcut toprağı kendisine yetmeyen köylülere, ikinci derecede şehirden köye nakledip müştereken çalışma isteyen amele ve ahali teşkilâtlarına ve nihayet yine bu kısım amele ve ahalden teşkilât vücuda getirmeğe muvaffak olmayan fertlere tevzi olunur.

(te) Bir veya diğere suretle talibi zuhur etmeyen veya talibi zuhur etse de hükümet tarafından işletilmesi muvafık görülen toprak [ve] çiftliklerin emaneten işletilmesi hükümetçe taht-ı karara alınabilir.

18 — Bağıcılık, bahçecilik, dutçuluk, arıcılığa ait fennî surette idare olunan büyük teşebbüsler devlet tasarrufuna intikal edip emaneten idare olunabilirler.

19 — Çiftçilikte kullanılan mal, davar ve alât edavat gibi canlı, cansız demirbaş emval madde (16) da gösterilen derecat ile (s. 16) reñberler arasında ihtiyaca göre tevzi olunur. Bu emvalin mümkün olduğu kadar kullanıldıkları yerlerden ayrılmasına ve bu suretle harap ve zayi olmaktan ve muattal kalmaktan muhafaza edilmelerine çalışılmalıdır.

20 — Toprak, işleticiler elinden alınarak kendi emeğiyle yaşayan halka mal edilmekle beraber ekincilik usûlünde ilerlemesine ait her türlü çarelere girişilir. Bu meyanda ziraat mütahassıslarının seferber haline getirilerek fennî çiftliklerle süthanelerin ve at, sığır, tavuk çiftliklerinin artırılmasına ve koyunculüğün terakkisine, toprağın ve tohumun ıslahına, ekinci alât ve edevat-ı fenniyesinin geniş mihyasta inşasına ve bu alât ve edevat için tamirhaneler açılmasına ve köylerle şehirler arasında yollar inşasına ve halk bankası marife-

tiyle rençberlere, müşterek çiftçi teşebbüslerine yardım edilmesine çalışılacaktır.

21 — T.K.F. köylerde maraba ve yarıcı gibi büsbütün topraksız veya toprağı olup da işlemek için sair vasıtalara malik olmayan rençberlere yani proletarya ve nım proletarya sınıflarına istinat eder. Bu sınıflar arasında «fıkara köylü birlikleri» vücuda getirmekle beraber siyasi hücreler de açmak suretiyle sınıfı ve siyasi terbiyenin kuvvet bulmasına çalışmak fırkanın esas vazifeleridendir.

22 — T.K.F. köylerde başlayacak mübarezede, kuvveti bilhassa mütegalibelerin gasp ve ihtikârlarına nihayet vermek cihetine sarf edip kendi emeğıyle yaşayan orta sınıfları ise mütegalibe elinden kurtarmak suretiyle fıkara köylü tarafına alınmak üzere lâzım gelen çarelere tevessül eder.

23 — Köy iktisadiyatına ait tevzi ve tanzım işleri köy şûrâları tarafından icra edilir.

TEVZİ VE İSTİHLÂK:

24 — T.K.F. mahsulât ve mamûlâtın halk arasında taksim ve istihlâkında eski ticaret usûlüne esas itibarıyla muhaliftir. Binaenaleyh halk arasında istihlâk kooperatiflerinin teşkil ve tamimiyle mutavassıt tufeyli sınıfların ortadan kalkmasına hizmet eder.

25 — Fırka en faal azalarıyla işçi dernek ve birlikleri azasını bu istihlâk kooperatiflerini idareye sevk ederek, eski kooperatiflerdeki kâr ve tasarruf fikri yerine refah ve saadet-i beşere hizmet edici insanî ve inkulâbî maksatların tesisine ve işçi halkı bir şebeke halinde kaplayacak olan bu kooperatifler vasıtasıyla memlekette komünizm hayatının yeni şartlarını tatbik müsaıt zeminler hazırlar.

26 — Türkiye'de demiryollarıyla diğer vesait-i nakliyenin tekâmül etmemesi tevzi ve istihlâk teşkilâtında radikal (cezri) ve ihtiyatsız hareket ile büyük iktisadî buhranların hudüsüne sebebiyet vereceğini nazar-ı dikkate alan fırka, vesait-i nakliye ve tevziyenin tekâmülüne kadar şehir ve köylerde pazar ve panayırlara inkişaf vererek müstahsillerin doğrudan doğruya alışveriş etmelerine müsaıt şartlar ihzar ve bu gibi yerlerde mübadeleye kazanç mukabilinde olmayarak vasıtahk edebilecek kooperatifler küşat eder.

BANKALARA DAİR:

27 — T.K.F. sermayedarlar hâkimiyetinin merkez sıklığını teşkil eden bilcümle bankaları millileştirerek, yalnız amele ve reñber sınıflarının istihsal ve mübadele işlerine yardım ve ancak bu şekilde «halk bankası» açılması temin eder.

28 — Fırka istihsal ve tevzi münasebetlerinin komünizm esaslarına muvafık bir surette teessüs etmediği bir devirde paranın ortadan kalkmayacağına (s. 18) kani olmakla zenginlerin faizcilik ve her türlü dalavera ve borsa oyunları ile fıkara halkı soymada devamlarına mani olacak her tedbire girişir. Külliyetli miktarda paraların bankalarda muhafaza olmasını kanun ile tevsik ve umumiyetle para ticaretini men eder.

29 — Fırka muhtelif istihsal müesseseleri arasındaki muamelâtın müteakbil hesabat-ı cariye ve mal mukabili çekler vasıtasıyla görülmesi işlerini genişleterek halk bankasını [n] iktisadî müdavele için merkezî muhasebat müessesesi haline getirilmesini iltizam eder.

VERGİLERE DAİR:

30 — T.K.F. esas itibarıyla işçi halka tarh ve tevzi olan her türlü verginin kaldırılmasını hedef ittihaz eder. Fırka için, devleti bütçe yalnız hükûmetin değil, belki müstahsil heyet-i içtimaiyenin bilcümle istihsalât ve istihlâkını muvazene eden bir kanun olmalıdır.

31 — Devlet masarif ve teşebbüsâtının temini için sınıflı mübarezenin henüz başladığı inkılâp devrinde muvakkat olarak vergi usûlüne müracaat edilecek, şu kadar ki tarz-ı tevzide fıkara ve işçi halkın menfaatleri göz önünden uzak tutulmayacaktır. Bu kabilden olarak bütün servet sahiplerine toptan ve külliyetli tazminat tarhı caiz olduğu gibi aşâr mahsûlün miktarına göre mütezayit bir usûlde, vergiler de müterakki esasta tarh edilecektir.

MESKEN VE İAŞE MESELESİ:

32 — T.K.F. sermaye sahibi muhtekir sınıfların zevk ve sefalarına makar olan büyük bina ve kaşaneleri şimdiye kadar karanlık ve rütubetli yerlerde yaşayan fıkara işçi sınıflarına tahsis eder (Halkın aile teşkilâtına (s. 19) ait âdat ve

hissiyatı nazar-ı dikkate alınarak tedbirler ittihaz olunur.) Bunların hayat şartlarını kolaylaştırmağa, bunlardan istidat [ve] kabiliyeti olanlarının da halk maarif ve sıhhat-i umumiyesine ait yerler haline getirilmesine çalışır.

33 — Bundan başka şehir ve köylerde evsiz kalan veya evleri pek fena olan amele ve rençber ailelerine mahsus olmak üzere yeni binalar vücuda getirmeğe çalışır, işçi sınıfların az zahmet ve masrafla işelerini temin edebilecek umumî aşhaneler açmağa delâlet eder.

İŞÇİLERE DAİR TEMİNAT :

34 — T.K.F. çalışma müddet ve tarzlarına ait âtideki şartları esas olarak kabul eder:

(elif) Bütün amele için iş müddeti günde (8) saattir.

(be) Onsekiz yaşından aşağı olanlarla toprak altında çalışanlar için günde azamî 6 saattir.

(pe) Onaltı yaşından aşağı çocukların işten men'i.

(te) Onsekiz yaşından aşağı olan gençler ve umumiyetle kadınların gece iştigallerinde çalışmalarına müsaade olunmaması.

(se) Umumiyetle kadın işçilerin vaz-ı hamleden sekiz hafta evvel ve sonra için yevmiyeleri tamamen verilmek şartıyla işten istisna edilmeleri.

(cim) Emzikli kadınlara iş zamanında her üç saatte yarım saat emzirme teneffüsü verilir.

(ha) Alelumum mesâi erbabına haftada kırkiki saatlik mütemadî bir istirahat verileceği gibi bir senelik mesai müddeti zarfında her çalışana senede iki ay devam etmek ve mütemadî olmak üzere mezuniyet verilir (s. 20) ve bu müddet zarfında çalıştığı zamanlar gibi maaş ve işesi verilir.

(dal) Amele ve iş ocaklarında sıhhi şartların teftiş altında bulundurulması, hasta olanların meccanen tedavi edilmesi.

35 — Her ne suretle olursa olsun iş kabiliyetini kaybeden amele ve rençberlere ve bunlar tarafından infakı zaruri olan aileleri efradının ve herhangi bir suretle ölen amele ve rençberlerin keza kimsesiz kalan ve muavenete muhtaç olan aile efradının ihtiyaçlarını temin eder.

36 — İşlerinin şerait-i sıhhiye ve hayatiyesi kadar işin tertip ve intizam dairesinde görülerek istihsalin yükselmesi,

heyet-i içtimaiyenin saadet ve refahı nokta-i nazarından elzem olduğundan bu fikrin amele ve rençber birlikleri içinde neşriyle, ev sanaatlarına da şamil olmak üzere bu cihetlerin kontrol edilmesi için işçi dernek ve birlikleri içinde teftiş heyetleri vücuda getirilir.

SIHHAT-İ UMUMİYEYE DAİR:

37 — İşçi halkın ırken sefaletine sebebiyet veren sarî ve müstevlî hastalıklarla mübarezeyi fırka esaslı maksatlarından biri ad eder. Ve bunda muvaffak olmak için her türlü çarelere girişir. Hususi eczahanelerin, hastahanelerin, sanatoryumların, kaplıcaların millileştirilerek halk istifadesine hasrı ve sarî hastalıklara mahsus yeniden ve geniş mikyasta muayene ve tedavihaneler açılması bu maksada hizmet edecek vasitalardandır.

38 — T.K.F. ahlâk ve sıhhat-i umumiyeği mahv eden müs-kirat, fuhuş, kumar gibi fenalıklara, afyon ve esrar gibi mükeyyifat istimaline karşı şiddetle mücadele eder. Ve müs-kirat, afyon imâl ve fûruhtunu kat'iyen men' ile bunların yalnız fennî ve kimyevî ihtiyacata yetecek kadar istihsaline müsaade ve devlet vasıtasıyla lâzım gelen müesseselere tevzi olunmasını temin eder. (s. 21)

39 — Fırka, müessesatın şerait-i sıhhiyesini teftiş ve halkın sıhhatine nezaret ve hizmet etmek üzere seyyar tabip ve eczacılar ve küçük sıhhiye memurları tayin ve şehirlerde küçük sıhhiye memurları yetiştirilmesine mahsus mektepler açarak sıhhat-i umumiyenin muhafazasına ve yükselmesine çalışacaktır.

ORDU VE ZABITA İŞLERİNE DAİR:

40 — T.K.F. esasen insanlar arasında harp ve kıtale alet olan ve şimdiye kadar mütehakkim sınıfların tegalluplarını idameye hizmet eden orduların mevcudiyet ve faaliyetlerine karşı olmakla beraber yeryüzünde zengin ve mülkdar sınıflarla mazlum ameile ve rençber sınıfları ve emperyalist devletlerle müstemleke ve nîm müstemleke halindeki mazlum milletlerin arasındaki davanın devam ettiği bir sırada tedafüî bir kuvvet olmak üzere inkılâpçı ruhta ameile ve rençber sınıflarının müdafii kızıl orduların teşkilini terviç eder.

41 — Beynelmillel azatlık cidaline girmiş ve yeryüzünde

mazlum ve fıkara sınıfların diktatörlüğüne (hâkimiyetine) taraftar olmuş olan memleket ordularının bu maksadı sonuna kadar takip edecek bir şekil ve hale getirilmesi lâzımdır. Bunun için aşağıdaki şartlara riayet olunur:

(elif) Umumiyetle sermayedarlığa ve emperyalist devletlere taraftar olup son ve kat'i cidalden uzaklaşan zengin mülkdar sınıfların silâhları toplanarak yalnız fıkara ve mazlum amele ve reñber halkı silâhiandırır. Burjuvazyaya mensup veya taraftar olan adamlar ordunun idare, nakliyat ve sair hizmetlerinde kullanılır.

(be) Amele ve reñber sınıflar arasında gündelik işlerine engel (s. 22) olamayacak surette askerî terbiyenin tamimine aynı zamanda ordu bir mektep haline getirilerek siyasi ve iktisadi terbiyeye dikkat olunur. Askerî kıtalar içinde fırka hücreleri açılarak sınıfı mübarezenin kızıl asker ruhunda derinleşmesine çalışır.

(pe) Askerî kumandanlar yanında askerinin siyasi ve iktisadi terbiyesine ve eski devir zabitlerinin irticaa hizmet etmemelerine bakacak amele ve reñber hâkimiyetine taraftar ve fırkaya mensup müfettişler tayin olunur.

(sin) Kızıl ordu içinde amele ve reñber ruhunun hükümlerinin olması, sermayedarlık ve emperyalizme karşı mübarezenin kuvvet bulması için evvel emirde küçük zabitler anlayışlı amele ve reñberlerden tayin edilir ve bu gibilerin az zamanda artırılmasına yardım edecek kısa müddetli harbiye mektepleri açılır.

42 — Şehirler ve köylerde zabita işleri şûrâlar yanında olmak üzere amele ve reñberlerden teşkil olunacak milis teşkilâtına verilir.

MAHKEME İŞLERİ:

43 — T.K.F. mahkeme işlerinde de tamamıyla halkçı ve inkılâpçı esaslar kabul eder. Muhtelif şekil ve isimlerdeki mahkemeler ilga edilerek bunların yerine âzâsı amele ve reñber tarafından intihap edilecek bir şekilde «halk mahkemesi» usulünü kabul eder.

44 — Eski kanunlardan amele ve reñber sınıfları için artık hükmü kabil-i tatbik olmayacakları şûrâlar cumhuriyetinin âli makamınca tayin edilen kanunlar ilga ve mazlum halkın ihtiyacına muvafık yeni kanunlar neşr olunur. Cezası ka-

nunlarda yazılı olmayan cürüm ve meselelerde mahkeme iç-timaî inkılâp esaslarına ve halkın vicdanına muvafık surette serbest olarak hareket eder. (s. 23)

45 — Ahalisi az köy ve çiftlikler için merkezi şûrâlar tarafından seçilmiş seyyar hâkimler gönderilir.

46 — Ceza işlerinde insanların ahlâkını tehzip ve tasfiye-ye hizmet edecek son esaslar kabul olunur.

MAARİF VE HARS İŞLERİ:

47 — T.K.F. zengin ve mülkdar sınıflara inhisar etmiş olan maarif ve harsın içtimaleştirilip işçi halk içinde intişa- rına hizmet eder.

48 — Fırka nazarında mektep, insanlar arasında iştirakçi-liğe ait terbiyeyi verecek ve müstakbelde komünizmin fiilen tatbikine muktedir yeni işçi nesli yetiştirecek bir müessesedir.

49 — Bu hususta şûrâlar hükûmetinin ilk devr-i teessüsünde tatbik olunacak tedbirler:

(elif) Erkek ve kız çocuklarına şamil olmak üzere onyediy yaşına kadar mecburî ve meccanî tahsil;

(be) Umumî ve fennî terbiyeyi bir şekilde «işçi mekteplerinde» vermek ve bu mekteplerde okuyanların müşterek hayata alışmalarını temin edecek surette mektepte yatırılıp yedirilme ve giydirilmelerini ve tahsile ait levazımı hükûmet hesabına olarak temin etmek;

(pe) Şehir ve köylerde açılmış iş mektebi talebelerine mektep haricinde sanata ve çiftçiliğe ait tatbikat dersleri verilerek kendilerinin hayata tecrübe ile girmeleri sebeplerini hazırlamak;

(te) Anaları kulluktan kurtarıp umumî istihsal işlerine sokabilmek üzere küçük çocuklar için çocuk yuva ve bahçeleri gibi mektepten evvele ait müesseseler açmak;

(se) Mektebe giremeyecek derecede yaşlı amele ve reñberlere okuyup yazmak öğretip siyasî ve inkılâbi terbiye verecek gece dersleri, kütüphaneler, halk mektepleri ve halk darülfünunları açarak mektepten hariç talim ve terbiye işlerini temin etmek;

(cim) Halkçı ve inkılâpçı muallimler yetiştirecek, ulûm ve fününun terakkisine, sanayi-i nefise zevkinin intişarına hizmet edecek büyük mikyasta darümualliminler, darülfü-

nunlar, atelyeler, müzeler, meşherler açmak ve buralara amele ve rençber evlâtlarının girip faydalanmalarına hizmet etmek;

(çim) Ders kürsülerini eski usül ve merasim tekellüfatından kurtararak genç ve muktedir müderrislerin halk içinde maarif ve hars ruhunu neşr etmelerine müsait zeminler hazırlamak;

(dal) Halk ve gençlerin bedenî terbiyesinin temini için şehirlerde ve köylerde spor ve cimmastik mahalleri tesis eylemek ve izci teşkilâtı yapmak;

(he) Halkın her hususta tenevvürü için seyyar kütüphaneler tesis eylemek.

Atatürk'ün Özel Kütüphanesi
Çankaya: 320.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI
TÜSTAV

II / D / 8

~~EK II :~~

Bütün dünya işçileri birleşiniz!
Komünist Kütüphanesi

Sayı : 7

TÜRKİYE KOMÜNİST FIRKASI TEŞKİLÂT NİZAMNAMESİ

(1920 senesi 10-16 Eylülünde Bakû'da içtima eden Türkiye Komünist Teşkilâtlarının Birinci Kongresinde kabul edilmiştir.)

Çıkaran:

Türkiye Komünist Fırkası
Bakû — 1920

(s. 3)

TEŞKİLÂT NİZAMNAMESİ

I

FIRKA NAMZET ÂZÂLARINA DAİR

1 — Fıkra programını kendine meslek ittihaz edip teşkilâtlardan birinde çalışan, fırka kararlarına tâbi olan ve verilmesi lâzım gelen kaydiyeyi ödeyen herkes fırka âzâsı sayılır.

2 — Fırkaya evvel emirde namzet olarak, âzâdan ikisinin tahriri tavsiyesiyle ve heyet-i idare kararıyla yazılmak mümkündür.

3 — Bu namzet, rençber ve ameleden ise üç ay ve diğer

sınıflardan ise altı ay müddet zarfında; fırka siyasetine iyice vakıf olduktan ve kendisinin şahsî meziyeti fırka âzâları tarafından tanıldıktan sonra idare heyetinin tavassutu ve umumî içtimâm tasdiki ile âzâlık hakkını kazanabilir; ancak ahval-i fevkalâdede gerek idare heyetinin inhasıyla ve gerekse re'sen merkezî heyet bu müddetlere bakmayarak kısa bir zamanda âzâ kayd etmek selâhiyetini haizdir.

4 — Fırka içtimâlarında namzetler müzakereye iştirak hakkına maliktirler: Ancak karar için rey vermek hakkı bilfiil âzâ olanlara mahsustur.

5 — Namzet ve âzâlar her ay mensup oldukları teşkilât kasasına muayyen aylığı öderler.
(s. 4)

II

TEŞKİLÂT HAKKINDA

6 — Fırka teşkilâtında esas kaide halk usulünce merkez-ciliktir.

7 — Fırkada merkezçilik memleket ve toprak esasına göre kararlaşır, herhangi bir mıntıka teşkilâtı o mıntıkaya mensup kısımların yüksek merkezi sayılır.

8 — Her teşkilât yerli işlere ait meseleleri kendiliğinden hâl edip bitirir.

9 — Her teşkilât azalarının umumi içtimai, kongresi bu teşkilât için yüksek makam sayılır.

10 — İdare heyeti, hücrelerde umumi içtimaları, müteaddit hücreleri birleştiren teşkilâtlarda ise kongreleri tarafından seçilir.

11 — Fırka teşkilâtları merkezçilik cihetiyle şöyledir: (Elif) Toprak itibarıyla bütün Türkiye teşkilâtlarının umumi kongresi ve bu kongrede seçilen merkezî heyet; (be) vilâyetler: vilâyet kongreleri, vilâyet idare heyetleri; (te) sancaklar: sancak kongreleri, sancak idare heyetleri; (se) kazalar: kaza kongreleri, kaza idare heyetleri; (cim) nahiye kongreleri, nahiye idare heyetleri; (çim) köyler, şehirlere, sınaathaneler, hükümet idareleri içindeki teşkilâtlarda diğer hücreler, bunların umumi içtimaları ve idare heyetleri.

12 — Mali ve siyasi hesap vermek, bir veya müteaddit hücreler ve teşkilât kararlarına dair arada çıkan iddia ve

ihtilâfları hâl etmek hakkı aşağıdan yukarıya doğru ve aşağıdaki makamlara aittir: nahiye teşkilâtı idare heyeti ve kongresi, kaza teşkilâtı idare heyeti ve (s. 5) kongresi, sancak teşkilâtı idare heyeti ve kongresi, vilâyet idare heyeti ve kongresi, merkezî heyet ve umumî kongre.

13 — İdare heyeti huzurunda gençlere, kadınlara ve başka başka dilde söyleşen milletlere mahsus olmak üzere ayrıca şubeler açmak mümkündür; bu şubeler için merkezî heyetin tasdiğiyle ayrıca talimat neşr olunur.

14 — Sancaklara kadar olan büyük teşkilâtlar, sancak idare heyetleri tarafından tasdik ve vilâyet idare heyetinin teyidine arz olunur. Sancak ve vilâyet idare heyetleri merkezî heyetine tasdik ve teyit ettirilir.

15 — Her teşkilât böylece daha yüksek teşkilâtlar tarafından tasdik ve teyit olunduktan sonra kendisine mühür ısmarlayabilir.

İhtar — Teşkilâtlar ihata ettikleri faaliyet mntikasına göre vilâyet, sancak, kaza, nahiye, şehir ve köy teşkilâtı namını alarak meselâ Erzurum vilâyet teşkilâtı veya Erzurum şehir teşkilâtı... İlâh, diye yad olunur.

III

MERKEZÎ TEŞKİLÂTA DAİR

16 — Fırkanın en yüksek müessesesi sayılan umumî kongre, yılda bir defa olarak davet olunur. Ruznamesi içtima vaktinden en azı iki hafta evvel ilân edilir. Kongreye ne kadar aza için bir vekil gönderilmesi meselesi, merkezî heyet ile kongreden evvel toplanacak hazırlık konferansı tarafından tayin olunur.

17 — Bundan başka lüzum görüldükçe fevkalâde kongreler davet olunabilir; fevkalâde kongre merkezî heyetinin teşebbüsü veyahut (s. 6) sonuncu kongrede hazır bulunan azadan yarısının talebîyle içtima eder; fevkalâde kongre sonuncu umumî kongrenin temsil ettiği fırka azaları sayısının yarısından fazlasını temsil ettiği halde toplanıp iş görmeğe haklı olur.

18 — Fevkalâde kongreyi merkezî heyet iki hafta zarfında davete teşebbüs etmediği halde, kongreyi talep eden teşkilâtlarca kongre davet heyeti meydana getirilip işe girişilir; bu heyet merkezî heyetin bütün haklarına malik olur.

19 — Umumî kongre, (elif) Merkezi heyetin siyasi, mali hesabını dinler; teftiş komisyonu ve saire gibi heyetlerin la-yihalarını gözden geçirir; (be) ister ise, fırkanın programını yeniden tetkik eder ve lüzum görürse, bazı cihetlerini de de-ğiştirebilir; (pe) siyaset-i hazıraya dair istikamet yollarını tayin eder; (te) merkez heyet azalarını ve teftiş komisyonu-nu yeniden seçer.

20 — Merkezi heyete (7) aza ve (3) aza namzedi seçilir; azalardan bir kısmı daimi olarak başka işe gönderildikleri halde yerlerine namzetlerden, bunların aldıkları rey sırasıyla, yeni azalar alınırlar.

21 — Merkezi heyet diğer fırka ve müesseselerle münasebete girişeceği ve içtimai mahiyetteki işleri idare edeceği gibi fırka matbuatının tahrir heyetlerini tayin ve kontrol et-mek için ayrı şubeler açar. Merkezi kasayı idare de merkezî heyete aittir.

22 — Merkezi hükümete ait müessese ve meclislerdeki iş-lerle alâkasını buralardaki fırka azalarının fraksiyonu vası-tasıyla temin eder. (s. 7)

23 — Merkezi heyet en az haftada bir defa olmak üzere toplanır.

24 — Merkezi heyet her altı ayda vilayet idare heyetle-riyle payitaht idare heyetlerinin vekillerinden mürekkep kon-feranslar davet eder; bu konferanslar fırkanın muhtelif yer-lerdeki teşkilâtına ait faaliyet ve icraatını tetkik ve muvaffa-kiyetini temine ait karar ve tedbir ittihaz eyler.

• 25 — Merkezi heyet ayda bir defa vilâyet ve payitaht idare heyetleri ise sancak kongreleri tarafından seçilirler.

26 — Teftiş komisyonu üç kişiden teşkil olunur. Komis-yon muayyen zamanlarda kasayı teftiş edip layihasını merke-zî heyete verir. Gelecek umumî kongre için ayrı layiha ha-zırlanır.

IV

VİLÂYET-SANCAK TEŞKİLÂTLARINA DAİR

27 — Vilâyet idare heyetleri, vilâyet kongreleri; sancak heyetleri ise sancak kongreleri tarafından seçilirler.

Bu kongreler mensup oldukları vilâyet veya sancak teş-kilâtının mercileri sayılırlar.

28 — Bu idare heyetlerinden herbirinin yanında işleyecek mali teftiş komisyonu seçilir.

29 — Vilâyet ve sancak kongreleri altı ayda bir defa olarak davet olunurlar.

30 — Vilâyet ve sancaklarda lüzumuna göre fevkalâde kongreler çağırılması ve fırka âzâsından ne kadarı başına vekil tayini meselesi, merkezî teşkilat fashındaki maddelere göre tayin edilir.

31 — Bu kongrelerden herbiri ait oldukları teşkilât idare heyetinin malî ve siyasi hesabını ve teftiş komisyonunun lâyihasını dinledikten sonra yeni heyeti ve yeni teftiş komisyonunu seçer. (s. 8)

32 — Vilâyet ve sancak idare heyetleri beş âzâdan teşekkül eder.

33 — Vilâyet ve sancak idare heyetlerinden herbirinin yanında, şehir ve köy amele ve rençber halkı içinde çalışacak ve hükümetle münasebete girişecek ve matbuatı idare edecek, maliye ve kasa işlerini görecektir daha yüksek teşkilât idare heyetine lâyiha takdim edecek subeler açılır ve bunlara ait işler, merkezi teşkilâta dair fasıldaki esaslara göre görülür.

34 — Vilâyet ve sancak idare heyetleri haftada bir defadan aşağı olmamak üzere, lüzum olan her vakitte toplanıp işlere bakarlar.

35 — Vilâyet idare heyetleri sancak idare heyetlerinden, sancaklar ise kaza, kazalar ise nahiye idare heyetlerinden vekiller davet edip her ay için bir defa konferans tertip ederler; bu konferansların kararları teşkilâtın faaliyetine ait lâyiha ile mülhakata bildirilir.

36 — Vilâyet ve sancak idare heyetleri, kaza ve nahiye idare heyetleri vasıtasıyla köylerdeki teşkilât işlerini yakından takip eder. Bundan başka, şehir teşkilâtlarının umumi içtimalarına zaman işleri hakkında sık sık malumat verir.

37 — Vilâyet kongreleri, umumi kongreye ve diğer kongreler kendinden yüksek teşkilât kongrelerine vekillerini seçerler.

V

KAZA VE NAHIYE, KÖY VE ŞEHİR TEŞKİLÂTLARINA DAİR :

38 — Kaza ve nahiye, köy ve şehir teşkilâtlarının yüksek makâmı, bu teşkilâtlara giren âzâların umumi içtimaları ve bunların kongreleridir.

39 — Kaza ve nahiye, köy ve şehir teşkilâtlarının umumi içtimaları, ayda bir defadan az olmamak üzere, davet olunurlar; (s. 9) eğer bu teşkilâtlar, kongre davet edilecek derecede terakki edememişlerse, umumi içtimalar, kongre hukuk ve vezaifini haiz olurlar. Bu takdirde umumi içtimalarda idare heyetlerinin malî ve siyasi hesapları dinlenir; yeni idare heyetleri, malî teftiş komisyonları ve daha yüksek teşkilât kongrelerine de vekiller seçilir.

40 — Kaza, nahiye, köy ve şehir idare heyetleri üç âzâdan mürekkep olarak üç mah müddetle teşekkül eder.

41 — Kaza, nahiye, köy ve şehir idare heyetleri, bu kaza, nahiye, köy ve şehirler içindeki bütün teşkilâtlara nezaret eder. Bundan başka, bu heyetlerin yeniden hücreler açmak ve açılanları tasdik için sancak teşkilâtına arz etmek; dersler, mitingler tertip etmek, gazeteler ve faydalı kitap ve beyannameler neşretmek, kasa muamelâtına bakmak, işlerine dair her ay sancak idare heyetine haber vermek gibi vazifeleri vardır.

VI

FIRKA HÜCRELERİNE DAİR:

42 — Fırka teşkilâtının esasî hücrelerdir. Herhangi bir yerde en az üç komünistin birleşmesiyle hücre teşkil olunabilir. Bu hücreler, sancak, kaza, nahiye, köy ve şehir idare heyetleri tarafından tasdik edilmedikçe resmî sayılmaz.

43 — Âzâsı 500'den fazlaya çıkan hücreler hale göre birkaç kısma ayrılabilir.

44 — Asıl vazifesi, şehir işçilerine, fukara, köylü ve rençberleri birbirlerine yakınlaştırıp bağlamaktan ibaret olan bu hücrelerin başlıca (s. 10) görecekleri iş:

1) Muhtelif yerlerdeki halk içerisinde fırkanın şiarlarını neşretmek,

2) Yeni âzâlar bulmak,

- 3) Mensup oldukları idare heyetinin teşkilât ve teşvikât işlerini meydana çıkarmak,
4) Memleketin iktisadî ve siyasi işlerinde fırkanın mak-satlarını meydana getirmeye her suretle çalışmak.
45 — Hücre, gündelik işlerini görmek için bir ay müddet-le üç kişilik bir idare heyeti seçer.

VII

FIRKA DİSİPLİNİNE DAİR:

46 — Fırka âzâsı ve teşkilâtları arasında disipline (inti-zama) riayet meselesine ziyadesiyle dikkat olunmak lâzım-dır. Fırkanın selâhiyettar müesseseleri tarafından verilen kararlar, teşkilâtlarca hemen icra olunmalıdır. Bununla be-raber, fırka içinde her meselenin tamamiyle serbest olarak müzakeresine imkân verilir.

47 — Yukarı teşkilâtların kararlarını işlemek ve fır-kanın fikirlerine hizmet etmemek bir cürüm teşkil eder. Bu yolda kabahatli olan teşkilâtlar daha yüksek olan teşkilât ta-rafından evvelâ tevbih edilir ve ikinci derecede dağıtılıp mu-vakkat idare heyeti tayin olunarak esbabiyle beraber mer-kezi heyete bildirilir. Kabahatli âzâlar ise, birinci derecede tevbih edildikten sonra ikinci derecede buldukları mesuli-yetli işlerden muvakkaten geri çağırılırlar veya fırkadan büs-bütün çıkarılırlar. Hale ve kabahatin derecesine göre mese-le umumi içtimada veya gazete ile ilân veya mahkemeye havale olunur.

48 — Fırka âzâ ve teşkilâtları arasındaki bütün ihtilâf-ları, herhangi bir yoldaş hakkındaki şikayati hal için üç kişi-den mürekkep (s. 11) yoldaş mahkemesi teşkil olunur. Cü-rüm ve ceza hakkındaki bütün kararlar bu mahkeme ile veri-lir. Ve mensup olduğu idare heyetince icra edilir. Ve mer-kezi heyete malûmat verilir. Yoldaş mahkemesinin vazifesi hususî talimat ile temin olunur.

VIII

GELİR VE MASRAFLARA DAİR:

49 — Fırkanın geliri fırka azâlarının kaydiye ve aylıkları ve yüksek merkezi teşkilâtların verecekleri yardım akçeleri ve saireden ibarettir. Âzâların kaydiye bedeli her ay vere-

cekleri aylığın dört misli ve aylık bedeli bir ayda kazandıkları paranın yüzde yarımından yüzde ikisine kadar müterakki surette olmak üzere tayin edilir.

Fırkaya; tiyatrolar, konferanslar, yarışlar, konserler ve saire tertibile varidat temini caizdir. Diğer yardım ve teberular da kabul olunur. Bunların kabul veya reddini takdir hakkı merkezî heyete aittir.

50 — Âzâlar bir defaya mahsus olmak üzere kaydiye verirler.

51 — Muayyen gündelik ve maaşları olmayan köylü ve rençberler gibi fırka âzâlarının kaydiyeleri ayrıca tayin olunur.

52 — Üç ay zarfında aylığı ödemeyen âzâlar muvakkaten âzâlık hakkından mahrum edilirler. Aylığı ödemeğe mani olan bazı sebepler var ise umumi içtimaa arz edilip bunların hakkında ayrıca karar çıkarılır.

53 — Her ay toplanan kaydiye ücretlerinin ve aylıkların ve diğer gelirlerin onda bir nisbeti merkezî heyete, diğer onda bir nisbeti sancak (s. 12) idare heyetine ve diğer onda bir nisbeti de vilayet idare heyetine gönderilip geri kalan yüzde altmış ve yetmiş nisbeti yerli teşkilât ihtiyacına sarf edilir.

MADDE-İ MÜNFERİDE

54 — Bu nizamnameyi tefsir ve herhangi bir maddesine dair talimat neşri hakkı merkezî heyete aittir.

[arka kapak]

«ENTERNASYONAL»

452

Ayağa kalk, ey aç ve çıplak
mazlum işçiler dünyası!
Yanık yüreklere bir dön de bak:
İşçi harbi hak davası!

Şu zalim, köhne âlemi
Kurarız öz dünyamızı,
Bu olur son ve şanlı
Enternasyonalle

Temelinden yıkıp sonra
Oluruz hür, işçi, sen yaşa!
En kat'i muharebe,
Yükselir adam oğlu!

Bize kimse nefes aldırılmaz
Azatlığımızı kazandırmaz,
Bütün dünya işçisi biziz
Yer, fabrika bizim hakkımız;
Bu olur son ve şanlı
Enternasyonalle

Padişah, paşa, kahraman
Öz gücümüzden dir aman!
İş gücün büyük ordusu!
Tufeyliye kurşun ko(r)kusu!
En kat'i muharebe,
Yükselir adam oğlu!

Zulmü yıkmak için kudretle
Ocağı körükleyen şiddetle,
Müstebit cellâtlar üstünde
Güneş bizimcün yükselir de
Bu olur son ve şanlı
Enternasyonalle

Ele almakcün takdiri
Kızgınken dökün demiri!
Yıldırımlar gürülderken
Nurlu yollar açar gökten!
En kat'i muharebe
Yükselir adam oğlu!

Atatürk'ün Özel Kütüphanesi
Çankaya : 400.